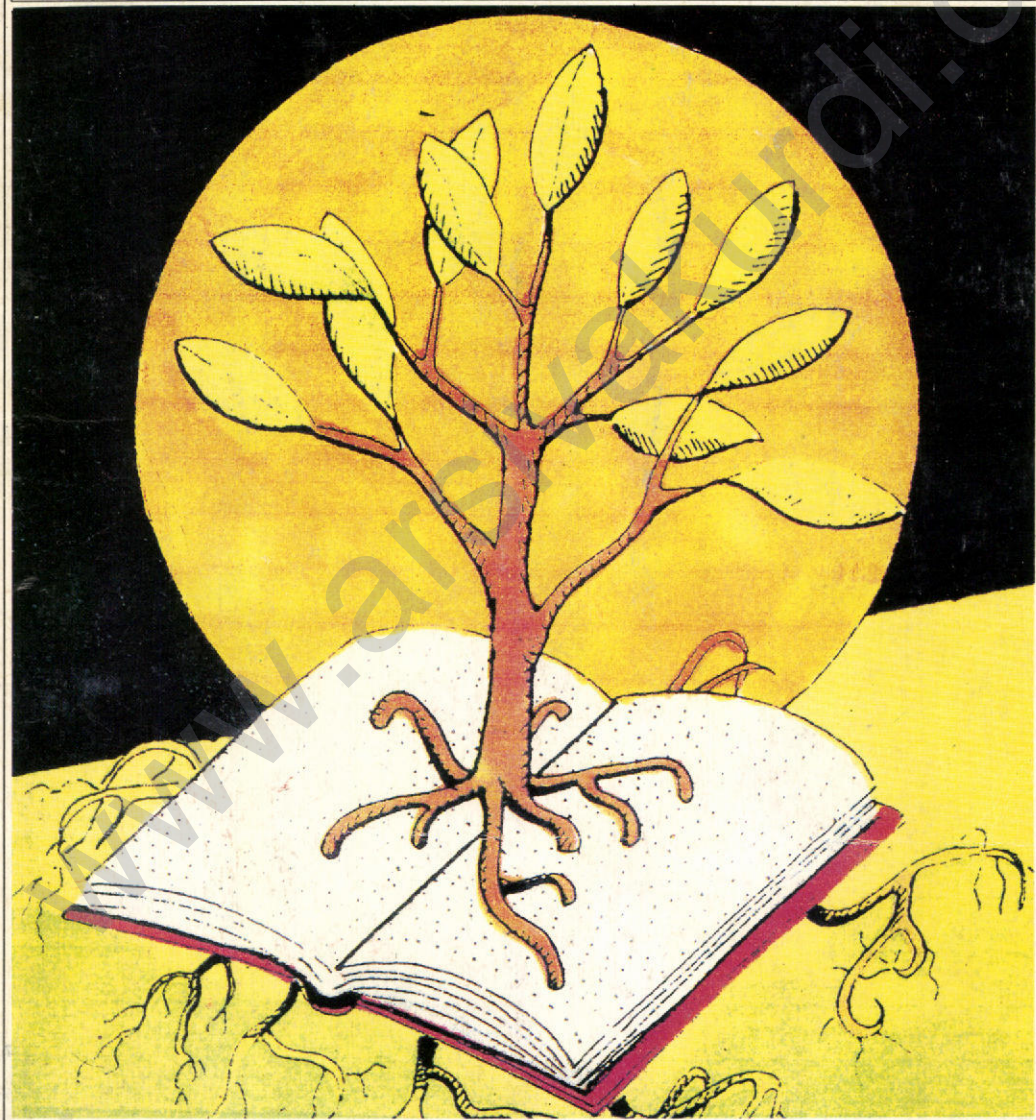

Perloda Zon u Zagonê Kirmanc-Zazay

Tija Sodiri

Amor: 1 * Serre: 1 * Pajiza Virêna '95e * Cereme: 100.000 TL

Perfoda Zon u Zogonê Kirmanç-Zazakî

Tija Sodiri

Amor: 1

Serre: 1

Paûza Virêna '95e
(Hirê asmude reyê vêjina)

Cereme:

100.000 TL, 10 DM, 9 SF,
30 FF, 6 FOUND, 40 SEK

REDAKSIYON

Sait Çiya
Hawar Tornêcengi
Mehmet Doğan
Uşen Laşer
K. Xamirpêt

ADRESE

Tija Sodiri
Postfach 70 12 40
60562 Frankfurt
Almanya

HESAVÊ PANGA

Frankfurter Sparkasse
Kto.-Nr.: 886895
Blz.: 500 502 01

ABONÊ KERDENE

Serre de çar amori vejînê.

40 DM, 400.000 TL, 36 SF
120 FF, 24 Found, 160 SEK

TEYESTEY

Sait Çiya - Hawar Tornêcengi

Seveta Serbestiye u roştta mêştey rê: Tija Sodiri..... 3

BERFIN JEL

Zur u Raştiye..... 16

X. ÇELKER

Derzine u Goçine..... 18

BIRA MIKAIL

Hata Ewro Elifba Zazaki (Dımilki, Kirmancki)..... 21

HAWAR TORNÊCENGI

Folklorê Dêrsimi de Caê Lawiku-I..... 27

UŞEN LAŞER

Zon u Sistemê Candırmu..... 41

HASAN DEWRAN

Zonê made Namey-I..... 44

K. XAMIRPÊT

Roştber u Hunermend..... 49

PERÊ SODİR

Sanika Ay-Yareke, Marko Polo ra çarnayış..... 52

MEHMET DOĞAN

Hewnê Mi..... 53

GAGAN ÇAR

Miyon (Maven) Koyu..... 55

HAWAR TORNÊCENGI

Kaseta Metin-Kemal Kahramani sero Kemal î de ju

Reportaj..... 62

USXAN CEMAL

Çeyalê Ap Mursa 'y..... 67

MEMED ÇAPAN

Kılami: Muzir Bava, Piyê mirê zu Xete, To ra van..... 69

H. CANSÂ

Zazaki Vindbiyane dero..... 70

MEHMET ÇETİN

Perske nu kamo nia giran dirbetino (Klame)..... 72

HASAN DEWRAN

Xojivê Sari vo (Kılami)..... 73

HEWES MIRO

Luya Cazuye (Sanike)..... 76

Xeverdariya Cemate Dêrsimi Berlin e.V

Tolkerdena Dêrsimi Bivındarnime..... 80

Xeverdariya Atik, -Koma Phoştdariya Qomê Dêrsimi,

-Ware, -Koma Leza Verva Kistêna İsoni,

-Tija Sodiri..... 82

HEYDER

Zonê Ma III (Kitavo Newe) ra Qesê Veri..... 83

Kitav u Kasetê Newey..... 85

Elifbayê Kirmancki-Zazaki..... 87

RESMÊ PEY: Çimê Muziri (Vacuşe)

RESMÊ VERI: Silayiya Veyvê Kitavu, Gulane 1994

SEVETA SERBESTIYE U ROŞTA MÊŞTEY RÊ:

Tija Sodiri

Gundê Kemalîstî ra nat, rejimê Tirk'îyo kolonyalîstî siyasetê asimilasyonî, inkareni u terrorî dewam kerd, ard na roze. Heni kerd ke; na serrunê peyenu de jivanera vet. Rejimê Kêmalîstî, sistemê Osman'îyo ke seveta barbarîni u talankerdenê ramitene, kerd pîrpang u "modernize" reyna vet werte. Dora têpia, dewleta Tirkî ke şindorî bîrnay ra, dima name na pa, çarna 've "Misak-i Milli". Çixa qomê ke zerê na şindorî de mendi, têde Tirkû sero amey mordene.

Tirkû, seveta asimilasyonî (rovîlesnaene/turkkerdene) dî ray ero xo ver gureti:

1. Qirrkerdêna mîleti (jenosid),
2. Wertêra wedardaena zon u zagonê mîleti. Qomê Hermeni u Rumi amey qirrkerdene u surginkerdene. Sarê Laz u Gurci, Çerkez u Bosnaqi ki jêde hetê zon u zagonî ra amey wedardaêne.

Hama mîletê Kîrmanc-Zazay u Kırdaş hurdi hetura amey qirrkerdene. Qey? Çike inu heqa xuya demokrasi u millî waste u verva koledaru vêjiay coka. Qoçgiri u Piran de, Zilan u Dêrsım de se-hazaru ra mîlet ame qirrkerdene.

Haê ke peyde wes mendi, surginê welatunê ğeribiye kerdî. Welatê Kîrmanc-Zazay u Kırdaş natra 've dot,

corra 've cêr bi qışla. Peyê coy dore amê asimile kerdene.

Her suke u qeza de "Yatılı Bölge Okulu" u "Lise", her dewede ki mektevê siftey amey virastene. Dewleta Tirkî na gurê xuyê xıravınıra ki vake; "Eğitim Seferberliği".

Nêyra axsêno ke, no ki verva qomê bîndesti ju tur herbo de taybetî u pıxarîno. İne wast ke mîletê bîndesti eve zorbajeni kamiya xuya millîye ra durî fiyê. Çike, koledari rınd zonenê ke: Besekena ju welatî bijêrê binê bandıra xo, dinê mîletê i welatî bîvurnê u i mîleti dest ra iradê dêyo siyasi besekena bijêrê xo dest. Na qomo bîndest axırı rozê besekeno bêro 'ra xoser u heqa xo reyna pêyser bijêro. Hama, eke ju qomê bîndesti destra, to zon u zagonê dêy guret, kerd thomete; êy hên hencnena ke, o qom qetya reyna era xoser nîno, phoşta xo era rast nêkeno. Çituri ke tarix de taê qomî biyê vîndî şiyê, jê dine o qom ki hên beno vînd sono.

Rejimê Kêmalîstî ki eve na usıl dezge na ro. Qeseykerden u nustena zazakî u kırdaşkî kerde thomete. Kamo ke zazakî u kırdaşkî qeseykeno u nusneno, ya guret est hepis, ya ki cîrê cîrmê peru bîrnna. Rejimo koledar na rae de çıxaş ke gamê raver este, besenêkerd pêyniye bîaro. Qomê ma u zovîna taê qomu

kamiya xo, zon u zagonê xo sevekna, hata na roze ardi.

Na serrunê peyenu de, miletê Kirmanc-Zazay u Kirdaş cengo ke verva CT (Cumhuriyetê Tırkiya) da/danê, problemê CT tenena kerd giran. Terteleo ke miletê Kirmanc-Zazay u Kirdaş serva serbestiya xo tederê, zor da dismeni, zere u tever de dismen tenge de verda. Endi dismen besenêkeno bine ra vêjiyo. Bextê koledaru hao roz 've roz beno kilm, rijaiyîşê xo beno nêjdi.

Zon u kulturê Kirdasu de raade xêyle hiraê biye ra. Heto jura ki, serva ronayîşê dewlete ine xêyle çi kerd qayim. Serva dine no çio de hewlo.

Wertê Kirmanc-Zazay deki wayirêna kamiya millîye u siyasêtê xoseriye tenêna bînge guret u bi mîqayim. Roştberê Kirmanc-Zazay zonê xo kirmancî-zazakî rê wayir vêjiay, nusnais u edebiyat xover da, game 've game rêça xo avêr berde. Politikawa ke verva zon u zagonê Kirmanc-Zazay vînete u hona lawatina, waşt ke na zon u zagon xo avêr mebero, va şêro wertê ra wedario, na politika qefçile nawa pêyser thon-diye u pêyser vaydina. Heto jura ki, herbo ke hardê welatê ma sero dewam kenno, demografîyê welatê ma vurno, nîfisê ma sero tesîro de giran kerd. Dewê ma bombey eşti ci vêsna y u hazaru ra jêder dewê ma ki kerdî thip-thol. Peyniye de, welatê Kirmanc-Zazay de qulê Heqi nêverda, her ju caê ro perrna. Ravê, taê raa çepa Tırku ra koğunde şî, taê ki serva xelasê Kirdasu sarê xo da, vake "belka ma ki ine de xeleşime!". Hama çî fayde ke, mesela jê vatena dine nêbiye. Xeleşiyêna ma nêamê werte; çike komalê çepê Kirdas u Tırku de namê ma nêame mordene u hona ki hên yo. Ser-

va ma programê dine de hona hata nîka tawa çino.

Na hal de, qomê ma hatan ke iradê xuyê siyasîyê nêguret xo dest u komela xo pênesanê; besenêkeno sarê xo wedaro u camatê de sarê xo vezo. Çike, verva ma her hetra duwarey u deki vira-jînê. Zelal asêno ke, taê wazenê hora zazakî bikerê doçik u poçikê zovîna zonu. Hemi ki zerê tîrraka Kirmanc-Zazau de niadanê hên kenê. Çi esto ke taê Kirmanc-Zazay hona na duwara rind fam nêkenê. Na ki, zovîna tur rovilêşiyêna zazakî ya. Zorbajêna ke welat u kulturê ma sero jê vaê pukeleke çerexîna, hetê mîletê ma u roştberunê mara nîka tenêna rind eskera wa. Endi herca de; Koê Munzuri u dêştâ Vartoy de vengê kîlamunê ma, Şewreg u Çewlig de vengê deyirê ma, qomê marê benê alvoz/embaz. Estemol u Edene de vengê newdarunê ma reseno gilê kounê ma, Frankfurt, Stockholm u Paris de zonê ma sewle dano.

Dî-hîrê asmu ra ravêr, ma taê alvoji/embaji ameyme têlewe, wast ke zonê xo de; zon u edebiyat, zagon u şinate, tarîx u doskerdene sero ju perlode (dergi) bivejime. Na rivat ra, kamo ke zazakî nusneno u alaqa xo eve zazakî esta, iyê ke vanê ma wazeme qomê Kirmanc-Zazay heqa xuya millî u demokrasî bîjêro, nîne ra xêyle mordemu rê ma sîlayîye rusnê. Sîlayîya ke ma rusnê nîa viye:

Ma 've Xêrdî!

Na serrunê peyênu de nustê zazakî-kirmancî xêyle hover da u jêdiya. Heto ju ra rastnustêna zazakî; (îtade vame zazakî) usîlê gramêri zazakî sero xêyle çî dos bî, ame werte. Bîngê

gamerê zazaki ame ronaêne. Çıxaş ke jêde nêbo ki; zazaki de saniki, merseli, lawiki, kılami u qesê veriyê ke amey nustene, raverberdêna zoni de gureo de hewl vet ser. Na têde çimio ke vêjio ki, gunê ma çimde bêro vê- nitêne.

Hazetê teknikiê ke qesêkerdêna zoni honde kenê qolae u hira, xeverdaria (kominikasyon) ke na waxtê nikay de, çituri herroz lerze de vurina; pê zoneme. Zonê ke ew- ro miqerrem yenê nustene u qeseykerdene, eve na teknikê newey çituri yenê rovilesnaêne (asimilasyon); cı ra bêxever nime.

Zonê ma, ebe se-serruno binê politika inkare u thometa girane de mend. Zonê ma yê nustene nê- vêjia werte u xo era rastkerdene rê mezal nêdia cı. Zono ke mavênê qesêykerdişde mend; hem rehet beno xırave, hemi ki jêde rew yêno asimile kerdene.

Vêjiaişê (weşanê/yayınê) ke hata nika eve zazaki amey meydan, rolo de muhim guret xo poşt/mile, hama cı fayde ke zazaki eve dı-hire zonu pia ame nustene, coka gavarê xo rast nêkerd, vaa xo nêvete u howa xo nêgurete. Zonê ma jêde ververê kirdaşki u tırki de verda peynia peyêne. Ma, çıxaş ke jêder zonude ki vêjiaişu wazeme hama, qomê ma virende motazê vêjiaişê zonê xu yo. Gereke seveta qederê qomê xo, nêynia bıwajime u bıyarime hurêndi. Bizonime ke: eve poçikê zovina zonu, zazaki vindbiayêne ra nêxelêşino ra.

Seveta raverşiane u ağme kerdêna zazaki, pêdakerdene u poştdarêna wendoğ u nustoğunê xo, gereke herca u her raste de vêjiaişê zazaki va bîbo. Eve na qede ma taê hevali ameyme pêser u tayinede ki qeseykerd, wazeme dest berjime ra cı; Zazaki de: Edebiyat - tarix - şinate u girania zoni sero dı-asmu de reyê ju perlodê(pêserokê) vêjime. Girania perlode de, ca bîdio berrê edebiyati, çarnayişi, doskerdêna tarixi u problemê gramatikê zazaki.

Coka vame, fikrê ma nao:

- Namê perlode Tija Sodiri bo, dı asmude reyê vejio.

- Her demografi/e rê, welatberani/e rê, roştberi/e rê u newdari/e rê çêverê perlode akerde bo u fikrê xu yo politik va cırê mane nêbo.

- Mısawrê politika tenge u tariye zerê perlode de gunê bînge mêcero.

Olvozê/embazê ke na fikrê maê cori raşt vênênê, wazeme ke fikrê dine ki tede bîbo. Heqa endamê vêjiaişi de, koma virastene-, hazırkerdene-, ağme kerdene-, zerêkê perlode sero u hetê maliyêti ra marê wertê ju asmê de fikrê xo ke vazê; zaf beme sa.

Wastêna ma awa ke, hire alvoji karê redaksiyonî bijêrê xo dest. Amorê juyine de kamo ke poştdariye da u koto cı, namê dêy (eke qewulkeno) zerê koma vêjiaişi de bîvêjio. Kamci alvozo ke wazeno cuav bîdo, gereke sene raste de gure besekeno, çituri poştdaria xo resena cı (vajime:

nuste, abone, vilakerdişi uçb.) xeta xo de binusno u adrêsa, cêrênerê ke birusno/bişawo zaf hewl beno.

Hata reyna.

Wes u war bîmanê!

05.05.95

Sait Çiya-Hawar Tornêcengi

Çı hêf ke, sılayie jêder roştberê maê ke Awrupa de nisenê ro, dine rê şıye. Çıxaşı ke senikibê ki, iyê ke met-ropolê Tırkiya u Welat derê; dinerê ki ma sılayie rusnê.

Perloda ke ma wazeme bivêjime, girania xo dana edebiyat u şinate, kultur u zon, çarnaiş u tarixi. Coka wastke çeperê perlode hira bo, roştberê maê ke her juê xo caê ro perro şio u riyê xo jumini ra ters çarno, her juê xo xoser gurino u jumini ra bêxeverê; wertê inu de pırdo de qa-yim pêsanimê. Vame; bêrê endi riyê xo biçarnime Tija xo, va şêro na ki nisanê ma bo!...

Cuavê ke serva sılayia ma amey, ma xêyle kerdime sa. Nustoğ u roştberê maê jêderi na mesela rê, "poştadariye dame, lewê sima derime" vake. Tayine mektuve rusnê, tayine ki ebe usilê xuyo xover, dest estra telefon, vatêna xo telefon de vake. Sîma ki zonenê ke, ma de adetê nustêne honde ravêr nêşio, se bikerime!

Alvozê/embazê ke mektuvi rusnay; İne ra mektuva Gagan Çar'ı, yê Qızılçubuk'ı, yê Usxan Cêmal'ı u yê M. Tornêğeyali niarê:

Ombazê raveri (howli/hewli),

Mı waştene şıma, nama (mektuva) şıma giroti. Şıma wazenê Tija Sodiri vecenê. No çiyê rindo. A zunê ma avêr bena; no çiyê newe beno; merdemunê marê, zunê marê gureo rınd beno, benuno. Ezî xu şıma rê berxudar ken no gure rê.

Khane merdemunê marê çî newe peyda kenê rindo. Teyna (teni) zunê ma de nustene, aver şiyena zuni, raşt nustene, veciyayîşê zuni gurê roci niyo; o gereko ke ma jumini ra museme (musenê), musneme (musnenê). Ma raye raşt ra zuni buncime (buncê); ze zunê na cihuni (çemçe) miyun (maven) kerime (kerê). Şıma zunenê binê (bingê) zunê ma areze biyo. O gereko zon (zun) nustene ra zol, aske-ra, areze bêro, şêro. Zuni nusene ra, nusene ra aver şeno (sono/şin). Verva vind (vini) biyêna u reynayîşê zunê xu şêrime (şêrê) ke o xuser bero, pa-pa (gam-gam) aver şêro: kes dest ey merzo! Ma hurendia (herunia) zunê ma zazaki çip kerime (kerê).

Ez pe (ebe/eve) ney vatenê xu poşt don şıma: tenê (tayê) qesu cer de onenê (onen) zuni, ita (tiya) benê posanayîşê mı:

- fekê, fekunê zuni sero gereko nuserê (binuserê/binusê),
- pelgê romani, -kîlamu, zunê marê gereko zol (areze) bo/vo,
- nustenê zunê ma; gramatiki, kîlami, suniki, merseley, lawiki (deri/deyiri) sero poşt (dest/havil) donu (donê) şıma.
- mi dest ra çiyê bini ke berma vacime, zê debare (devare) uçb...
- Çarnayîşê zunê ma ra zunê bini, yaki zunê binu ra zunê ma.

- abonê na perlode (namroce) ben (benu/benê), benune.

Qese vatene mı nıka nia ni benê, eke persê şıma esto mı ra pers kerê! Ez şıma rê silum ken, averberdenê gureunê şıma wazen (wazenu/ê) [serberdenê gurê şıma wazen (wazenu/ê). Ez gurê şıma rê raşt şêro poşenu/ê.

Weş u war bimonê!

Bimone weş.

26 asma miyuni (mavênê) usari '95

G. Car

Mektuva Gagan Çar 'i zelal u eskera bie. Ey, ebe xo serva zonê ma gureyê de hewli kerdê. Ebe emegê destê xo, bê ardimê kêş hawt-hêşt kıtavi zazaki de veti. Phoştdaria xu ya Tija Sodiri, ma het de zaf muhima, ma ki zaf bime sa.

Kızılçubuk mektuva xo de nia vano:

Imbazê hewli,

Mı mektuba kı şıma mirê rişt bi, imbaz Tornêcengi'ra 20 dê Gulan 'dı Şewda Veyvêde Kıtibandı sukta Mannheim 'i dı girot.

Mektub, wextanokı mı girot ez zahf şa biya. Na xeftiyêna kı şımayê vanê bıkerê, ez raşt u herundi vinêna. Ez teğmin kena kı şıma zi fa 'hm kerdo pêserokê kı newe vızyenê êyê problemandê ma Zazaya rê cuwap nêdanê. Xeftiyêna xo u lezê xo teberdê şopta raştay dı danê.

Neyra ayseno kı nê pêseroki nêşênê dehway miletta Zazaya ver-aver berê. Eger pêseroka kı şımadê

vezê, odo (a ke) zeydê nê pêserokandê nıkayin bo se, ez vızıyêna (vêjiyêna) Tija Sodiri raşt nêvinêna. Nê, şıma zeki mektube dı nuştı, na raştay dı bıxeytîyê se; qeyretê mı donê pêseroke rê kemi nêbo. Edo şıma rê him kıştı pera ra, him zi zewnbi qeyretkera. Ez qayıla `heqdê namedê nê pêseroke zi çiyê vaza. *Tija Sodiri* nameyêdo weşo. Hıma nameyêdo naturelo, no name miletê ma temsil nêkeno. Ez qayıla imbazi nê namı fina xo çıma vera raviyarnê.

Weş u war bımanê!

26 Gulan '95

Kızılçubuk

Gumanê embaz Kızılçubuk 'i ki taê hetde raştı, ma ey rınd fam keme, hama gunê her çi hurênda xo de bêro vıraştêne. Tija Sodiri çıturi ke sılayia xuya vırene de vato, heni ki qesa xo de vındena. Vijêri ra derse cêna, riyê xo çarnêna hetê meştay ser. Çıxaş ke besekerde honde, berrê kulturê qomê xo sero ebe reça demoqrasia milli xover dana u wazena vengê qomê xu yê kollektif bo.

Namê Tija Sodiri çıxaş ke naturel bo ki, kulturê ma de cao de hewl cêno. Zerê kulturê ma ra yêno u kamiya ma rê mane niyo. Hazar serru ra nat her Kırmanc-Zaza verva Tija Sodiri derd u kederê xo, sabıayış u hewesê xo, weşıye u nêweşıya xo arda 'ra zon. Tija Sodiri qomê marê biye alvoz/ embaz/heval.

Ma, na namê perlode, hem seveta gıranıa kultur u şınate, hemi ki seveta kamiya ma wa millıye çınıt we. Onca ki, zoneme ke name ju nisano (simge

o), gereke zerêkê perlode bişikio 'ra namê perlode u hên bivêjio. Gere ke namê perlode zerê ma hira kero, bêro 'rê kulturê ma, omud mado. Jê Tija Sodiri, zerkê sodiri, zerre u roê mordemi rakero, gonia isoni bigiriyo. Ma tari ra bixelesno.

Usxan Cemal 'i mektuva xo de vano:

Olvezê Delâl !

Mı nama (mektuva) sima a 05.05. '95 gurete, (...)

Biraênê, perlodê newey rê zaf bina sa. İnam ken ke, jê perlodê binu (Ware, Raştiye) di-hire asmu ra têpiya nêtexelinê.

Umudê mı u wo ke, na karê sima hata peyniye şêro. Na sevev ra vîrende ez, dıma pêro roştberdê ma qewete sima dê. Ma pêropiya na perlode de vengê xo berz ke(ri)me.

Rozunê pêyênu de Dêrsım zaf halo xıravındero. Hetêra kisenê, hetê ra vêsnenê. Ma thıka dest u pa girêda 'ime. Besenêkeme ju belebuke (bildiri) vêjime ke, sar halê hardê miletê ma bızano. Belka qewete danê ma, hondê gilê neniki miletê ma rê faydê ma bıbo.

Persê tarixê ma, kulturê ma, zonê ma, edebiyatê ma zafiyê. Ma gereke na persu sera bême. (cavê persu araze, eskera keme).

Tija Sodiri ke kotêra çımunê mı ver, anciya Dêrsım, Muzır ame 'ra mı viri. Sodirane ez kemerê Golê Çetu sero niştêne ro, mı ho-ho rê çimi nustêne. Tija Sodiri ke gira-gıra biêne berz, ez biêne germin. Olvezê mı, mirê huyiyêne, vatêne; "No bo-mo, dême zonê zazaki nuşino?" Nika

ke iy rozu geyal ken, ho-horê huyin. Seveta perloda Tija Sodiri rê her hetra leyê (lewê) sima derine. Çı ke destevera (dest u ber) mı amê perlode rê nêseveknen.

Berz u dar vê!

Wes u war bimanê!

Usxan Cemal

Usxan Cemal mektuva xo de qalê çiyê rındi keno, hama na têde çi eve lawatişê ma beno. Ma pêro roştberi ke bêrime têlewe, serva qomê xo bileqime, bigurime, qeyret bıkerime axır her-çi hurênda xo de nia nêmaneno. Vajime; honde jıvayıs endi beso! Bêrê pêropia dest berjime ra cı, amayisê xo têde-pia pêsanime!

Sık mekerime, dūr mevındime!

M.Tornêgeyali mektuva xo de vano:

To xêr ama Tija Sodiri.

Marê zu pêseroko de rınd u hewl lazım bi. Temeniya mı awa khe, Tija Sodiri na derdê ma rê derman bo. Ekhe nêbiye, qegenê dawa ma rê xızmete bıkerero. No ki destê ma dero. Saarê ma ekhe xo rê, zon u zagonê xo rê, welatê xo rê ke wuayir vêjiya, ez yınam konu khe Tija Sodiri rê ki wuayir vêjino.

Wues u wuar bimanê!

Pêro alvazu rê selam rusnonu.

Asma amnana pêyêna '95i

M. Tornêgeyali

Omudê ma ki uyo ke, tenê xizmêta ma şêro qomê ma reso. Vame; roştberê ma hata nika sari rê şî guray, nafa ki tenê qomê xo rê biguriyê, se beno?

Silayia ke ma rusnayvi, cı ra taê hevalu eve pers cuav rusna. Mektuva ke alvoz Mûnzûr Çem 'i rusna, ninu ra juya:

Hevalêne!

Mı nama (mektuva) sima gurete. Seva elaqê sima zaf sipas ken. Eve lehça Kurdi Kirmancki (Kirdki, Dımilki, Zazaki) nustiş û wendiş karêde zaf muhim o. Seva na meseli gurenayış lazım o û gereke kam ke çı dest ra ame pêyser nê- mano, biyaro hurendi.

Çı esto ke roza ewroyêne de, kovaro ke sima wazenêke vezê û name ki "Tija Sodiri" pıra nêne, heqa dêy de lazımo ke dı noxtêy bêre eskera kerdene.

1) Çı turi ke nama sima de ki yêno eskera kerdene, ewro tayê vanê ke "Zazaki lehça Kurdi niya". Dine ra taye ki tenêna avê sonê û ida kenê ke saro ke Kirmancki qesêy keno, Kurd niyê. Na mesle, kovara sima de eve çı şekil ca bijêrone? Siyaseto ke sima na meseli ser o wazenê ke biramê çiko?

2) Eskera wo ke roza ewroyene de, aye ke elaqadarê Kirmancki benê, cı ra taye, eve Elfabê Kurdi kar kenê. Tayê ki, dêy rê elaqadar nêbenê, gorê fikirê xo, herfu cênê ya ki erzenê. Mordem besekeno vazo ke na noxta de anarşiyê esto. Mesela Elfbay ser o fikirê sima çı turi yo?

Sıma rê zahmet, na hurdi meselê kê mı nusnê, bide eskera kerdene, ora têpiya gorê hal û waxtê xo, ez beseken yardım sima dine ya ki nê; eke besebikêrine, no, eve çı şekil beno, sima rê nusnen.

Selam ken, weşiyê de bimanê.

1995.05.29

Mûnzûr Çem

Ma, cuavê mektuva M. Çem 'i cirê rusna. Uza de fikrê ma taê roştberu u fikrê perloda xo cıra va.

Cuavê a mektuve nia ameyvi ra zon:

Bıra Mûnzûr,

Sevêta vêjiayışê Tija Sodiri, mektuva ke to rusna, nawa kutêra ma dest. Ma zaf bime sa, çike zoneme hata nika roştberunê ma ra zonê ma de -çıxaş ke hona seniko- to hetra xêyle çı rastê vêjiayış u ağmey de hover da. Nika ki, Tija Sodiri rê alaquadaria to sabiyayışê ma kerd jêde. Îtade kilm fikrê ma niaro. Mektuva ma wa virene de, wast ke ma famê vêjiayışê Tija Sodiri gorê çıwaştên biyarime 'ra zon. Ferg, ju 've ju ma uza de nêardi werte, hama vake ke; hazetê mısawrêna biayisê politika rê ma raji nime. Hêya, ma nêvame tim bê politika bo, hama verva sistemê politika koleddaru, verva kultur u politika dine vêjianê 'k politika ma wa. Politika ma, çenga xo bingê welatberanên u demograsi sero nana ro u bena qewin. Na reçe de girania xo dana 've tarixi, zoni, çarnaişi, edebiyat u şinate. Beno ke, no gure; vêjiayışê ke na rae de hoverdanê, inu rê rozê phošta

de hewle bo. Zovina-tur hereket, vêji-ayîşê niyanên keno 've teng u mordemê ke na rae de kar u gure kenê u gunê têlewede bê, inu xo teverde caverdano. No çî ki, -mara gore- seveta seveknaêna zonê ma gëleto u kulturê ma de filozofia zerrewêşîye dano we. Raştiye awa ke, zonê xo de nustêne u eve dêy qeseykerdene, vêjiayîşî(yayın) vetêne, hurênda zoni qewinkerdene u weşîa dêy rê emegdayêna.

Qesa heqe awa ke, deka asimilasyonî u pîlanê ke ewro serva vindkerdêna zazaki-kırmanckî tadinê, cî ra sîk u xofê ma esto. Vatêna ma nawa; herêy mêkume, çax waxtê vindkerdene nio. Waxto ke serva politika korre sero cêrenê, ma het ra sono. Waxto ke roz 've roz vênora weşîa zazaki-kırmanckî ra sono. Heqa kêş çîna ke na miyande zon u zagonê ma vindkero, ya ki wertêra wedardêni rê qesê mevazo, çimê xo ramebê, gosê xo mehesnê.

Ma zoneme ke roştberê ma, her juyê xo caêro perro şio. Jumin wertê de veng u vaz dariowe, diyalog nêmento. Diasê mordemê ke zazaki-kırmanckî de nusnenê, seveta politika korre besenêkenê emegê xo pêrasnê. Çae? Çî ke, kutê boa sarê teveri, zerrewêşîa ma kerda xo virra, çimêşîana sarî gurêta coka. Çî hêf ke, halê ma nîa ro.

Çituri ke usilê gurê ma ra asêno; iyê ke vanê, "Zazay ju mileto xosero" ya ki, i binê ke vanê, "Zazay Kurdê" hurdi hetî ki zerê ju tîge de, ju bingey sero, besekenê bêrê têlewe u dest bîdê'ra jumîni. Ma her hetî ra kêşî rê dîsmenaên nêkeme, inu de "gure nêbeno" nêvame. Hora, fam u

fîkrê ma hurdi hevalu ki herkes rewra zonêno. Coka vame; Tija Sodiri de, her het ra nustê edebiyatî, yê şînate, yê tarix u zonî, çarnayîşî u doskerdîşî bivejîê. Nusteu de estetîk, dustê ilimî u zerêkê nustêy muhîmo. Ma lewede her-kes besekeno bigurîo, her mordemê demoqrata u welatbêran rê caê ma hirao. Hama uyo ke kîfîr u mîlqî keno, dîsmenêna qomî keno, mîleti wazêno pêverdo, caê dey lewê ma nîo. Ju ki, zerê na perlode(dergî) de zonî sero her-tur mîsawre (tartîşma) beno. Zono ya ki feko "şîve-zarava" mordem besekeno sero qesey bîkero, ma nêwazeme xo teng bîjêrîme u her çî tomete kerîme, vajîme ke; "no îşê ma rê nîno!". Ancax, zoneme ke iyê ke vanê "zazaki zarava wo", zazaki zaf-zaf cêra vênênê u ravêrşîena dêy rê çimêşîayên kenê u hatta eve teoriyê ju-zonê resmî wazenê ke wertêra wedarê. Na çimêşîayêni ki jêde iyê ke zazaki-kırmanckî de wazenê binusnê, inu rê kenê. Ma zoneme ke, xêyle roştberî na qesu ra xevera xo esta u sîkê xo roz 've roz jêdîno. Heto bin ra ki beme sa ke, hereketê Kirdasu ra ki haê taê verva na teorî u planê asimilasyon u hovîrakerdêna zazaki-kırmanckî -hona senîkbê ki- vêjînê. Derheqa qomê ma de; tarixî, namey, kambiyana xo, nustêna zonî (Elîfbay) u.ç.b. sero ewro dîno pêro u yêno hurê. Na mesela sero hona qeso de jufek çîno. Çituri bîbo ke...!

Zazaki-kırmanckî sero gurê- nayîs hona vîşt serre pîrr niya. Elîfbayê Bedîrxanî de iyê ke nusnenê, inu ra qêyr taê mordemî ki estê, wazenê ke eve usilê fonetîkê zazakî elîfbayê vîrazê. Ma zazakî sero na têde hurênayîs u mîsawre raşt u pozîtif vêneme u

poşt dame 've cı. Elifbayê Bedirxani teveriko destpanênae niyo. Serva rast-nustêna zonê ma, gunê eve usilê vengu elifbayê bıvırājio, bêro werte. Nıkara fı kro de resmi u standart ronaeêna mara gore raşt nio. İyê ke cia elifbayu de nusnênê, va şêrê binusnê, seveta araze u zalal kerdene, doskariye va şêro dewam bikero. Fêl-emelê Tija Sodiri ra ju ki, mısawrê gramatikê zazaki-kırmancki de gamê ravêrberdene u famo raşt werte vetêna. Kilmêk ra fikrê ma naê.

Ju ki, kamê ke wazenê cı kuyê ya ki poşt bîdê cı, têde-pia wazême reyê ravêr bêrime têlewê u seveta vetişê perlode, politika vêjiayişi, namey sero u dem u pêçınay vetêne sero, na roza têlewê amayişi de qesêy bikerime. Her hal u karde vêjiayişê zazaki u nustoğunê zazaki poşt bîderime cı. Na diasê serrê ke mendê seserra 21 'ine kume; çinêbiayêna ju perloda zazaki-kırmacki ma rê serevde u sermê çarê ma wa. No ki, hal-waxtê ma roştberu sene rae dero, kıfş musneno.

Bıra Mûnzûr, to rê silayia Tija Sodiri ya, tı xêr ama.

Wes u war be!

13.06. '95ine

Sait Çiya-Hawar Tornêcengi

Gumanê alvoz Jandil Lerzan 'i u yê Mûnzûr Çem 'i jê jumîn vi. Cuavo ke ma Mûnzûr Çem 'i rê rusnay vi, dêy rê ki rusna. Dıma alvoz Lerzan Jandil 'i ki fikrê xo nusna u marê faks kerd.

Mektuva dêy ki nia ra:

Gelê hevalanê insiatifê vetena "Tija Şodiri"!

Sebeta ke karê mın ê bini zaf bi, ez nişikiya cevabê şima rew bîderê. Ez nêwazêna naca mesela ser ro zaf derg vînderê. La belê tenê çî estê, ke mordem gani zelal kero.

Ma rınd zanime, ke qe çiyê bê politika nibeno. Sebata naye ji gani politikaya "Tija Şodiri" zelal bo. Mordem şikino na zelaliye ebi enwayanê cûda bikero. Ma vacime, ya politikayêde ilmi; yanê teyna çiyê ilmiyê ke zon, kultur, tarix u folklori ser ro amê/ênê kerdene, ya politikayêde rojaniye yê kulturi jê şanika, lawika uêb. Yan ji politika- yêde organizasyoniyê. Ez bı xo nê şaxanê corêna ra şaxa 1., yanê politikayêde ilmiye, tayina rınd u raşt vinena.

Nayê rê ji gani mordem her çî ser ro eşkera, rakerde u zelal bo. Hama zelaliêda niyanêne faksanê ke mı rê amê ra vetêne, seba mı xêlê zamat bi. Gor bir u baweriya mı tenê kêmaşi tede estê. Gani cevabê nê pêrsanê cêrêna zaf rakerde bêro dayêne:

1. Qeyi "Tija Şodiri"?

1.1- Qeyi pêserokanê/kovaranê bina de kar nêno/niamo kerdene?

1.2- Ra u imkênê bini çinê, ke çio ke şima wazenê, bê vatêna "Tija Şodiri" bikerê?

1.2- Gor şima kam u qeyi na raye nê imkana nidano şima, yan ji şima rê zaf vineno?

1.4- Eke çiyê niyanên esto, şima hetani nika hemverê (karşı) nê kêsa sekerd?

1.5- Şima qe kêsanê binan de, yê ke ma vacime "Ware" uêb. vêcênê de qese kerd?

1.6- Eke qese kerd, birubaweriya dina çik a?

2. Fakso ke heval Xamirpêt`i mı rê ruşno de şima vanê ke "Zonê ma ververê kirdaşki u tirki de verda pêynia pêyêne. ...Bizonime ke: eve poçikê zovina zonu, zazaki vindbiayêne ra nêxleşino ra." Ez bı xu zametiye oncêna, ke na baweriye fam bikerê. Rayşti u şaşiya dayê nê, famkerdêna dayê erê mı zora. Çımke ez xo ra perskena, kami zonê ma pê de verda?, kami zonê ma poçikê zonanê bina ra girêda? kami "zazaki eve di-hirê zonu pia nusna"? Gani cewabê nê persa zelal bêro dayêne, ke her kes bışikiyo xo zelal kero.

3. Fakso ke şima bira Mûnzûr`i rê ruşno, kewt mı ji dest. Ez bawer kena eleqa şima u hevalanê binanê ke Kırmanci ser ro xebetinê zaf kêmi ya. Naye rê ji faks de qesêde niyanêne esta: "Ancax, zoneme ke iyê ke vanê "zazaki zarava wo", zazaki zaf-zaf cêra vênênê u raverşiêna dêy rê çimêşiyên kenê u hatta eve teoriyê "resmi-tekdil" wazenê ke wertêra wedarê. Na çimêşiyêni ki jêde iyê ke zazaki-kırmancki de wazenê binusnê, inurê kenê. ...Heto bin ra ki beme sa ke, hereketê Kurdu ra ki haê taê verva na teori u planê asimilasyon u hovira kerdêna zazaki-kırmancki -hona senikbêki-vêjinê." Na rayşt niya. Eke ez vana ..."kırmancki zarava wo", -rayşt yan ji şaş biyene na sate de hetê de vındero-ez Kırmanci Kirdasi ra, Sorani ra cêr nivinêna. Hurêndiya nayê de ez

Kırmanci qasê hurdmın zarava ebi qedr u qimet vinêna u ser ro ji xebetina. Ez ebi nê zaravi qesê kena; fikirina; xo, derd u kulanê xo ebi nê zaravayi/zoni ana zon.

4. Derheqê redaksiyon de, karanê redaksiyon de çiyê bingehini niyamê vatene. Gani alfabe yêde "Tija Şodiri" bibo. Gani wendox bışikiyo "Tija Şodiri" fam bikero. Eke ju wendox zerrê "Tija Şodiri" de herfanê "x" u "ğ"; "ı - i" u "i - î" ya têlewe de bivino, nişikino nivisa bıwano u fam bikero. Gani verê her çi alfabe serrayşt bo. Alfabe ya Bedirxani tenê caya de qels a, la belê şima kamci alfabe wazenê? Bêguman mordem şikino pêco bivurino, hama nıka kamci alfabe?

Xeca karê fonetiki gani rayşt-nivisnayene ji serrayşt bo.¹

5. Serba nê çıyanê corêna hetani nıka çı kar amo kerdene?

6. Her çıqa ke karê ilmi de muhim niyo ji, gani politikayêde "Tija Şodiri" derheqê şêrê qilerini, derheqê Kurda/Kırmanci u Kırmanciyê de, derheqê Tırkiye bibo. Politikayêde şima waniyanene esta?

Yan ji politikaya şima na derheqde çıka?

Eke nê persê coreni zelal bê, mordem şikino tayina rehet qerar bıdero. Ez her çi ra ciya şikina vacê, ke ez qasê qewet u zanayêna xo şikina hetê "Tija Şodiri" bikerê.

¹ Dirê (di-hirê) misali: Gani persê xeribi orijinal bêrê nivisnayene. Hurêndia elifba de alfabe, edrese de adres, institut de institut, demoqrasi de demokrasî, pılan de plan uêb. Gani ontena lêkera/kerda/fiila, zamanê dina, kesê dina jubini ra zaf cuda merê vaten u nivisnayêne. Naca de kompro-misî şert ê. Gani serba verva nezdebîyênî bado ji jubiyêne ezafeya zoni kar bêro kerdene.

Serba karê şîma, emegê şîma, şîma rê qewete wazena, ebi na birubaweri u hêviye şîma sîlam kena.

Weş u war bîmanê.

26.06.1995

L. Jandil²

Qeseyê ke ita de vajinê, cuavê dine nustê maê verêcoy de estê. Hama oncia ki na derheqe de hevîkê çiyê vajime:

Hereketê Kurdu, zazaki zaravê/lehçe da Kurdkî diyo hama, qedro ke gunê bîdiyo ju zarava/lehça nêdo ci. Kurmanci ki lehçe da Kurdkî saykerda hama, zonê siyasi u edebiyatê hereketê Kurdu têdine bêistisna kirdaşkiyo (kurmanciyo). Têde pêseramaîşi, nustişi, edebiyato nuste, musnאיşi (eğitim) têde kirdaşki de (kurmanci de) yêne kerdene. Vanê "ma çarêmine zaravu têmsıl keme" hama, vêjiaîşê (weşanê) ke

hata nıka vetê u hona vezenê têde kirdaşki u tırki derê. Gegane, zazaki pelga pêyêne de quncikê sanık u kurra-tu de, eve herfunê papelu "Zazaki Şonık" kenê ci. U jê misalê: "Dosti rozşên de bivênê!" ca diyino ci. Hona no ki zazaki rê senıko, nusteyê ke zazaki de nusnenê, benê eve manikê sarê kirdaşki nusnenê, têde kenê 've xan-xırave erzenê uza. Zazaki u kirdaşki kenê tewartêra, hên beno ke; ne ju Kırmanc-Zaza, ne ki nustogî(!) ra qêyr ju Kırdas na nustişi famkenê. Teoriyê lehça, hata nıka zazaki gamê avêr nêberdo, axsine pêyser verdo, kerdo th... Eke ke ravêr biberdene, na problemi ki nıka nêvêjiêne.

Roştberê ke teoriyê "lehça zazaki" rê inam kenê (dê inam kerdene), nê-

zoneme sene hekmeta! kirdaşki ki lehçe wa(!) hama, zazakiyê xo caverdo, haê gurre-gurra kirdaşki musenê. Herketê Kurdu kerda politika milliye, vanê têde kirdaşki qesêy bikerê u binusnê. Haê ke na qesê marê inam nêkenê, va şêrê vêjiaîşê Kurdkî(?) ke mavênê 1898ine u 1995ine de vêjiyê (nejdiyê se-serra) inu de niaderê, eve xo çım bivênê, hala çond kıtavi zazaki de (eke zarava kurdi ya) vêjiê. No emegê Kırmanc-Zazau rê heqeret nio, çiko?

Hona no ki senıko, hereketê Kurdu ra taê wazenê eve "teoriyê zonê resmi" kirdaşki "zono resmi" kerê. Teoriyê "zonê resmi" yêno na mana ke, zonê ke "resmi" niyê bêrê asimile kerdene. Gereke musnאיşi ra, weşıye ra u politika ra alaqa ni zonu bıbirio, hata ke amey asimile kerdene.

Heqa kêşi çına, marê zonê ma xovira kerdene do u zonê ma de qe-sêkerdene thomete kero. Teverê na pêro çimi de, vêjiaîşêde zazaki rê motaji me. Gunê bivêjio. Gereke ju perlode nê, her raste de musnאיşi rê, qesêykerdene rê, pêlê radio u televiz-yoni rê qomê ma jê nun u sole motazo. Sar sekeno va bikero, ma rê hata caê muhimo, hama i cay ra dot, serê na dina de estên u çinêbiana ma muhima. Estêna ma, nisanê hereketê ma, raştia ma 'be xu ya. Çıxaş ke morayişê nıfisi raştı nêamo hurêndi ki, têde-pia qomode 4-5 Milioni eştime. Zonê ma, zagonê (kulturê) ma, tarixê ma esto. Welatê ma gureto binê dêşti, zon u zagonê ma wajino wedario u roştta ma wesılaynio. Edebiyatê maê nustêne nêreşio ra, se bikerime? Sarê xo ro medime, jıvayış mekerime!

² Na mektuva L. Jandil' i ebe elifbayê kirdaşki ameyvi nustêne. Seveta juane biyên u rehet fambiana nusteyê; hurênda "i" de "ı", hurênda "i" de "ı", u hurênda "ü" de "u" amey nustêne.

Bigurine, bîlawatime, bî- virajime, hemi ki vijêri ra jêde!

Îsoniye, rastê zonaişi hên ke kerdo hira, haê zonê Balina (mosa) endi fam kenê. Pêlê vengê dae cênê qeyd kenê. Na tawo nianên de, ma hona elifbayê zazaki-kirmancki sero name hurê. Ma ra; "Sima çae vêjinê?" rê perskerdene thamserdên ya. Na çî- mêşiyên ya, sar ke nae vano, isonê ma gunê nae mevazo. Mordem gereke tenê serm bikero. Zerrê xo sari rê nê, qomê xo rê bigiriyo.

Gereke Tija Sodiri bivêjio, çike qomê ma wazeno, roştberê ma, nus- toğê ma, hunerberzê ma, gurekar u emegdarê ma wazenê.

Ma, alvozê ke hata nîka zon u zagonê ma sero sare dezno, xevetinê; phoşt dame dine. Gurêyê ke hata nî- ka seveta raverberdêna kulturê ma biê, cao de hewl cênê. Hama, ni hona ma rê kêmiê. Kar u gurê ma ki na rae de ju gama. Omud keme ke bena gama de miqereme.

Serva politika vêjiayîşê Tija Sodiri, serva pêrasnaêna fikru, rozunê 29-30ê temuza95'ine de Almanya de, ma vişt alvoji ameyme têhet. Xêyle hevalu wastênê ke bêrê, hama waxtê izine vi, coka jêde nêamey, ya ki besenêkerd bêrê. Ma, roza virene cematê vetîşê Tija Sodiri na ro, dima kulturê ma ra move- te u yaraniye kerde, hunerberzu lawiki vati. Roza bine rastnustên u elifbayê kirmancki-zazaki sero qesêy kerd.

Kilmek ra, ni wastênê avêrberdişi nia amey ifade kerdene:

1. Vêjiayîşê kirmancki-zazakiyê ke hata nîka vêjiê; zazaki-türki-kırdaşki, zazaki-türki-almanki têwerte de vêjiay. Helbet ke na vêjiayîşurê ki motajime hama, jukêk zonê ma de vêjiayîşi (kıtavi, qezetey, perlo di) nêbi. Seveta weşia zoni u raverşiyêna zoni na perloda nianêne ra nêvêreme. Tija Sodiri phoşt dana têde vêjiayîşunê binunê ke zazaki de vêjinê, hama eve xo karo de bin ana hurêndi. No karo de nianên qomê ma rê zaf muhimo.

2. Qomê ma ke xo çî tur name keno sa, vo şero hên bivajio. Yanê, qalê ju qomi ke bi, o qom ke xo sene name keno, hên qalê i qomi bêro ra. Qomê ma ra jêderi (-iyê ke cıra asimile biyê, çixa senikbê ki, i nê-) xo Kirmanc, Zaza qewul kenê. Ma, na namekerdene u kamiye nia qewul keme. Na ju realita ma wa. Eve iradê u fêndê kêşi niama werte. Hazar serru ra nat, zerê zon- zagon u tarixi de ama na roze.

3. Zonê ma kirmancki-zazaki yo. Ewro u mêşte-biro zonê ma her raste de xover bido, xoser bibo, va xo organize kero. Îyê ke vanê zonê ma lehçe wo, eke ke heqa weşia kirmancki-zazaki mudefa kenê; pia besêkeme bigurime. Çeverê ma her daym cîrê akêrdeo. Fikrê ma her ca de eskerao. Zerêkê perloda ma mısawrêna politika nê, bilakis rastê kultur u şinate sero caê xo virazêna.

4. Tija Sodiri, asimilasyon u terorê koledarêna Tırki 'a ke qomê ma u zovina qomu sero jê hewrê şiyê cêrêna, verva ci xover dana. Tija Sodiri, kuna ra serbesti u demokrasio ke qomê ma wazêno ey dime, wazêna na rae de kêmania qomê xo biaro hurêndi. Diyarê politika ma; demokrasî, serbesti

u newdaria. Vêjiayîşê ma, çîxaş ke ver-va her-tur ideolojiyê "resmî" u ju-vengên yo, hondê ki seveta jêderên eve zerrewêşîye wo. Xîzmeta xo ya girane serva şînate, serbestî u haşîtiye sero wa.

Tija Sodiri; -serva avêrberdêna zonê ma, -serva arêkerdên u nustêna kultur u folklorê ma, -serva qewinkerdên u jêderkêrdêna literaturê Kîrmanc-Zazay gurina. Çeperê perlo da ma de, alaqa partiyê ya ki komalê çîna. Alaqa perlo da ma eve qomê ma, eve welatê ma u kulturê ma esta.

5. Mîsawrêna elifbayê kîrmanckî-zazakî va şêro dewam bikero. Hama, rastnustêna sero hona tenê rewo. Perlo da Tija Sodiri, seveta rastnustêna zazakî-kîrmanckî elifbayê Ware 'y yo ke amoro pêyên de vêjîa, ey xo rê bînge (temel) cêna. Hama na raste de hona mîsawrên dewam kêna. Va bikero, çîke taê problemê binj'ki hona hal nêbiyê coka. Haê ke zazakî-kîrmanckî nusnenê, nustoği têde 'ke eve ju elifbay binusnê zaf rînd beno. Zazakî-kîrmanckî de wendên u nus-têna mîletê ma rê hona zora. Reyêk ke, cia elifbay kerdi werte, o waxt herke sona wendên u nustên

bena girane, mîlet hewes nêkeno bîmu-so. Elifba ju nisano. Zonê ma de sene vengi (fonetîki) yê nê diayêne, gereke bêrê doskerdene u eve nisanu bêrê îfade kerdene ke; qomê ma rehet famkero.

Cemat de, têdine wast ke vêjiayîş ya Tîrkîya de vêjîo. Ma ke mîkanê xo ardi 'ra xo çîmu ver, vêneme ke perlo da ma nîka hire-asmu ra rew nêvêjîna. Hora ke mîkanê ma bi, di-asmu de reyê, ya ki asme de reyê vezeme.

Ma kêmaniya xo ra xevedari me, ancax eve phoştdarêna sîma na kêmaniye rew wertêra dame we, karo de hewl o waxt yêno werte. Na rozu, Bultenê KormîşkaN' i ki vêjîa u wertê vêjiayîşê zazakî-kîrmanckî de caê xo guret. Bultenê KormîşkaN' i xêr amo!

Ma ki vame; de bêrê pêro pia zonê xo rê wayir bivêjîme!

Tija Sodiri pêroine rê roştdar bo!

* Hata reyna!

Sait Çîya-Hawar Tornêcengî

Dêrsim ra
kilimêde serê
cazîki.
Pax de amo
virastene.

ZUR U RAŞTIYE

Berfin Jël

*"Waxto ke qesêy keme terseme;
belka vengê ma nêhêşinê pê,
alaqadarê qesunê ma nêbenê.*

*Hama,
bêveng ke mendime ki
terseme.*

*Eke hên yo qesêy bikeme
taêna rindo."*

Audre Lorde

Mı, hata nıka qezeta u perlodunê newdaru de tırki nusnêne. Hama, mı na serrunê pâyênu de qararê xo da, ez gereke zonê xo de binusnine. Helvet hetê qesêkerdêna zon u nusnaişi ra xêyle zahmetie oncon. Çıke, ez tırki fikiron u gêyal kon çoka. İyê ke nusnenê, problemê zoni çıqa girano, rınd zonenê. Hata nıka mı zonê xo de dı-hirê nustey nusnay, hama wertede tenê gëletie bie. Tenê xelefie ki sarê redaksiyonî qezêt kerdvi werte. Ez vaji tawa nêbeno, çıke hona newe nusneme, wertede gëletie ki bena, xelefie ki. Gıra-gıra raştiye vineme. İyê ke wanenê, alaqa xo na mesela zon u zagoni sero esta, gereke zof biguriê, va tenê ki zametia na gurêy b'oncê. Yê pi u khalkunê miletê Çin'î qesadê xuya hewle esta, vanê:

*"Eke ju serre ra dime fikir kenê,
pırinc ramenê.*

*Eke dı serru ra dime fikir kenê,
bizonio ke mordemu resnenê ra"*

Zon u zagonê ma hona newe yêno nustêne. Hata nıka tarixê welat u miletê ma hetê nusnaişi ra nêameyvi werte. Dêk u khalkunê ma, eke çı ma rê qesêykerdo, o aqlê ma de mendo. Ez hên zonen ke hona xêyle xelefie esta. Na xelefie erarastkerdêne ki karê mawa. Roştber u nusnedari (nustoği), cêni u cuamerdi, pil u qızê ma gereke tenê zor biyarê xo, binusnê u biwanê ke, na zon u zagonê ma avêr şêro, ya ki avêr berê. Hao senik mend ke serrunê dıhazari xo pâydimê. Sarê Tırku ju qesa xo esta, vanê:

"Millet gitti aya, biz kaldık yaya"

*(Milet şî asme, ma mendime
pêyde).*

Na waxt, waxtê teknoloji u ravêrşiêna hama, qomê ma her-het ra pêyser mendo. Hona tawa pênêsano u nêardo meyda. Kamci hetra ke dest erzena cı, o hetra rijino yêno. Hên bio ke, bio jê paga khane. Dewleta Tırk'î hawa hawtay serre ra jêdero qomê ma rê zulım kena, hona ki welatê ma de pêynia zulmatie nêama.

Dewleta Tırk'î eve se-hazar eskerpolês u timê xuyê taybeti(özel tim) qol

esto miletê ma ser, cêni-cuamerd, çêl-çuk nêvana; hawa hetêra têdine qır-kena. Qomê ma binê ningunê eskerê Tirk î o barbari de şio, wertê hêşiriya henêne dero ke; haq coru çêverê kêş nêaro! Miletê ma nêtoreno ke xorê şêro suke, çı ke cırê lozimo bihêrno, qame de çı nusno, çıqaş, çond kilo, êy bijêro.

Dewleta Tirk î naera avêri dewê Dêrsım î ke bombe kerdêne, nata-dota qomê ma tenê lewiya, vengê xo wast ke berzkeru; servêjira (Başbakan) dewlete, yanê Çiller'ê vatêne: "Coru beno, ma dewunê Dêrsım î bombe ker'mel!. İ tiyarê u vafırıkê ke sima vanê, i hetê Afganistan î ra amê!" To-vel!.. tovel!.. İso zuru keno, hama hondeki jêderê. Yê zurunê na Çiller'ê ne maa xu esta, nê ki piê xo esto, zurê bêçêverê. Dina na mesela zona. No is honde arazeo. Kompleksê na cênike esto, belka vana, "ez servejiru! çike wertê lewunê mı ra vêjia, milet inam keno."

Ez hên zonen ke, hata nıka wertê ma u Afgan u tawa çinêvio. Sarê Afganu çı gurê xo Dêrsım de esto, honde masraf bikerê vafırıku ra bêrê dewunê Dêrsım î bombe bikerê u reyna pêyser racêrê şêrê.

Rozê ke Dêrsım binê bandıra dewleta Tirk î ra xelêşia, haştie ke o waxt amê, va Afgan î u vafırıkê xo şêrê bêrê. Dostên u haştie sarê ma her waxt wazêno. Gegane taê roştberê ma vanê; ma ve Afganu ra ju kok ra amêyme. Sarê tevêri rınd zoneno ke, ma dısmenêni ki, dostêni ki rınd fam ke-

me. Tarixê Osmani u dewleta Tirk î de na mesela rınd yêna nustêne.

İ vanê ke;

Qomê Dêsmu ra sımârê ke dısmen benê; bitersê u biremê, iyê ke sımârê dost benê, sa bê rınd ke benê; çike phošta sima nina hard. Çı hêf ke taê na mesela nêzonenê. Tarix nêwanenê, derse nêcênê. Xo goynenê, vanê "ma Dêrsım qedeneme". Pi-khalkunê Tırku ra avêr Aravi, Bizans u Moğoli besenêkerdo ke Dêrsım bıqedenê. Nıka na faşistê dı u nêmi vanê "ma qomê Dêrsım î qedeneme". Na qesunê nianenu rê iso huyino vêreno ra.

Hên asêno ke dewleta Tırki zof tengie dera, xo saskerdo nêzonena ke se bıkeru. Coka ju urzêno ra vano "miletê Kırmanc u Zazay pêropia lewê ma derê". Uyo bini ki televizyon de qeseykeno, vano; "miletê Şarq î pêro biê terrorist, vêjiê kou". Zurê dewleta Tirk î nêqedinê, çitur bıqediê ke? Çike, nêheqê; destê dine de zur u zor-bajêni ra qêyr tawa çino.

Qeso mino pêyên, qomê mao ke welatê xo ra dır yo, şerivie dero ine rê. İyê ke haskerdoğê welat u miletê xuyê, gereke qesunê xo ju kerê, serva sarê xo biguriê, dest berzê jumini; iyê ke dewê xo vêsê, cıra mordemi amê kistêne; nêşikinê şêrê caê, kês u kusê xo çino, iyê ke perê xo çinê; vêsanie u têsanie de ver-vıradu ra mendê, ine rê gereke wayir bivêjime. Ma gereke miletê xorê wayir bivêjime u wayirên bıkerime.

Endi puseo ke serê çımunê ma dero wedario. Hewnu ra raurjime, bêrimê ra xo ser, zonê ma ra bo endi!...

DERZINE U GOÇINE

X. Celker

Amnano germo, xorê binê siya dara de, zerê bonanê honika de meredinime ra. Zaf ke zor da ma şoni-me gole, azne, canê xo arasnenime ra.

Zimistano serdo, ververê soba de germexinime, ya ki binê dü u dumanê qewa de oşkin name pa. Eke xora ke di, canê ma ke waşt, qelemê cenime xo dest;

- ge vala (bayrağa) welati virazeni-me, renga reng,

- ge pilanê şewanê kulturi kenime, derga derg,

- ge fênd u dubara (şîma vacê tüzük) partie nijnenime,

- ge ita ya ki welat de dersa zonê ma danime,

- gegane ki welat dîşmeni ra xeles-nenime ra, serbestie anime koanê ma ser.

Werhasil a teyniya biene de, nezdiê xora zobin duri nêdiayêne de her çi rind u delalo.

Hama qusır koti ra, kamci het ra êno kifş (beli) nêbeno!

- To di ke têlêfonê cîma,

- jü veciya ame,

- silaiyê qutiya posti ra vecie,

- ya ki raye ra jü raştê cı bi, zê tifaqê mordêm gêyal ra (ez vaci hewn ra) kerd hêşar, her çi kerd te-miya ra. Niya da ke biyene (raştîye) zobina wa;

- welat vêşeno, tede kes nêmento,
- êyê ke gëribiye de rê zonê xo çê xode bile qesî nêkenê,

- heçiyê ke na mesela sera gurinê, hona gamê da hewle raye nêgureta. Ez vana ke na çet niye kuli (pêro) raştîe u roştia biyêna mara pêda bena. Mesela ma heni ke araze wa, mordem nêzano se bikero, se vaco. Çike ma verde ra musayê çiyô tari u gëribime. Ma bese kenime ebe heştâ çiyô nianên sera hem qesî ke-rime hem ki binusnime. Ma han-dayê ke çiyô ke mara duriyo, alaqa ma u fikrê ma pê çino, sera guriay-me, biyena xo xovira kerde. Xaftila ke mordemi xo wertê biêna xode di, şaş beno, kerdena xode ke niada cımıkuno, rae nêveceno. Jü ki çiyô tari u gërib sera guriayêne raştâ ki rehetâ. Çike mordem bese keno berzo ha berzo!...

Hal u hêket nia ro. Nika rocê ci-ranê, ê bini ra pers keno:

- Bira astora şîma cigare şîmena?

O bin vano:

- *Hala niade niade, na senê leqiyayareniya!*

Ciran vano:

- *Bira eke heniyo vazde, hawa axura şima vêşena!*

No biyo halê newdaranê ma. Her jü çiyê kerdo mane, "tayê wazenê bîbê şüyane, taê ki hona şonê ebe qeydê raa khane". Hama xebera tayine; -caverde welat, hona axura xora bile çina!

Tayê ki estê ke, hem xora nêdiayê wê, hem ki tersenê. Hal u heketê nine ki şiyore na mesela cêrêne:

Xortê de tûgal beno. Se kenê cira çiyê nêvêcino, ne ki gurino. Mae vana ez nêy bîzewecni, wa aqıl bêro sere. Zewecnêna. Rocê xort axpin çineno. Hona nêbiyo peroc, êno binê siya dare de gineno war ra (meredino ra). Kergê êna sîlondê kîştâ dêy de wele kîna, erzena. Wele kuli êna rû u canê nêy ser. Hêni ke xora nêdiaye wo, kemerê bile nêerzeno kerge. Peynie de tayi zor dano xo, u kerge ra vano; kuuşşşêêê bota şo! qaytê maa xora van, wa to ki bîzewecno ha!

Mordem ke tersa, xora nêdiaye ki bi, 'mirê çike!' va, teyna ke waş-tena xo sera vînet, 'vatena mı ke vate- na' vake, ya ki goş re dormê xo ser nêna; a waxt ne raye êna guretêne, ne ki game erzina. Coka, ma gereke tersê zerê xo berzime, anoro korr caverdime, raştie ser şime. Qeydê raye guretena xo ebe raştia hometa xo u hometanê bina kîş kerime. Taê çî estê ke ina

sera burcal kerdene (vînetene) xêlê kare ana.

- Teynia ebe waştena ma rae nêna guretene, raştie de niadime, raştie zobina wa.

- Nama sera pêrodayêne caverdime, kam xora se vano vaco. Eke jübîyêna nama lazime bie, ebe xo ki bena.

- Zonê xo ser birecefime, bîndestie ra bixelesnime ra, hama no serzonê hometa mawo, tek zonê welatê mawo mevacime. No zonê mawo, hama wertê hometa made zonê bini ki ênê qesikerdene, estê, ina xovira mekerime.

- Ebe zorê çüye pia rae ra şiyêne caverdime, her-çiyê ke besekenê pia biguriyê ine rehet raverdime.

- Raştia xo wertê xode ki raştâ, raşt biarime ra zon ke, mêşte pia-biêna de pête bêro werte, wa her satede-reyê merjiyo. Heni aseno ke jü-biêna zon u koka ma, hona ma têwerte(têlewe) ardene rê bes niya. Êwro hetê weşie (weciwayiş) ra jümini ra duri biêne esta. Mordem gereke naye bîvino, naye sera bigurrio ke, jümini naskerdênê u qebulkerdenê da raşte pêda bo.

- Hetê dinra ki durim henêno. Ela-wi çiko, sunni çiko? Vatene zerre-weşia. Hama wertê qomî de durim zobina wo. Ma ke na nêdie, naye sera ke nêguriayme, ferqa nine ke nêarde ra zon, nêdê naskerdene, zê ê verêna 'ewro vindêro mêşte hal-kenime' va, o waxt qusîrde niame-dê, ma ki besenêkenime bireşime cayê. Ya ki zê H. Seliç'i elawitine

letê de mısılmanie kerdene, xêr nia, şera. Çike raşt niya. Ğeletiê da niyanêne qomi pêxapnena. Mêşte ke zobina biêne vecie werte çetnie anciya vecina. Coka ewro ra her çi raşt biarime ra zon ke, mêşte têlewe de biêna ma zarar mevino. Jü ki elawitine letê de mısılmantine kerdene peynia elawitine ardena, xovira mekerime.

- Rınd bızanime ke raxelesiyêna ma teyna zaf çetına. Heto jü de turki, heto binde ke kırdaşki (khurrmanci) rehet nêbi, nêxelesiy ra, ma besenêkenime wertê ina de xorê cenetê virazime. Coka raxelesiyêna hometanê bina, zobin ki raxelesiyêna Khurrmanca ma çım de zaf ebe qedra. Gereke ma pışti ina dime. Hama, eke ê ma nia qebul nêkenê, caverdime şêro, no ki derdê ina bo. Ma xo xora naskenime, şarê bini ra nê.

Xora dewleta Tırk'ı ke Khurrmanca hal bıkerô ora dime reyna dora koka ma ardene êna. Hayê dore sera ki nêvindenê.

- Jü ki raxelesiyêna welatê ma raxelesiyêna kuli Dêsimija (Kırmanc - Zazau) niya. Çike miletê ma hardê welatê ma ser ra zêde sukanê Tırka dero. Coka ke raxelesiyêna Anadolie vacım kena. Naye ra gore Khurrmanc u Tırka de gurayêne lazıma. Hama zon qena ina ra fiştene ki aybê de pila. Mor-dem ke çiko, o wo. Caê de Dêsimij (Kırmanc-Zaza), caê de xalis-mulis Tırk ya ki Khurrmanc biêne riyeka-

ria. Vanê; "ya se asena heni be, ya ki xo se vinena heni biasê".

Newdarê Dêsimijê ke na mesela ra bêxeberê, nêzania xora xo heni vinenê, inera vanime heşarê xo bê, taê ki vatena qomê xode niadê.

Êwê ke heşarê na meselayê, hama anciya ki xo Khurrmanc ya ki Tırk vênênê, şorê xo heni bivênê, çike ma zorê çüye ra hesnêkenime.

Êwê ke heşarê na meselayê, hama nêwazenê ke kursiyê xora bibê, ya ki raştie ser cerayêne de anor kenê, ê bızanê ke wertê aybê de pil derê.

Anciya eke zonê xorê, qomê xorê, zagonê xorê wazenê ke çiyê bıkerê heq tey bo.

Kılmek ra, çêverê ma yakerdiê. Êwê ke wazenê, bêrê bugurime; çıxa ke pia, çıxa ke ciya, peynia xo qiyamete niya. Olvazanê ke rüyê xo ebe zerrewêşia xo çarnore zon, zagon u qomê xo, inara vanime şıma xêr amê, "kemere cayê xode girana."vato. Ma çıxa ke heyana ita zêde çetnie u kêmasie sera nusna, no zerê kesi mekerô serdın. Çike heto bin de ke niada, vênênime ke Awrupa de bo, welat de bo, zaf çiyê rındi ki benê. Pêseroki (perlodi) vecinê, pêseramaişi benê, kitab u kaseti benê derya.

Kılmek ra tan u tijia ma roc be roc bena zêde.

Na tiji ra jüye ki **Tija Sodiri**'ya. Ma rê pêseroki(perlodi) lazıme, hela heto teynia zonê made vetene mı çım de çiyê da hewla. Coka vana ke, Tija Sodiri marê xêrli bo, şewlê xo dayim bo. ✨

HATA EWRO ELIFBA ZAZAKI

(DIMILKI, KIRMANCKI)

Bira Mikail

Ïyê ke zon anê ra nustis, karo de ret nêkenê. Hata ke nustena jü zoni bena çip, xeyle serri vêrenê ra. Elifba 've rastnustene ra werte dî-hire serru de çip nêbenê. Eve kar u gure, pîra-pîra, nustena zoni bena çip. Gama vîrene, elifbawa. Milet fikrunê ho dano, hem ki mordemê ilimu de pia gurino ke elifbaê de ilimi biaro meydan.

Wertê ni ses asmunê ke vêrdi ra, çor seminari, elifba, gramatik, u rastnustena Zazaki serro, bi. Nînera, hire Almanya de bi, jü İsveç de bi. Çiyo ke ni seminaru de elifba u rastnustene serro qesey bi, cêr, nu nustis de ano ra zon.

Elifba. Ez henî zonon ke hata nîka mîlet ni herfu qawîl (qebul) keno: *a, b, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, ş, t, û, v, w, x, y*, 've *z* ra. Hama ni herfu serro gereke tenena qesey kerime: '*a, c, ç, çh, ê, 'e, ğ, 'h, j, kh, ph, rr, th*, 've *u* ra.

çh, kh, ph, th. Ni vengi taê fekunê cori de estê ([ts], [k], [p], 've [t] ra).¹ Hata nîka, taê nustoği ni vengu eve ni herfu nusnenê: '*ç, 'k, 'p, 've 't* ra (mesela: '*çêr* 'yiğit',

'*kan* 'yaşlı', '*ponc* 'beş', '*tol* 'boş'). Hama nîka, nustoğê Zonê Ma, letê ra jêde, wazenê ke, ni vengi eve dî herfu binusnê: *çh, kh, ph, th* (mesela: *çêr* 'yiğit', *khan* 'yaşlı', *phonc* 'beş', *thol* 'boş'). Yane, mîlet, hurêndiya '*ç, 'k, 'p, 't* de; *çh, kh, ph, th* wazeno. Henî wazeno, çike vatena inera, waxto ke ison waneno, eve *h* tenena ret u pêt (rew) vineno ke, ni herfi zovîna veng musnenê. Çike Tırki de, *afastrof* (ya ki *çengel*) namey, parçê pey ra, bîrneno ra, mesela: *Antalya'da*. Jü ki, kelîma '*kan*'i de ('yaşlı'), mordem nêzoneno o çengel çiko. Hama, *h* ke kelîma *khan*'i de diye, o waxt wazeno ke vengê bîdero ro cî.

Vengê ke fekunê cêri de estê. Stockholm de, mîleto ke fekunê cori qesey keno têva mîleto ke fekunê cêri qesey keno, ine va ke: ma jü elifba serva her fekê Zazaki wazeme. Naera, dî vengi estê ke fekunê cori de çinê. İnera jü veng esto ke gule de yeno vatene.² Nisanê ho, eve herfa fonetike, niaro: [ʔ]. Nu veng eve na herfe yeno nustene ('), tek verê *a* 've *e* ra yeno nustene (mesela: '*azeb* 'ergen'; '*erd* 'yar'. Fekunê cori de vanê *ozev*

¹Tırki: nefessiz patlamalı ses

²Tırki: sesli, gırtlaktan çıkan frikatif ses

(*azeb*) 've *hard* ra.) Jüna veng esto; o ki gule de yeno vatene, hama bêvengo.³ Nisanê ho, eve herfa fonetike, niaro: [h]. Nu veng eve na herfe yeno nustene: 'h (mesela: 'hewt 'yedi'). İson bese keno ni vengi herfe ser eve aksan ki binusno: *ázeb*, *érd*, *hewt* (ya ki *hewt*).

İzafo Jükek 've İzafo Xeyle ra: -ê. Dı izafey estê ke jê jüvini yenê vatene. Jü serva xeylero (-ê); jü ki serva namey (ya ki vernamey), jükekê nêriyo (-ê). Milet, letê ra jêde, qawıl keno ke, ni dı izafey gereke jê jüvini bêrê nustene, çike vengê ho jê jüviniyo. Naera, gereke jê jüvini bêrê nustene. Na hal de, millet vano ke, vengê na herfe, gramatikê hora, tenena muhimo. İzafey hurdimena gereke eve *soqa* (˘) bêrê nustene.⁴ Mesela: *dı lazê mi estê* ([dɨ 'laze mi 'estʰe], 'Benim iki oğlum var'); *jü lazê mi esto* ([ʒy 'laze mi 'estʰo], 'Benim bir oğlum var'). Milet, letê ra jêde, rastnustena nianene (yane, -e bêsoqa): *jü laze mi esto* ([ʒy 'laze mi 'estʰo], 'Benim bir oğlum var'), nêwazeno.

Taê kelimê ke jê jüvini yenê vatene, her zon de estê; hama manê ho zovinarê. Nu halo de normalo. Jüna mesela zonê Zazaki de esta. Nu hal de, dı kelimey jê jüvini yenê nustene, hama manê ho zovinarê.

Mesela: Veyve esta ([ˈvejve 'estʰa], 'Bir gelin var'); Veyve esto ([vejˈve 'estʰo], 'Bir düğün var'); Xeyle veyvê ma estê ([ˈxɛjlɛ 'vejvc ma 'estʰe], 'Çok gelinlerimiz var,' ya ki 'Çok düğünlerimiz var').

ğ 've x ra. Hurêndiya herfa x̄ (ya ki x̄) de, millet, jê Tırki, ğ (*yumuşak g*) wazeno binusno.⁵ Nisanê ho, eve herfa fonetike, niaro: [ɣ]). Sevevê nu ciavi niaro: millet wendene u nustena Tırki ra, na herfe hora zoneno.

c 've ç ra. Vengê [dʒ] esto, jê kelima *cêr*'i de ([dʒer] 'altında'). Taê fekunê cori de, vengê [dz] ki esto, jê kelima *cile* de ([ˈdzilɛ] 'yatak'). Wertê made, dı fikrê ma estê: 1.) Vengê [dʒ] eve herfa c biero nustene; vengê [dz] eve herfa ç biero nustene. 2.) Hurdimena vengi eve herfa c bierê nustene, çike jü qanonê fonetiko de çip esto: *ê*, *i*, *ü* ra avê, c jê [dʒ] yena wendene; yane, jê c yê Tırki. Zovina jê [dz] yena wendene. Dı ray estê: ya millet herfa de newiye bımuso, ya ki nu qanoni bımuso. Vatena mira, jü herfe besa, çike qanon çipo, hem ki nu problem tek hetê fekê cori de esto.

Ez heni zonon ke millet vano ke, iyê ke fekê cori qesey kenê, i gereke qanonê fonetikê herfa c bizonê. Nu qanon musneno ke, dı vengvetisê na

³Tırki: *sessiz, gırtlaktan çıkan frikatif ses*

⁴Tırki: *inceltme işareti*

⁵Tırki: *küçük dile ait frikatif ses*

herfa *c* fekê dinude estê. Mesela: *c* ke *ê*, *i*, ya *ü* ra avê yena, jê *c* yê Tırki yena vatene: [dʒ]. Zovina hal de, vengvetisê ho niaro: [dz], jê *c*, kelima *cile* de ([ˈdzilɛ] 'yatak'). Vengvetisê ho ki niaro: jê *ds* na kelima eve Almanki *Mondsiechel* dero ([ˈmo:ndziçəl] 'asma newiye', 'hilâl'). Nustoğu ke jü herfe nuste, wendişi ki beno ret. Her kes jê vatena ho waneno. Mesela kelima *cor*'i ('yukarı') esta. İyê ke [dʒor] vanê, heni wanenê; iyê ke [dzor] vanê, heni wanenê; yane, her kes jê fekê ho waneno.

ç 've ç ra. Vengê [tʃʰ] esto, jê kelima *çite* de ([ˈtʃʰitʰɛ] 'başörtüsü'). Taê fekunê cori de, vengê [tsʰ] ki esto, jê kelima *çim*'i de ([ˈtsʰim] 'göz'). Wertê made, reyna dı fikrê ma estê: 1.) Vengê [tʃʰ] eve herfa ç biero nustene; vengê [tsʰ] eve herfa ç̇ (ya ki *ç̇*) biero nustene. 2.) Hurdimena vengi eve herfa ç bierê nustene, çike jü qanonê fonetiko de çip esto: *ê*, *i*, ya *ü* ra avê, ç jê [tʃʰ] yena wendene; yane, jê ç yê Tırki. Zovina jê [tsʰ] yena wendene. Reyna, dı ray estê: ya milet herfa de newiye bımuso, ya ki nu qanoni bımuso. Vatena mira, jü herfe besa, çike qanon çipo, hem ki nu problem reyna tek hetê fekê cori de esto.

Ez heni zonon ke milet reyna vano ke, iyê ke fekê cori qesey kenê, i gereke qanonê fonetikê herfa ç bizonê. Nu qanon musneno ke, dı vengvetisê na herfa ç fekê dinude

estê. Mesela: ç ke *ê*, *i*, ya *ü* ra avê yena, jê ç yê Tırki yena vatene: [tʃʰ]. Zovina hal de, vengvetisê ho niaro: [tsʰ], jê ç kelima *çim*'i de ([ˈtsʰim] 'göz'). Vengvetisê ho ki niaro: jê *z* na kelima eve Almanki *Zimmer* dero ([ˈtsʰiməʁ] 'oda'). Nustoğu ke jü herfe nuste, wendişi ki beno ret. Her kes jê vatena ho waneno. Mesela kelima *çim*'i ('göz') esta. İyê ke [tʃʰim] vanê, heni wanenê; iyê ke [tsʰim] vanê, heni wanenê; yane, reyna her kes, se ke fekê hode vajino, heni waneno.

j 've z ra. Jü veng zonê Zazaki de esto ke, hata nıka, eve herfa *j* ame nustene. Hurendiya herfa *j* de, gegane qalê herfa *ż* ki yeno ro ra. Fıkıro de xırayın niyo. Koka kelima osena, vind nêbena. Mesela: *goze* 'ceviz'; *dı gozi* (*dı goji*) 'iki ceviz'.

Hama, jêde ra, milet nıka wazeno ke, ni vengi eve *j* bınusno, jê kelima *jil* de ([ʒil] 'filiz'). Heni wazeno, çike milet endi wendene u nustena Tırki zoneno. Herfa *ż*, serva vengê [ʒ], nêwazeno, çike nisano de neweo.

Raa Jüine:

	bêdim	dîmin
	vengin	bêveng
<i>Post-alveolar</i> ⁶ ê, i, ü ra avê	c	ç
<i>Alveolar</i> ⁷ a, e, t, o, u ra avê	ĉ	ċ
	<i>Alveolar</i> a, e, t, o, u ra avê	<i>Post-alveolar</i> ê, i, ü ra avê
bêveng	s	ş
vengin	z	ẓ

Raa Dîine: (Milet, letê ra jêde, na sistem wazeno.)

	vengin	bêveng
<i>Post-alveolar</i> ê, i, ü ra avê	c	ç
<i>Alveolar</i> a, e, t, o, u ra avê		
	<i>Alveolar</i> a, e, t, o, u ra avê	<i>Post-alveolar</i> ê, i, ü ra avê
bêveng	s	ş
vengin	z	j

rr 've î ra. Zonê Ma de dı r estê. Jüye kilm yena vatene, jüye ki derg yena vatene. Jü fikir: r ke dergo, eve î binuşıyo, eke kılmo, eve r binuşıyo. Fıkıro de bini ki: r eke

dergo, eve rr binuşıyo, eke kılmo, eve r binuşıyo.

Letê ra jêde, milet wazeno ke, r (derg) eve rr binusno, jê kelima *pirr*'i de ([p^hir], 'dolu'). Herfa î serva vengê [r] nêwazeno. Mesela: hurêndiya *pirr*'i de ([p^hir], 'dolu'), *piî* ([p^hir], 'dolu') nêwazeno. Wertê qeseykerdena made, jü mesela vejıye: *serro*, yane, *ser-ro* ([s'ero], 'üstüne, üstünde, hakkında'). Nustena *seîo* ([s'ero], 'auf, über, um') nêmusneno ke, dı parçê na kelima (*peyhurêndi*) estê, yane, *ser-ve -ro* ra. Hama nustena *serro* musneno ke, dı parçê na kelima estê.

û 've u ra. Kitavê T. Toddi ra⁸ (jü fekê cêri serro), dı u'y estê. Eve herfunê fonetiku niarê: [u], [o]. Ez heni zonon ke, se ke ma Stockholm de, jüvini de qesey kerd; iyê ke fekunê cêri qesey kenê, wazenê ke, ni dı vengu jê u binusnê. Na herfe hem vengê [u] musnena, jê u kelima *suk*'i de ([suk^h], 'şehir'); hem ki vengê [o] musnena, jê kelima *qut*'i de ([qut^h], 'tavuk yemi'). Hurêndiya herfa û [u] de, herfa u [o] wazenê. Dı herfu (û serva [u], u serva [o]) nêwazenê. Naera, ni kelimey eve jü u yenê nustene, mesela: *suk* ([suk^h] 'şehir'), *tu* ([t^hu] 'dut'); *kund* ([k^hund] 'baykuş'), *qut* ([qut^h] 'tavuk yemi'), *ağü* ([a'ğü] 'zehir').

⁶serva çola dudonu (Tirki: *diş yuvasına ait*)

⁷serva peyê çola dudonu (Tirki: *diş yuvası arkasına ait*)

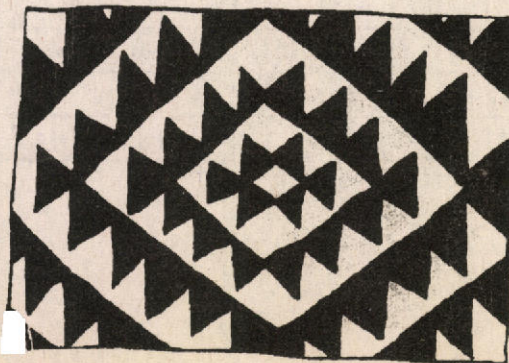
⁸*A Grammar of Dimili* (Ann Arbor, 1985, p. 20)

Pêro pia. Ma ke her çi pêro pia bicêrime, bese keme ke vajime ke, jü elifba serva zonê Zazaki, serva pêro feku rê, elifbaê de nianene vejina: *a* (+ 'a), *b, c, ç* (+ çh), *d, e* (+ 'e), *ê, f, g, ğ, h* (+ 'h), *ı, i, j, k* (+ kh), *l, m, n, o, p,* (+ ph), *q, r* (+ rr), *s, ş, t* (+ th), *u, ü, v, w, x, y,* 've z ra. Tabela cêrene de ki niadê:

Elifba Zonê Ma (jü fıkır)
(Dımilki, Kırmancki, Zazaki)

Herfe	IPA	Zonê Ma		Türkçe
		fekê cori	fekê cêri	
Aa	[a]	ap	ap	amca
'A'a	[ʔa]	-- (ozev)	'azeb	ergen
Bb	[b]	bıze	bız	keçi
Cc	[dz]	cıle	cıl	yatak
	[dʒ]	ciran(e)	ciran(ı)	komşu
Çç	[tʰ]	çım	çım	göz
	[tʃʰ]	çite	çit	başörtüsü
Çhçh	[ts]	çhem	-- (çem)	nehir
	[tʃ]	çhêr	-- (çêr)	yiğit
Dd	[d]	dest	dest	el
Ee	[ɛ], [ə]	des	des	on
'E'e	[ʔə]	-- (hard)	'erd	toprak
Êê	[ʔe]	dês	dês	duvar
	[e]	çê	key	ev
Ff	[f]	fek	fek	ağız
Gg	[g]	ga	ga	öküz
Ğğ	[ɣ]	ğezale	ğezalı	gazel
Hh	[h]	her	her	eşek
'H'h	[ħ]	-- (hot)	'hewt	yedi
İi	[i]	bılbıl	bılbıl	bülbül
Îi	[i]	isot	isot	biber
Jj	[ʒ]	jü	jew	bir

Herfe	IPA	Zonê Ma		Türkçe
		fekê cori	fekê cêri	
Kk	[k ^h]	ko	ko	dağ
Khkh	[k]	khoçike	-- (koçık)	kaşık
Ll	[l]	linge	ling	ayak
Mm	[m]	manga	manga	inek
Nn	[n]	non	nan	ekmek
Oo	[o]	do	do	ayran
Pp	[p ^h]	puç	puçık	çorap
Phph	[p]	phonc	-- (panj)	beş
Qq	[q]	qatır	qatır	katır
Rr	[r]	ri	rı	yüz
	[r]	her	her	eşek
RRrr	[r]	pırr	pırr	dolu
Ss	[s]	soe	sa	elma
Şş	[ʃ]	şêr	şêr	aslan
Tt	[t ^h]	tire	tir	oklava
Thth	[t]	thomur	-- (tembur)	saz
Uu	[u]	u	u	ve
Üü	[y]	lüye	-- (lu)	tilki
Vv	[v]	verg	verg	kurt
Ww	[w]	ware	war	yayla
Xx	[χ]	xılık	xılıkı	çömlek
Yy	[j]	yar(e)	yar(ı)	sevgili
Zz	[z]	zarance	zerej	keklik

FOLKLORÊ DÊRSIMÎ DE CAÊ LAWIKU

Hawar Tornêcengi

Ma çî adiri di, çî adiri
Adir bi verda ma ver;
vêsayme, qedây me,
Nave ma ra kişâyme,
Dave ma ro rijâyme
Vengê ma birna..!
Birnayêde rewayme,
Ewro veng damel

Ma çî adiri di, çî adiri
Adiri de domanê xo di
Dewê ma vêsney
Vêsneyêde domanê ma
çikây
Çikayis de amêyme ra xo.

...
Amayêna ma adira,
Ma adiri me, veng damel
Vengê ma ra koy vêsene
Vêsayisê kou tani dano.

Namê Dêrsimî ke vajiya; bingeo de qewin, nameo de thomete, welatê şêru, tarixo de xori yêno ra mordemi viri. Vijêrê xo wertê ax u waxi, ewroyê xo wertê hêşirên, hencitên u adiri dero. Eke qal amera welati ser, ravêr 38 yêno ra ma viri. Şin u şuwarê cênu,

çikayisê domanu, ki-stêna miletê ma lawîkunê ma de gosunê ma bena. Lawîkê ma; dezo giran, nêwe-şiya bêxeverê, bêwayirên, vora kou, heng u ceng, bêbextiye, vêyve u vilike reyna anê-ra ma viri. Weşiya xo reyna gostame, dekerrayisê weşiya khane verê çimonê ma de "çitur ke mirçî-kê verê pençeri ra vêrena ra" reyna ju ve ju yêna ra ma viri.

Lawîkunê ma de tarixê ma hewl yêno wer-te. Wertê tertelu de miletê ma xêyle dezge onto, neçe çeyey diê. Dezê girani, roza bêbexte çêver ra duri nêkota.

Sayiru dezê Welatê xo lawîk u kîlamunê xo de vatê ke, kêsê vengê dine bihesno. Binê

çapolunê zalimu de zon u zagonê xo,
-nêvanê- çitur sevekno ardo na roze!

Na zon u zagonê pi-khalikunê xo rê wayir vejiane ki bara mawa. Her çi ra ravêr ma gereke qomê xo rê wayir bivêjime, çike na gure rewbo herêy bo, yê barê vilê mao. Ya ma na zon u zagonê pi-khalikunê xo ra vêreme, ey caverdame; ya ki, dest erzemera cı jê mordêm sero gurime u cırê wayir vêjime. Zovina rae çina.

Sayirunê ma ra Uşenê Tikmey derd u kederê ma eve tamirê xuyo hirê-têli ju beyita xo de nia anora zon:

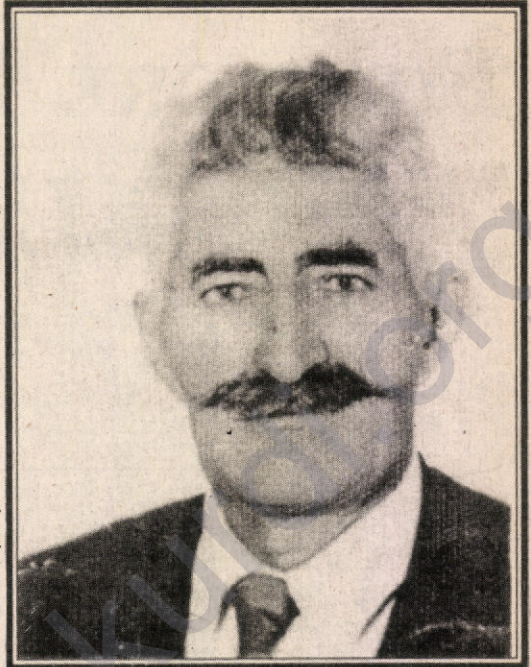
"Sebeno sebeno, halê ma u na dina Xevera pêy nêama, zopey yenê vilê ma,

*Qeder u tezelê ma nêguriya
Tenê Tiji nêesto çarekê ma
Tew bira Kêko, haq bo çarê ma.*

*Hay dina dina, dinêda bêpayila
Herroz çerexina, mêrate fetelina,
Dinaêda zalima, kêş dest de nina
Axe rê leminê, gonia astonê ma lina
Tew bira Kêko, haq bo lina*

*Hay dina dina, dina ma biya çole
Milet şiyoy qurvetiye, mêrate biya
thole
Bime' ve khokimi, hêştirê çımunê ma
biyê gole
Haqo eve to ra , marê bêro xevera
bole
Tew bira Kêko, haq bo bole*

*Hay-hay mi va, way-way mi va
Haqo derdê marê bivêne derma
Serê na dina de tawa nêbime sa*

Sayir Uşenê Tikmey

*Çêvesayi ma kisenê, ardo kokê ma
Tew bira Kêko haq bo kokê ma*

*Hay sodiro sodiro, sodir temamo
Feqir Tikme vano, halê xo
perisano
Bira haqê na dina bo, derdê ma
gırano
Miletê ma na wertu ra virano
vêsano
Tew bira Kêko, haq bo perisano."*

Mordem ke ni lawikunê ma gosdano, na zon u kultur çitur qewino vêneno. Bara murê, ez qayil niyu ke na zon u kulturo rındeko delali bicêriyo binê lingu, vindbiyane rê bêro terkkerdene. Çı keme va bikerime hama, zon u kulturê xo ra mêvêrime, gereke ma virênîya asimilasyonu bijêrime. Nêyra qêyr raa de bine çina... Çike, herhet ra wajino ke Dêrsim werte ra bıdariyo

we. Miletê ma surginê welatu kerdo ke, zon u kulturê xo hovira kero. Wazenê ke welatê ma de qulê heqi meverdê, heto ju ra ki hao têhetra kerdo thol. Miletê ma rê welatê ma kerdo thomete ke, kês reyna linge cı m'érzo; hêgaunê xo meramo u pagunê xo newe mekeru. Welatê ğeriviye ra miletê ma rê fayde çino. Sarê ma, yi wertu ra roz'ê ve roz beno serevde, beno nêwes. Çı esto ke, qomê ma welatê xo ra duriyo hama, gosê xo welatê xo seroyê. Sanik u lawikê ma weşıya welati anêra dêy viri, cırê kenê nêjdi. Kulturê xo zaf sıkır ke hona kok ra vind nêbiyo. Na zon u zagonê qomê haştiye çıra vindbo kel! Çitur na zon u kultur hata na roze sevekiyo? Çıke zon ve kulturi ra bêştiayê juminiyê coka. Zon çığa ke jêde ame qesey kerdene, honde ki kultur xo xemelneno, xo keno newe. Zon u kulturo ke hona weso, o çıra weso? Çıke weşıya khalık u dêke eve dangê (generasyonê) tomu ra têlewede ra coka. Tomi lewê dêke/pirike u kalıki de zon u kulturê qomiyo khan musenê, eve dêy benê pil, reşinê ra. Ma de mavênê dêke u khaliki eve dangê tomu qe nêvışıyo, gunê mevışıyo. Kêy ke vışıya, uza de vurnayisê zoni beno çip, kulturo khan (otantik) ra kuno duri.

Folklorê Dêrsimi jê qutiya şemena. Hên ğêzna henêna ke; se-serru ra ravêr çituri ke vajiyo, hata nıka qesê feki de hên orijinal mendo, çıke fanatizmê islami tede kar nêkerdo. Verêcoy na kultur eve veng u vatişê sayir u hunerberzu amo na roze. Adet u torê xo khal u bela ra nat, eve cerevnaêna pir u rayveru biê hewl. Her çê de ju tamir jê teverıku kınare oda de dardekerdeo, her waxt amo cinitene. Kêmane, sayiru

dest ra kêm nêbiyo. Çıke cinitena tamiri u kêmaney, vatêna lawiku kerda mıqerrem. Xêyle sayirê xuê vengberji biê. Ni sayiru, lawikê xo tim ra eve tamir (hire-têl) u kêmaney vatê. Her çê de ju sayir amo/yêno diayêne. Her dewe de sanıki yêne qeseykerdene, kuratêy benê u lawiki vajinê. Yê lawiku her ca de varyantê xo estê. Hama çı fayde ke hona kıtavu nêkotê u nêamê arşiv kerdene. Çıo ke amo arêkerdene welatê ma de nê, welatê teveru de amo arêkerden u nustene. Nêyrao ke, qemişiyêna zon u kulturê ma, rişiyêna

Dêrsım ra Sayir Sileman eve kêmanê xo.

dewleta. Yê dewlete gosê xo, hetê ravberdêna zon u kulturê ma ra kerrê. Zorbajêna xo, miletê ma sero her waxt kêm nêkerda. Roştberê ma gunê emanêta pi-khalıkunê xo ewro tayina jêde biseveknê, qedrê dine bizonê. Lawikunê ma, 1930 ra ravêr jêde haştiye seroê, ine de roê miletê ma esto. İ

diyağ danê isonê ma, i roşta zerê maê. 38i ra nat, lawiki jêde zalimêna dewlete u qırkerdisê xo sero yêne vatene. Lawikê reqsi tede senikê.

Ez wazenu ke ita de, sayirunê maê hunerberzu u lawikunê dine ra sîma hêvikê xeverdar kerine. Vanu belka wendoğê ma ki derheqa tarix u kulturê xo de -senikbo ki- taê çi hêşinê pê. Waztêna mîna bineki awa ke; mîletê ma meşêro qefçiliya sari megoyno, hewesê zon u kulturê sarê teveri mekero. Çike haştiye vana; ma de esta, zerreweşiye vana; ma de ra. Çimeşiyêna sari qe nêkeme, hama wazeme zon u kulturê ma ki binê bandıra sari de vind mebo.

Mordem gere bizono ke, her mîlet zon u zagonê xo de girano, esq u çêfê xo zonê xo de weşino. İsoni ke rind u xırava xo zon zagonê xo de nêarde werte, qedrê zon u zagonê teveri ki rind nêzoneno. Na gurayisê xo de, kulturê qomê Dêrsimi ra taê lawikunê weçintawu danu naskerdene: Xêyle lawiki tertelê Dêrsimi (1938) sero, taê ki hervê Urişî (1917) sero vajiyê. Merdu sero şuwari vatê. Ewro hana ki taê cau de mezelu sero şuwari vajinê. Şuwari vengê cênu de zerre ra yêne vatene u isoni finê bervis. Ez guma kokê şuwaru de bervis fiştene ya ki qemişiyê esta. Lawikê ke heywanu sero vajîê, taê ca jê kuratu mordêmi finê huyais. Fiçêgi ki jê kîlamunê serestene saybenê. Eve qesunê hewlunê kîlmu ra saniyê pê. Ju cihet ra mordêmi finê huyayis, ju cihetra ki famê isoni anêra. Mordem sero dismey keno. Folklorê Dêrsimi de lawikê ma nia yêne mordene:

- ✓ *Lawikê çêriye u verva bindestiye,*
- ✓ *Şuwari,*
- ✓ *Lawikê pêrodayisê aşiru,*
- ✓ *Lawikê haskerdene,*
- ✓ *Kîlamê raa Haqiye (kîlamê jiar u diyaru),*
- ✓ *Kîlamê heywan u têyr-thuri,*
- ✓ *Fiçêgi (kuratêy u xezeliayış).*

Lawikunê çêriye u verva bindestiye de, taê cuamerdunê çêru seveta mîlet u welatê xo verva dîsmeni do pêro. Î ya peyê çekunê xo de merdê, ya ki biyê dirvetin. Ni mordemunê çêru sero, merdena dinêra têpia lawiki yaki şuwari amê vatene. Ni lawik u şuwari jêde hetê Sayiru ra vajiyê. Tertelo vîren de, çekdarunê ma eke o waxt verva Urişî welatê xo sero dopêro, xêyle mordemê hewli amê kistene.

Sarê Dêsmu hetê veroji(doğu) de koê Bağire u koê Seri de verva Urişî qolê xo gureto. Hetê şiwari(batı) de koê Hêli u boğazê Kamaxi ra eskerê Urişî peyser piskno. Taê cau de Dêrsim ra mordemê çêri u wendoğu qumandarên gureta xo dest, çike Tirkê Osmanij rê sîkê dine biyo, coka. Osmaniji o waxt verva Urişî tenê çek u aylığ dove eskerê Dêrsimi, zovina hawrê çiyê nêbiyo. Haê ke na ceng de merdê, çêsîkê piyê xo ra şiyê. Hetê Osmanij ra cîrê merdena dine ra têpia aylığê nêvêjiyo. Hama sarê Dêrsimi serva welatê xo hover do ke, welatê xo dîsmeni dest mekuyo. Çike hata o waxt kêso de biyaxki nêtorro ke şindorê Dêrsimi ra zere kuyo. Na ceng de xêyle eskerê Dêrsimi amo kistene. İnu ra taê qolbaşı, taê qumandari biyê.

Ninu ra Xelil Beg, Sa-Heyder u Gulî Begi sero şuwari amê vatene. Amayêna Urîşi ya hata Pilemoriye sero gulana 95'ê de mi Pilemoriye ra ju mordemê de zanoğide qesey kerd. Namê xo Hesên Efendi bi, u 94 serre de bi. Hesên Efendi tayinê rê kitav de niadêne u mezelu sero qurane wendene. Na mordmeko ke medresa de wendo, nusto khan qurane muso; persê min u dêy serva Xelil Begi, Sa-Heyderi¹ u Xelil Begê Fême bi. Hesên Efendi derheqa nayine de nia va:

"Xelil Beg lazê ağayê Baqi bi. Aşira Suru ra bi. Ordîyê Urîşi ke ame Pilemoriye serde, Xelil Beg eve ordîyê xo ra, Memed ağa u Qeraman ağay ra eve taê isonu ra pia eskerê urîşi dîma şî Erzurum. Erzurum de Xelil Beg bivi server. Memed ağa u taê bini peyser amey. Hama Xelil Beg uza mend. Sa-Heyder zamaê Sayir Sey Qaji² bi. O ve Dursê Dêke³ ra rew şîvi. Sa-Heyder tenêna cor ra bi. Waxto ke Urîşi na koê Hêli sero çadîri sanayvi pê, ma ra taê şiyêne lewe amêne. Îne vatene, < sima çek mecerê xo dest, ma sima rê tawa

nêkeme. > Hama çi qesa! kami gos na pa ke!

Xelil Begi dîma xeverê amê ke, o Erzurum de kişîyo. Xêle xîracê ma hukmati berd werd, nêzu çê ma hovira kerdime?

Sîro ke ma serr u serr u nêmi herb kerd, Kîrmanci ke nêbiyêne, Tîrku qe nacay guretêne xo dest? Qetya! Bağîre ra heta Qerze-Qala, koê Muzîri ra heta boğazê Kamaxî têde (Urîşi) gurêtvî. O het sarê Xozatî u Vazuğê (Pulurî) mudefa kerd, na hetî ki ma sarê Pilemoriye..."

Mî va: Sîma honde verda Urîşi dîme, o ra dîme hukmati sîmarê qe ardimê nêkerd?

"Ma hukmati ma rê sekerd? Dêne xo zaf şî, hona ey ma ra qamçur guretene! aylîğ dêne çawîs u uzbaşu. Î têde ma Kîrmancu ra bi. Urîs eve xo serra 1917ê de pêyser dariya we şî. Hermeni ki gujige de şî. Sîro ke Urîşi erzîngan guret, Hermeni şî wertê Urîşi, teslim bi. O waxt Hermeni zaf qîrkerdi. Hîris çê ra jêde bi. Kîştî, qîr kerdi eşî

¹ Sa-Heyder hem mordemo Sayir biyo, lawikê weşî vatê, hemî ki mordemo de sefkan biyo, waxtê hervê Urîşi de o mektevode berz de wendoğ biyo. Mektev caverdo şîyo verva Urîşi ceng kerdo. Lawîkunê dêy ra ewro hona lawîka "Erê Canê Canê" zaf vajina. Lawîkunê haskerdene de ca danu cî.

² Sayir Sey Qaji: Sayirê de mao hewl. Vatene ra gore çîmu ra şêfil biyo, 38î de şîyo heqîya xo. Lawîkê maê weşî hetê ey ra amê yîmskerdene u vatene. Sayir Sey Qaji sero mi het ra xêyle çî amo doskerdene. Amorê diyine de weşîya dêy sero wazon binusni u tayê Lawîkunê dêy biyari werte.

³ Dursê Dêke: Cî ra Komser Dursîni ki vanê. Eyî ki hervê Urîşi de qumandarên kerda.

ağwe! Kêy verday ke! Hiris u hêşt de hora Hermeni hire-çar çêy ita mendvi. Ma ke (hiris u hêşt de) berdime, i peyê Xori de ma ra kerdi cia. Peyê ma de no' ve pa, tê de uza kiştê. Ca-wo jê Estemoli de qirr kerdi, nêke itawu!..."

Şuwara ke Xelil Begi sero vajiya u hetê Zilfi ra ama arêkerdene nia ra:

*Erzurumo bira, peyde sonê vami
Xelil qewğa keno, jê şimşêrê
Sami*

*Seneme ra vazê, va'xo bêro Vani
Wayi wayi wayi, wayi wayi
Na dina de nino diayêne,
Jê to Xelil birayi, jê to Xelil
birayi.*

*Erzurumo bira, çor kosê xo suro
Top u tufongê dîsmeni, têde
adro*

*Seneme ra vazê, va'xo nêvîndo
bêro
Wayi wayi wayi, wayi wayi
Homete de nino diayêne,
Jê to Xelil birayi, jê to Xelil
birayi.*

*Erzurumo bira, seku ve sekuyo
Dilegê mu ke Haqi ra esto
Çewresê min u Seneme têkuyo,
Wayi wayi wayi, wayi wayi
Na dina de nino diayêne,
Jê to Xelil birayi, jê to Xelil
birayi.*

Sayir Pasayê Hesenê Lolize⁴ hervê Urişi sero hewa Guli Begi vano. Guli Beg koê Hêli sero verva Urişi dopêro, hata Qerze-Qala şiyoy, uza ceng de amo kiştene.

*Ya de Dilberê mi,
sewtimala Qerze-Qela de
sono ondêr heniyo,
Bao, mao eskerê Urişi qilayno ra
pêro yemê Erzingani ser cêrr
biyo,
amo pêyê ma de meser biyo.*

*Mao verva ordiyê Urişi de dame
pêro
pêro vosnê qela Xinişi, kês cira
qolayi niyo,
Dağbeg de kiştêna ma persena,
na welati ro niadê, pêro hiris u
ju yo.*

*Xelil Begê mu ti'ra hover
mekuye,
Çimi amêro isoni, eve khul u go-
ni de lawuno.
Ewro no Welato, qarşiyê Urişi
de sima danê pêro,
Neçe-ten jê to oğurê Welati de
biko, şehid biyo.*

*Ax bao! Çê hukmatê nianeni ro-
merdiyo, jê xanê bakhili niyo.*

*Ax Guli begê mu wayi wayi,
vêsaye Qerze-Qela wa,
verde sonê hêgayi,
Ax de hêfê mu bêro Guli ağayi,*

⁴ Sayir Pasayê Hesenê Lolize hetê Pirdê Suri ra dewa Şixani rawo. Ey' ve xo hem domani sunet kerdene, hemi ki lawik u şuwari vatene. Veng u vatişê xo zaf hewl bi. Ez guma eke ke serra 1991e de şî heqiya xo; serrunê 84 de bi. Sira ke amê ca dame lawikunê dêy. Lawikê dêy têde çî hêf ke mu dest nêkoti hama wertê qomi de hona yêne diayêne. Sîma ra rîza ma, sîma ke lawikê dêy guretê kasetu, eke ke ma rê birusnê zaf zaf beme sa.

çê Kêkulê Fatose, domanê Memê
Haji, hurdêna çutê birayi,
Ax hêfê mi bêro çêvig u rindêna
Sa-Îsmayilê Bavayi.

Guli Begê mi, to'ra hover
mekuyê,
Rejiyê çê Mistê Hêşi, Urisê çêve-
say qırrkerdi qedenayi,
Axiri de hêfê mi bêro çê Uşênê
Khali,
Xıdırê Mursayi,
Ala halkerdêna çor qolê Şêvdini,
Derê Sayiye de dêvero hêsiri
Naê ke ni Urisê çêvesayi
qırrkerdi,
Pêro Kervela de biyê Heq-birayi.

Sayir Bedri Bava

Sayirunê maê virenu ra hirê tenêy
zaf sayirê de hewli biyê. Nayine ra ju
Sayir Sey Qaji, ju Welê Usê Îmami ju
ki Sa-Heyder biyo. Sa-Heyder zamê
Sey Qaji biyo u tertelê Urişi de biyo
dirvetin ardo Hêrdif, uza merdo. Di-
hirê lawikê Sa-Heyderi hata nıka amê
arêkerdene. Ni lawiki ki hewaê esqi
yê. Îne ra juyê sire ke ame, caê he-
wunê haskerdene de ame werte. Sayir
Sey Qaji tertelê Urişi de Sa-Heyderi
sero juye vata, xêyle varyanti amê
werte, inê ra juye Sayir Bedri Bava eve
kêmanê xo cineno u nia vano:

Şêvdino Şêvdino, Saê mi Şêvdino
Vengê top u mitrolzu sera
nêvinino
Sodiro tij zerreq do, tede tufong
erjino
Daê qırr keme, qırr nêkeme zafo
nêqedino
Daê hên ke pêyra yêno,
seke sakil daru ra rişino

Mir'î dūrde gureta pusla ra
niadano
Vano; Khalo Sipe ke bijêro
bojiyê
Sa-Heyderi, kokê Urişi ano.
Saê mi*ke wes bımano, Pilemo-
riye Urişi nêdano.
Pane pane Pane, Saê mi pane
Ko miqayimo, Sayirê mi xo
cisane
Jê zarancê Hindi, mird pa
biwane
Eskerê Urişi amo ma qırr keno,
Sa-Heyderê mi pane
Şindor u hardê welati sero sare
rane.

Şêvdino Şêvdino, Saê mi dale
Dursin kişiyê, Saê mi dirvetino
ardo şiya viyale.
Vano; dormê ma dismeno, qêda
usul binale

*Qersuna Saê mi verde gina ci,
peyde ama lifê sale
Sey Qaji vano; Ez heyranê za-
maê xo bine
dızmonê vili, asırmonê serê sale
Qersuna Sa-Heyderê mi verde
gina ci, peyde ama lifê sale*

*Pane pane Pane, Saê mi pane
Ko mıqayimo, Sayirê mi xo
cisane
Jê zarancê Hindi, murd pa
biwane
Eskerê Urîşi amo ma qurr keno,
Sa-Heyderê mi pane
Şindor u hardê welati sero sare
rane.*

Sarayıya Osmani ke rıjiye, dima cumhuretê Tırkiya ame vırastene, çimê xo Dêrsimi de bi, nêzonitene çitur şindor ra zere kuyo, Dêrsimi bijêro binê bandıra xo. Serra 1926 de ravê eve hilêkariye wast ke taê aşiru têverdo, çı esto ke Baki Pasa rewra xeverê cênoke Tırk wazwno welat kuyo. O sono Şıx-Hesenan de kelecir beno, vano; "se kenê bıkerê, bêrê ma na Kafiri na Ali Boğazi meverdime". Hona xeyle waxt werte nêkuno, dewlete eskerê xo verdana Qozu ser, hetê Xozati u Çemişgêzage de verva eskerê dewlete danê pêro. Cengo de hên gıran têrabenno ke, hên bo! Vanê, İvrahim Axay o waxt dı rey qol esto ve suka Erzingani ser. Xêyle zerar do ci. Eskerê dewlete ke dima hetê Erzingani u Xarpêti ra yêno jêdino, sarê Qozu o waxt çêl çukê xo cêno, peyser oncino ro gilê kou. Esker ine dima kuno dewu, têdine vêsne-no, rızne-no, keno page. İyê ke kunêra dest, cıra tayine kiseno, tayinê ki surginê şiwari keno. Nine ra ju ki pilê

aşira Qozu, Sêyitxan Ağa biyo. Eyi ki surginê şiwari kenê. Vatene ra gore, lazê İdari vanê, ju sefkanê beno, o xeyle waxt Ali Boğazi de verva eskerê Tırki teyna dano pêro. Ey sero ki ju Lawıke cia vajina.

Hewa Qozu itade nia yêna vatene:

*Ondêrê Ali Boğaji yo, sonê kaşi
Ewro burriyê ra şiyê vireniya
tawure
Tayê mordemê borrnebaşi
Ali Boğaji de dame pêro,
Ala bêrê bivênê cengê Tırk u
qızılbaşi.*

*Ondêrê Ali Boğaji yo, sono
kemero,
Qomo, tiyyarê dewlete çerexinê
Peroz u pesewe ma sero,
Haq kenê vazê, kamo jê lazê
İdari
Ordıyê dewlete de dano pêro.*

*Ondêrê Ali Boğaji yo, sona şüye,
Ewro ma dayme arê
kerdime derê Ali Boğajiye,
Hirê asmiyo dame pêro
Cor tija Haqi eve çımu nêdiye.*

Heya, dewro yêno vêreno ra sono, her çi vurino, usar kinc-kolê xo keno newe, milet beno sa. Mal-gay benê te-ver, ağwa usari laşer de sona. Welat kuliliko, koy veng finêra xo. Zerê mordemi ra yeno ke lawıkonê esq u çêfi vazo hama, raştiye hedel ro isoni nêdana ke? Çıke Welat binê zulmatiye de vêseno..! naleno..! jiveno..!

Mordem çitur lawıkonê esq u çêfi vazo? Derd u talasê sari çino, i xo rê

esq u çêfê xo derê. Ya ma? Miletê ma? Welatê ma?

...Hêsiriya, bêbextiya, vengê şuwaru ra qêyr tawa çino. Coka, se-serra lawikunê ma de jêde giraniya şuwaru esta.

Ju şuwara de Xelil Begê Fême esta. Mane ke vano "Mire Mire bêbext Miro", a şuware de bêbextên, xayinên u zalimêna miletê mayê xo 've xoy hewl yena werte.

Hiris u hêşt (38)⁵ ra ravêr dewa Goneliye bêştîyayê Fême biya. Fême hetê Pilemoriye de jê qeza gurre biya. Jêder Fême lawika XELİL BEGÎ ra zoneme. Heqa Xelil Begi de xeyle çî qesey biyo, vajiyo. Mordem ke wast seveta doskerdêna çiyê binustno, gereke şêro ravê zanoğ u sarê dormi ra perskero, ke raştiye çika aye biheşiyoy pê. Gereke zovina cau ra ki a mesela sero varyantu arêdo, biyaro werte ke, çiyoy rast vejîyo ser. Weletê ma de ju adet esto. Tî ke juyi ra çiyê perskena, eke ke dey rê dosto, cira haskeno ya ki aşira eyi ra wo (lawiku sero van), des hetu ra qesunê rîndu ano pêser sîma rê vano. Hama eke cî ra hasnêkeno, ya ki dîsmenêna khane werte de biya/esta, o waxt çixaş mesela de rast u muhime bo ki, o mordem oncia a qesa xuya gëlete vano. Coka vanu, mordem gereke, -çînay sero beno bivo-, informasyon cao hewl ra bijêro.

Ezvaji na usîl ravêri nia nêbiyo. Çike ravêr mîlet've itîqat, eve Pir u

Sayir Hesê Cengi

Rayver biyo. Çitur ke qesadê ma esta, vanê" ...O ita niyo, Heqê xo itaro, çira gëlet vaji." Ya ki, "...Ma çae nêbiayiye cî soyni!"

Nae vanu, çî ke ma ra taê nus-toği(!) vêjiyê, çiki sero ke nusnenê, raştiyo raşti niyo, ine ra gore qe muhim niyo, çiyoy ke ame feki ver ey nusnenê. Çiyê ke gëlet ame werte, heni ki beno ağme sono. Gereke mîsawrêna taê nusteuy bêro kerdene, mordem sero hurê no. Ancax eve na usîl raştiye yêna werte.

Ma oncia bêrime mesela Xelil Begê Fême ser. Na mesela 1909e de hetê Pilemoriye de biya. Werte ra hawo xêyle waxt vêrdo ra hama, şuwara/he-wa Xelil Begi hona vajina, tîvanê

⁵ 38 ma de tarixode neweo, çixirê asimilasyonê Tırku no, binê bandıra kotêna. Çituri ke xiristani vanê İsa'y ra nat, ma de ki vanê "38'ra nat, "38'ra ravêr" ya ki "38'ra têpia....".

belka hona ewro na mesela biya. Çike welatê ma de bêbextên hona ki kêmaniya.

Verêcoy mî ke Hesên Efendî ra Xelil Beg u Sa-Heyder perskerd, ey va kamci Xelil Beg? Ey raver qalê Xelil Begê lazê ağayê Baqî kerd, dima ki heqa Xelil Begê Fême de nia vake:

"... Ju ki Xelil Ağayê Fême bi. Xelil Ağayê Fême ve Heyder Begî ra pia arê xo çînê bi. Xeyle jumîni fetelna, se ke kerd Heyder Beg şî tey bî mîsayiv. Deke qurmîskerde, inqrar kerd wertê xo. Zeke şî pia Bağire de qurvanê xo sarebîrnay! Qurvana xo werde ke "gereke wertê ma de qesase çinebo!" Xelil Axa uzara ame çê Heyder Begî. Asma Xanîme, waa Heyder Begî biye. Seata xo rusnê Xelil Ağayê Fême, vake;

"Seata mî biya xîrave". Xelil Begî tey şêrkerd, -ey seatu de vetene-, vake"seata xo rînda. Tawa caê bozîxên tede çîna". Berde dê cî. Aye reyna peyser rusnê, hama ey fam nêkerd. Çike aye wast ke vazo, arê sîma u bîraê mî ra bozmîs biyo (biyo xîrave), xevera to bîbo!". Xelil Beg uza ra dariya we tekî şî sola Koreke. Mudîrê sola Koreke ki Heyder Begî rîsvet dayvî cî, zernî dayvî cî. Memedê Îlaşî ve çar-phonc tenu ra

rusnay lewe. Uza niştîro reqî sîmî, bado ke meredây ra, tufongê dêy ser ra guret, uza hewnde na pa Xelil Beg kist. Waa xo Xezêr Xanîme⁶ kote dawa, feteliye ca ve ca. Her ca ra ke feteliye, peyniye de şîye Estemol de taê zaman mende. Dora dime Estemol de şîye lewê Padîsay serva qesasê Bîraê xo. Peyniye de şîye kotî ke , Heyder Begî vîreniye gureta. Rîsvet do mamuru, mamurî mamela nêkenê. Kerdena Heyder Begî hên cî rê mende şîye...."

Persê mî u na lawîka Xelil Begê Fême nia amê arêkerdene. Na lawîke waa Xelil Begî, Xezêr Xanîme vata ya ki beno ke aye ju Sayîrî de da ero cîvetene. Eve veng u vatêna Sayîr Hesê Cengî⁷ nia amê arêkerdene:

*Ax de Mire Mire bêbexto Miro,
Bêbexteni meke xîsmê to Xîzîro,
Xelil begê mî kîstene mede
dîsmenê to Xîzîro,
Kam ke ebe kîno xayîn gînenî pîro,
Hala urze Memê Îlaşî çêk guretê
Kîstena Xelil Begê murê fîrr cêrîno,
Begê mî dîki vengdanê nao sodîro,
Ax de Mire Mire xayîn bêbext
Mîro.*

*Ax de Fême Fême
Xelil Begê mî verde hêniyo,
Astorê bîrayê mî nao dota yêno*

⁶ Vatena Sayîr Sîlemanê Qijî ra gore u varyantê binê na lawîke de, namê waa Xelil Begî Emina Xanîme vajîna. Beno ke name xelet bîvajîyo. Çike vatenê ra gore Emina Xanîme waa Heyder Begî biya.

⁷ Sayîr Hesê Cengî bîrayê Khalîkê mî Aliyê Cengî (cîra Aliyê Kafî ki vatenê). Hesê cengî eve xo ki çekdarêna Sey-Rîzay kerda u xêyle ca de qol gureto. Lawîkê ke ey vatene zaf lawîkê khan bî, taê ki 38î sero vatê. Derheqa dêy de, kitavê "Tayê Lawîkê Dêrsîmî-II" de tayêna jêde malumat an wertê.

süwariyê sêr sero niyo,
 Mı va; " Astor süwariyê serê to
 kuyo?"
 Vake; "Çê Miri de meser biyo".
 Mı nêzona ke birayê mu şiyoye
 Sola Koreke de kişiyoye,
 De Mire Mire adır ve çê to kuyo.
 Qemişiyero Xelil Begê mu meke
 birayê mu mısayivê tuyo,
 Axiri wertê sima de iqrarê Eli yo,
 Xeznê çê Sawsên Begi zafê
 Haq zalımı vira şiyoye,
 Ax de Mire Mire zalım bêbext
 Miro.

Ax de Fême Fême
 Xelil Begê mu pêyra sona weke,
 Miri xevere rusna mamurê sola
 Koreke,
 Vano, Xelil Begi uza idare ke
 ewro sonde eyle ke,
 Memur çêvesaye xayineni meke,
 birayê mu mebe çê xode meyman
 meke,
 Memê İlaşi mordemi rusnê
 Birayê mu sero kerda hasrete kardi
 u çêke,
 Destê birayê mu ke bikewtênera
 çêke
 Hala pêrodene; kam biyêne vosno
 qer
 kam biyêne voreke,
 Ax de Mire Mire, zalım bêbext
 Miro.

Ax de derdo derdo
 Xelil Begê mu derdo,
 Xelil Begê mu şiyoye Mama-Xatune
 uza riê xo terdo,
 Miri berdo xapito, Xelil Begê mu
 qankerdo,

Baxira Sipiye sero, hurdêmine piya
 sondi werdo,
 Miro to birayê mu xapito, Haq qe-
 sasê mu to rê nêverdo,
 Vano; "Xelil Begi kiştene dine,
 araziyê Fême mirê caverdo"
 Birayê mu ke amo kiştene-kıştene
 nêamo,
 Çêverê qonağu Fême de mu sero
 zerze kerdo,
 Ax de Mire Mire zalım bêbext
 Miro.

Ax de Fême Fême
 Xelil Begê mu pêyra turr u kaşî
 Xete nustna birayê mu rê,
 rusna ewro Bakê Paşî,
 Vano; "Xelil Beg hayrê xo vindê
 Mir dismenê Xızırî yo,
 honde ke sondi marê werdi,
 aqilê sarê ma şî."
 Zalımê Miri mordemo jê Xelil Begi
 kiştio
 kerdo qolindê Memê İlaşî,
 Heq adirê merdena birayiyê wedaro
 ez kerdine wayirê merax u taşî,
 Taê ma ra dayi kiştene,
 xortê merxas u bornebaşî,
 Ax de Mire Mire zalım bêbext
 Miro.

Ax de Fême Fême
 Xelil Begê mu vera cado,
 Astorê Xelil Begê mu boncê tever
 reyê ciniso rado,
 Rey`na bezna xuya derga rindeke
 astorê kîmetî sero alimê tado,
 Mire Haqî roza ke da`ve to
 ci ra helmê ma do,
 Xelil Begê mu kiştene mede
 ci ra ne domano ne ewlado,
 To birayê mu do kiştene

*çêverê qonaxu Fême de ma sero
ca do,
Ax de Mire Mire, zalimo bêbext
Miro.*

*Ax de Fême Fême
Xelil Begê mi peyra kemer u
risso,
Astorê birayê mi biyarê gêm u jên
kerê
meraxliyo xorê helmê ciniso,
Jênê astorê birayê mi persenê
zerno zalalo, şem u gumiso,
Xelil Begê mi perskenê
Haq bo, eve xo zerno xaliso,
Meyitê Xelil Begê mi ardo tever
roz u sewi marê biyê jê hepisu,
Khula na Comerdi warê zalimê Miri-
ra niso,
warê Miri binera bivêso.
Mordem çitur kiseno,
mordemê jê Xelil Begi yê kom u
meclisu.
Ax de Mire Mire, zalim bêbext
Miro.*

Demeke dewran xanê Begu rê ki nêmaneno. Çê Sawsên Begi eve varyetê xo xeyle waxt u xêyle cau rê hukim kerdo, dina gureta ra xo ver hama, niadê dewran inêrê mendo? Sarê ma wertê xo de ki qedr u qimetê jumini nêzono. Seveta ju biza korr u lenge, yaki pulê hêgay ciranu jumini ra mordemî kistê. Goni kota wertê aşiru, eve serru wertê xo de dopêro.

Mesela, qewğa Lolu u Bolu hawt serri onto. Qewğa Qirğu u Şix-Hesenu, qewğa Laçinu, qewğa Arezu u Heyderu. Seveta roştiya tarixi gereke mordem bizonno ke çira na qewğay biyê.

Ser u sebevê xo çî biyo. Ju raê ke lez kut' ve wertê ciranu ya ki Aşiru, xeyle mordemê çêr u xirtî yênê kistene. Werê aşira Alu u Demenu de ki qewğa têra biya. Naver bover ra çek esto jumini, jumini ra mordemi kistê. Seveta ju bize çewres mordemi naver-bovera amê kistene. Taê eve destê Jivê Kêjl amê kistene. Jivê Kêj mordemo de zaf çekdar u nisanger biyo hama qewğa de çim nêsıkito ra kêş. Qersune ke esta kami qe thol nêştiya. Gove ra Xidê Soddê İvê Duji eve destê dêy amo kistene. Korta Sure ra aşira Alu ra Uşenê Moziki vanê, ju mordemo de sefkan biyo. Ey eve xo tek-teyna verva eskerê dewlete qula xo de miqerem dovepêro, her qewğa de ver biyo. Hora Khalikê dêy Hesê Seydi ki mordemê kom u cematu biyo. Demenu xêyle fetelno ke ey bikisê hama, ra u wolağê dêy rae ser nêberda. Dima ke sebiyo, derezayêde Uşenê Moziki caê dêy berdo Demenu rê salix do. Rozê, Demenu ra Alê Qiji 've taê mordemu ra raa dêy pinê,

Merga Mewalü de nanê pıra, cayê xo zaf turr beno, hên dirvetin cêrr beno erjino fekê çêm. Vanê, xevera kistêna dêy ke sona Jivê Kêji, o yêno meytê Usê Moziki ser, vajino ve mordemunê xo de, vano; "Destê sîma bîşikiyêne! Mordem çitur qersune erzeno mordemê jê Tomê Hesê Seydi?" Kistêna Usê Moziki ra têpia ki Aşira Demenu u Alu yêne hurê, reyna jumini ra mordemu nêkisenê. Pêhêşiyana mı ra gore na Lawika ke Uşenê Moziki sero vajiya, sîfte hetê Sayir Welê Usê İmami⁸ ra ama vatene. Hem qeydê xo (melodiyê xo) weso, hemi ki hetê edebiyatê Kırmancı (Zazaki) ra cao de hewl cêna.

*Ondêr Korta Sura
Uşenê mı rast u duzo,
Mordemo hewl ke phoşta ison`ra
sono*

*Haqo, xêyle zoro, xêyle guzo
Bıra vano; sevkanê mı kişiyö
Verê çimonê mı duman u mizo,
Uşenê Seydi saro no ro
Verva dismeni, cêr bergê çêm
issizo.*

*Ondêr Korta Sura
Uşenê mı verde sonê leyi,
Cêniye vana; "Uşê, Uşê!
-Haq kena- tı bê ewro meso
mı tora hewnê diyo,
Civê Kêji çevriya çêverê ma veta
torjênra kerda dı leteyi.*

*Lao tı ke sona,
dilegê mı ke Haq`ra esto
roza hêste merdena mı
to ra dime mekuyo hereyi."*

*Ondêr Korta Sura
Uşenê mı pâyde sonê çoli,
Hêfê mı bêro bıra, to Qemê Pori
wela mı ro Memê Qoli,
Na kiştena mordemê hewli,
seke meteris cêna
qersune sona dest kenara heliyê
çoli.*

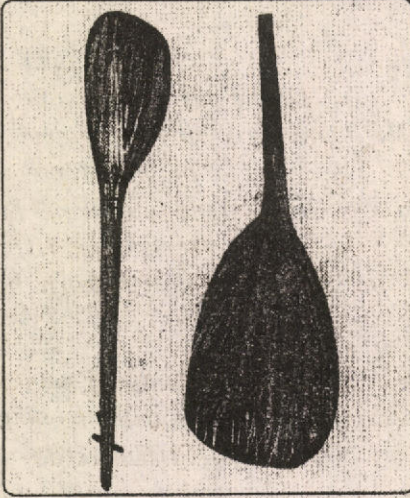
*Ondêr Korta Sura
Sefkanê mı dustde sonê tumi,
Darê Haqi aşiru verde ronê;
yarıcı u qatırcı gureti,
kerdi gırsi, kerdi tuli,
Verva dismêni de peroz pesewê
Asırmonê fişegu kalekê mı kerdi
kuli.*

*Ondêr Korta Sura
Uşenê mı davacêro,
Haq kenê qesêy bıkerê;
Kam urzenora verva dismeni
son u sodır dano pêro,
Vano;"ez ke mêste merdune
kam şêro dismên ra hêfê ma
bijero."*

*Ondêr Korta Sura
Uşenê mı derdi`ve derdi,
Sewtimalê usari nao amo
roz u sewi biyê serdi,*

⁸ Weliyê Uşenê İmami (Welê Usê İmami) sayirê mayê 38i yo. Hire Sayirê Dêrsimi yê meşhuru ra juyo. Sey Qaji, Sa-Heyder u Welê Usê İmami. Ni hirêmena hem vengê xo wesbiyo, hemi ki hetê edebiyati ra lawikê hewli vatê. 38i ra raveri xêyle lawikê ma hetê Weliyê Uşenê İmami ra amê vatene u cinutene. Ey ve xo kemane cinuto. Lawika Bıza Gewre (Tuske), lawika Derê Laçi hetê dêy ra ama vatene.

**DERSİM TÛRKÛLERÍ
TAYÊ LAWIKÊ DÊRSIMI**

BERHEM YAYINLARI

Şüyaxê mi gureti, serva mijdani
wertê aşira Demêni ro berdi,
Pil u qizê Demênu bive sa
destê xo hene kerdi,
Çar rozunê dinalige bido mi
Haqê yê comerdi,
Derdunê dısmeni xo de nêbon
binê torpaxa hardi.

Ondêr Korta Sura
Uşenê mi wayi wayi,
Çimê milakêt ve korbo
Merga Mewalu de
dest u payê m` ewro girêdayi,
Kam ke perskeno vazê;
kewtena Uşêni ra nêbi,
Tezelê murê sano ci yêna sızina
vayi,

Hemê Thüyê derezayi
Ra u wolağê mi Demenu rê
salıxdayi,

Eve bêbextiye nave mi ra
-Na Heqê dina bo-
Berdê fitili mi de vêsnavi.

Ondêr Korta Sura
Sefkanê mi Uşeno,
Qolbaşiyê mi Uşeno.
Jivê Kêji amo dirvetunê
Usênê mi de qayit keno,
Vano; "Heqê mordmêk esto,
Çığaş ke dısmeno
çewrê Tornê Hesê Seydi jüyo,
Ses berrê mordemê cuamêrdi estê
cı ra ju kêmi niyo."
Kêko bira ax u wax keno
dano zoniunê xo ro,
"Birayê mi rê merax mebo
Uşenê mi ke kişiyô nêkişiyô,
Tora têpia tufangê ma u aşira De-
meni xıtamo endi cêvişiyô,
endi cêvişiyô.

(Axiriye amorê diyine dera.)

ZON U SISTEMÊ CANDIRMU

Uşen Laşer

Tija Sodiri, tu xêrama!

Kırmanciyede ke, yani Dêrsım de; hardo ke zazaki tey qesey beno, Tija Sodiri ke vejıye, miletê ma ustêne ra, verê ho çarnêne Tija Sodiri, vëndêne Xızırı, vëndêne Haqi, horê düay kerdêne. Verva Tija Sodiri vatêne: Xızır to towa ve domonunê ma, çêl-çukê ma meke. Towa ve yêl-qomê ma, der u ciranunê ma meke. Ma gzevunê xo ra, qeda u belaunê xo ra bisevekne. Na mana de, manê Tija Sodiri ma de girso.

Ma rozunê 29-30. 95'ine de serva vetêna Tija Sodiri ju silaiye gurete. Na silaiyera gore ma Reichshof-Eckenhagen de amêyme têhet. Na têhet amayêne de seveta problemunê zon u zagonê ma qesey bi. Ni roştberê ke amêy têhet, vake; Miletê ma ağme biyo, cıra taê wertê Tırku derê, taê ki wertê Kurdu derê. Taê vanê zonê ma lehçeo, taê vanê hosero ju zono. Gereke iyê ke na zon zonenê, zonê ho, tarixê ho, edebiyatê ho biyarê werte. Na têhet amayış de ame vatêne ke, roştberê Zazau bêrê pêser, zonê ho de edebiyatê ho sero, tarixê ho sero ju perlode (mecmua) vezê.

No çıyo ke naza ame qeseykerdêne çıyo de muhim bi. Çıke, welatê ma eve zor, eve çêkê eskerê Tırki yêno thol kerdene. Miletê ma eve zorê tıfongu zon u kulturê xo

ra beno düri. Na düribiyane eve rızayêna miletê ma niya. Coka vame; Tı, Tija Sodiri ! verva asimilasyonu, verva zorbajêni, verva koledarêni, verva top u tıfongi u verva zonê eskerê Tırki xêr ama. Çıke welatê ma de zonê eskerê Tırki miletê marê heqereto, mılqıyo, zulmo. Yanê sistemê zulmi yo.

Hata '38'î miletê ma ju-di tenu ra qêyr zonê Tırku nêzonene. Zonê Tırku eve rızayên, eve medeniyetên, eve edebiyatê ho welatê ma nêkot. Zonê Tırku eve cendermu, eve esker u polêsê Tırku kot ve welatê ma. Na waxt ra nat, eskerê Tırku dipçikê tıfongê xo sana ve qafıka miletê ma, zonê xo soy-na ve miletê ma. Hurênda zereweşıye zorbajêni gurete: Lawıkê maê rındeki, zon u kulturê ma, raa felsefê ma, iman u itıqatê ma eve dipçikê candirmu ame yasax kerdene. Na koledarêniya. No kolonyalizmê cendermunê Tırku hata nıka ki dewam keno. Cendermê Tırku sukunê ma de hata roza nıkeyêne benê top, verreminê ra miletê ma ser, eve işaretê "Bozqurtu" vanê: Bêrê na mileti qırkerime, koka nıne biarime. Yanê na zon vırende eve zulmê candirmu ra kot ve wertê miletê ma. Eve zorê dipçiki tırki musna miletê ma. Coka vanu, na zon zonê candirmuno. Yoxsa na zoni rê heqeretê ma çıno yanê. Nu

ju protesteo: Verva candîrmu, verva koledariya candîrmu, verva zon u sistemê candîrmu.

Coka nika Tija Sodirî ke zonê Ma de vêjina, yêno na mana ke; eve vejyaisê ho verva koledarêni, verva zorbajeni, verva na hervê qilerini yêna. Verva candîrmu yene, verva zonê eendîrmu yena. Eke heniyo Tija Sodirî ti xêyr ama!

Tija Sodirî! tûke heniya, vejlayisê to gureode hewlo. Tija Sodirî! to ma dîsmeni ra, surgin ra, aqmebiyane ra, bêwayirêni ra, bêkêşêni ra, zorbajêna candîrmunê Tîrku ra biseveknê!... Tija Sodirî! tû na mane ra ama xêyr ama!

Dewleta Osmani des u howt seferi kerdî ke, Dêrsim bijêro; besenêkerd. 38 de eve hile u duvara candîrmunê Tîrku mîletê ma guret binê bandira ho. Tîrku eve candîrmunê ho hetêra mîletê ma kîşt, hetêra ki zonê ho eve tersê candîrmu kerd mîqerrem.

Zulmê 38'î ra nat, ju nasyonalistê Tîrki, ju mishmanê Tîrki, ju demoqrâtê Tîrki, ju humanistê Tîrki, ju komunistê Tîrki, ju internasyonalistê Tîrki nêvake ke; lao nu sene zulmo, na sene nê'qiya ma arda na mîleti sare. Nu zulm u na nê'qiyê sayêke marê bes niya, nafa ki serrunê 70 ra nat komunistê Tîrku kotê welatê ma, eve zonê candîrmunê ho mîletê ma kenê asimile. Eke naêra vanê na internasyonalizma, ez van na internasyonalizm niya, na barbarêna candîrmu tastux kerdêna. Çike, ma an-cax eve zonê ho, eve kulturê ho, eve mîletê ho, eve hardê ho, eve tija huya sodirî beme serbest, cematê huyê demaqrati saneme pê. Juyo ke verva na zon u kultur yêno, subjektif hetê candîrmu dero.

Ma endi fam keme ke, eve torê u usilê candîrmu, eve sistemê candîrmu camatê de haştiye nino pêsanitene.

Coka na mana de qedrê perloda Tija Sodirî zof u hewlo (Perlodê/pêserokê ke hata nika zonê ma de vejyê, qedrê dine ki zofo).

Eve na Tija Sodirî isonê mao ke wertê Tîrku dero, isonê mao ke wertê Kurdu dero inerê silaiya, bêrê pêropia na zon u kulturê ho biseveknime, vindbiyane ra bixelesnime, koledarêni wedarime, eve serbestiye camatê ho pêsanime. Bê ters, bê serm lawîkunê ho vajime, çiçegunê ho denime(ronime), qezetu u kitavunê ho bîwanime, wertê mîletê dina de eve demoqrasiye, eve haştiye bê candîrmunê koledaru hurêndiya ho bijêrime.

Koledarên, zulmê candîrmu endi nino ontene. Candîrmê faşistê Tîrki bêro bonê to birizno, hega u birrê to bivêno, tu hardê to ra tever kero, eve zonê ho tîrki ra torê en haqareto pil bikero, tu hona ki şêrê zonê dêyi qeseybikerê, eve na zonê candîrmi ho bigoynê. Ayvo! heqeretol torê, kok u ruçikê torê hêfol! To honde ho qiz mezê(mecê). Pi-khalikê to ni candîrmunê Tîrku ra qiz niyê.

Meste-biro mîlet to ra perskeno, vano; nustoğê to, Sayirê to, roştberê to, newdarê to kamo? Kuyê kitavê sima, kuyo tarixê sima, kuyê cematê sima? Ya ho rê wayir vejina, ho, zon u kulturê ho, cematê ho sanena pê demoqrasi u haştîyên ana werte, ya ki binê bandira candîrmunê Tîrku de herroz zon u mîlqiyê dine goşdana.

Mâ, ne zonê kêşî rê heqeret keme, ne ki zonê kêşî qiz cême. Hama nêwazeme ke, ju sistem candîrmunê ho birusno ma ser, ma sero herresan bikero,

miletê ma bikiso, zonê ma wertêra we-
daro u welatê ma top-yekun xan-xirave
kero.

Ma eve rızayên ju zon ki museme dıyi-
ne ki museme, no ma rê qe problem
niyo. Hama eve dipçikê candirmê Tırki
nêwazeme ke zonê dêy qesey bikeri-
me. Eve zor u zorbajên zonê sarê teve-
ri nêwazeme qesey bikerime. Kam be-
no bibo, naê bizonê ke, kês eve zor u
zorbajên, eve zorê çeku zon u kulturê
xo besenêkeno marê empoze bıkero.
Eke nae wazenê, na nê qeniya, koleda-

riya... Ne qiyê nê, koledariye nê, axsi-
ne herkes zon u kulturê ho de raa felse-
fê ho de serbest, têhet de, lewê juvini
de eve muxtariya ho bıraie, haştiye,
demoqrasi u ciraniye wazeme.

Ma ancax eve torê ho, eve torê demo-
krasi, eve ju sistemê camatê sivili
besêkeme ju camato de eskera, demo-
krat, serbest, tolerant, newdar pêsanî-
me.

KORMIŞKAN

Menga: 7

Ziwan û kulturê zazayan

Ser: 1995

Amor: 1

Adrese:

Kormışkan
Box 4014
12814 Stockholm
Sweden

Têvestey:

Sef Redaktor, Qandê çiçi maga-
zino newe.

Redaksiyon, Semedê Vetişi

Koyo Berz, Kormışkan

Necmettin Büyükkaya, Nameyê
Çiyan

M.Êlişan, Her waş kok xo ser
zerguyeni

Veyvê Kitaban

Merkezê Kulturê Alawiya

Şewra, No mêrdek kamo?

Faruk Yakup, Ferqê zıwanê Za-
zaki u Kırdasi

Lejwan Büyükkaya, Nasyonaliz-
mê burjuwazidê Kırdasandî kom-
pleksê Zazayin

İsmail Şahin, Adır horani şêro!

Koyo Berz, Seminerê Zazaki

Kormışkanij, Goştarêya mı
bikerê

Mexbabo, Çı wext ma do heqê
xu bigirê

Zazom Rojnew, Suro
Zeritenik

Koyo Berz, Hewn dı mı Şex Seid
di.

ZONÊ MADE NAMEY-I

Hasan Dewran

Qesê maê
nianeni kêmi
niyê. Miletê ma
ki wazeno, jê
her miletî, ko-
kê ho sero

biroyiyo (birewiyo). Miletê ma ki az
(fîlîz, nesil) dano, beno kewe, az
ve az jêdino. Her milet eve zonê
no, evê kulturê ho, eve welatê ho,
eve namunê zonê ho yeno nas-
biyayene (sîlasnayene).

Hetê made verêcoy (verende, viren-
de) jêde namê

Arabki ra goretê, mesela: Memed,
Ali, Hüseyin, Aziz, Kâzım, Bekir,
Ramazan, Hesên, Fatma, Zeynep,
Medine, Emine, Hüsniye, Sakine

...

Hetê Dêrsımı de 1970 tipiyanamê
domonu (qıçkan, qıskeku) nara ki
Tirkki ra goretî, mesela: Özlem
(Hasrete), Barış (Haştiye), Devrim
(dêmdayene), İnan (Guman ke,
fam ke), Deniz (Dengız, Derya),
Eylem (kar deguretene, deguretiş)
Önder (Versêr, Server, Serdar),
Özcan (Rezcan, Rastcan), Özgür
(Serbest); ni pêro namey Tirkki ra

Her vas koka ho sero rojeno.

Khudiyê heşî, heşî dime ra sono,

Leyirê vergî, vergî dime ra sono.

yenê. Ni na-
mey evê fikrê
newdariyê, evê
fikrê çepeni
(solculuk) amey
zerrê çêyê ma.
Na namu de
ğeyalê ma, he-

wnê ma yeno ra zon. Çike serbe-
stiya ma çina, ma bindeştîme, coka
vame, "Özgür" (Serbest).

Made serva (qandê) roza rinde has-
retîye esta, coka ma vame: "Özlem"
(hasrete, hasretîye). Ma wazeme ke
eve gure, kar deguretene ("Eyl-
lem"), roza ho, waxtê ho newe kerî-
me, coka vame; newdariye ("yeni-
lik"), dêmdayene-rîznayene ("de-
vrîm")

Ma çiyê ke wazeme, ça zonê hode;
Zazaki de (Dîmilki, Kırmancki de)
nêwazeme? Evê Tirkki namê hora-
nayene ma nêxelesnena. Nia ma
ho xapneme. Hem ho xapneme,
hem ki zonê ho erzeme pey.

Zonê ho erzeme pey, zonê sari ame
(anime) ver. Zonê ho keme bin,
zonê sari keme (kenime) ser! Çâ?
Ma ça zonê hora rememe? Ma ça
zonê hora hasnikeme?

Zonê ma zof şireno! Nemêyê ke zonê maderê, zof rindekiyê. Nara tipiya ma gereke domonunê hode zonê ho qeseybikeme, namê domonunê ho zonê hora panime. Nejdi de zonê made ju "Kitavê Namu" vejino.

Ma na namu çituri doskerime, çituri arêdime?

1. Namê mayê khani zonê mayê ewruyeni de biyê vindi, biyê kêmi, hama hona coğrafya mara vindi nebiyê. Na nameyê ma, hona konunê mara, çemunê mara, hinunê (heniyunê) mara, hêgaunê mara, dewunê mara estê, vindi nêbiyê. Ma gereke nine pêroyine arêdime, binusnime, eskera kerime (nêşr kerime) u vindbiyane ra bixelesnime.

Na famde taê misali:

Dinare: Çemê Dinaru (nejdiyê Mamekiye de namê ju çemi)

Sanse: Derê Sanse, hetê Erzingani de namê ju derey

Hazar: Koyê Hazar Babay (Xarpet, Elazig/Sivrice)

Khalferat: Hiniyê (Heniyê) Khalferati, Pulemuriye-Erzingan

Hengirvan: Dêrsim de ju dewe

Gaxmud: Dêrsim de namê ju dewe (jê: Gaxmud, Alamud, Mahmud)

2. Namê pi u khaliku ra, namê aşiru ra iyê ke Arabki niyê, ma yine (ine) arêdime. Mesela:

Karsan, (Aşira Karsanu),

Demên, (Aşira Demenu),

Mansur, (Aşira Baba Mansuru),

Balaban, Bolevan (Aşira Bolevanu) ...

3. Namê newey, nameyê modernî. Zonê made, qesunê mara vejine. Mesela,

Cansa (cano sa), **Cemroz** (Cem u roz), **Viyale** (Sögüt), **Roşna** (Roştine, aydınlık, ışık), **Juaz** (tek oğul, bir oğul) **Jugule** (bir gül, tek gül):

Namê Çêneku (Namê Kêynekun) ra taê misali:

Royale: Sevgili, cana yakın sevgili

Delale: değerli, kıymetli, zarif

Zelale: berrak, saydam, temiz

Viyale: güzel söğüt, gümüş renginde söğüt

Gulane: Mayıs ayı, güller ayı, güllük

Guzane: Şubat ayı, esinti ayı, esenlik

Vilike: kırmızı renkte çiçek, tomurcuk, gül

Meleme: merhem, yavrucuk, toy

Dermane: ilaç, derman

Sermane: çekingen, uslu

Nermine: yumuşak, ince, (nerm: yumuşak, rahat. **Nermin:** yumuşakça, rahatça)

Germine: sıcak, sıcakça

Dêrsim de, dormê **Duzgîn Bava** 'yi (Bavao eve kıramete, Bavao jiarge) düri ra çor koê jiargêy çarnenê.

Namê na kou, namê çorêmine waunê Duzgîn Bava 'yê.

Waê Duzgîn Bavay:

Boyere: Gola Boyere (koê Gola Boyere)

Jêle: Koyê Jêle

Haskare: Koyê Haskare, hiniyê Haskare (Haskare: sevecen, sevgi dolu)

Biluskare, Buluskare: Koyê Biluskare, hiniyê Biluskare, jiara Biluskare.

Karsniye, Karsuniye: Dersim de namê ju koy u jiaro (koyê Karsniye).

Harşiye: Dersim de name, namê koy u jiare (Harşiya Murodu).

Dinare: Dersim de namê ju çemi (Çemê Dinaru, Dinar)

Sanse: Erzingan de namê ju deri (derê Sanse).

Didare (Dêdare): yüksek yer, panoroma imkanını sağlayan yer.

Zergule: zer (sarı, sarımsı), gule (gül)

Zerine: sarımsı, altınsı

Gulistane: gülbahçesi, gülyurdu

Zazane, Zazana: Zaza yeri/yurdu, Zazalarınki

Zozane, Zozana: hetê Harpeti de, hetê Bingoli de namê ju dewe.

Roze (Roce): gün

Rozane: günleriñki, günboyu

Şengule: şen-gül, neşeli gül

Gulpête: iyi gül, çalışkan, dayanıklı, güçlü gül

Rozgule: güneş gülü

Gulperi: gül yapraklı

Lare: uzun ince tarla

Sewliye: ışın, sewlê asme (ay ışını)

Şilane: kuşburnu

Sosine: sümbül, güzel kokulu çiçek

Nergize: nergiz

Tirize: ışın (gökkuşağı)

Zere: sarımsı, altın rengi olan, sarışın

Zerde: sarımsı, altın rengini veren

Asme: ay (Dêrsim de)

Asmroze: aygün, asme-ay; roze-gün

Merivane: Meryem Ana ra (Ana Fatma ra) yena.

Kezvane: kez: açık sarı renginde; kezik: açık sarımsı renkte

Mircane, Mirzane: Erzingan de namê cinu

Mercane: Koyê Mercani (Erzingan u Pulur)

Şênroze: şên-şen, neşeli; roze-gün (şengün)

Rozşêne: gün-şen, Rozşên-bayram günü

Serpile: ser-üst; pil-büyük.

Taê name nasbiyayü ra

Reyhane: reyhan

Zeycane: namo nasbiyayê

Xeyzane, Heycane: namo khan

Sayzane, Seycane: Erzingan de namê cinu

Seyrane: seyrkerdene, awa ke seyr kena.

Seneme: namo khan

Şaseneme: namo khan (Şahseneme ra yeno)

Perihane: rindeka periyu, xana periyu

Gulhane: xana gulu

Sehere: soder ra, sipe ra; yê sodereni

Gultene: gul-gül; tene-tane (canê xo jê guleo)

Haydar bê!

Zonê ma de (hetê Dêrsimi de) namê cinu gramatikte maykekiyê (feminin), coka peyde herfa "e" cênê (gênê), yanê *Viyale, Zeycane, Dinare, Zelale*, ... pêro eke zonê mara yenê, dîmera herfa "e" cênê. Nameyê ke Arabki ra kotê zerê zonê ma, zonê made peniye de herfa "a" cênê, mesela: *Emina, Husniya, Sekina, Zekina, Fatma* pêro evê "a" qedinê, istisna ki esta, mesela "*Elife*" Arabkiya.

Ma ke namê domonu kerd nufuse, eke qeydkerd u waxt gereke namo butin cîkeme, yanê; *Zeycane, Gulane, Viyale, Şilane, Zelale, Delale*.

Ma ke nufuse de "*Delal*" kerd cî, "*Zelal*" kerd cî, ya ki "*Şilan*", "*Xeyzan*", "*Gulan*" kerd cî, nêbeno. U waxt beno namê cîamerdu, namê lazû (lacu, laca, qîcun).

Nufuse de namê rasti:

Corde ke namey çituri nusiyê, nufuse de hêni cîkerê, misal: *Xeyzane, Gulane, Perihane, Harşiyê, Zelale, Viyale, Dinare, Şilane*.

Namê nufuse de gereke rast qeyd bivo. Namey nufusê de ho nêvurnenê, qeseykerdene de (komunikasyon de) ho vurnenê, nu ki halê qeseykerdene ra giredayiyo, taê misali:

a) Mesela: Eke pers kerd, vanê: *Gulane kotiya Gulane sekena?*

Yê cîamerdu: Eke pers kerd: *Memed, Uşen, Hesen* ... kotiyoy/kotiyê?

b) Eke vengâ cî dana, eve nezaket, eve giraniye nîa vanê: *Gulan* tu kotiya, *Zelal, Perihan, Xeyzan*, ...tu kotiya?

Yê cîamerdu (cîamerdu): *Memed, Uşê, Hese* tu kotiya?

c) Eke pers kerd, hama bi/bê nezaket pers kerd, bi giraniye perskerd. Hem ki eke eve samimiyeni, eve olvajeni perskerd, eke cîra tenê ke qarînê, u waxt vanê: *Gule, Zele, Pere, Xeze, Harse* tu kotiya, tu sekena, tu ça nîna ?...

Yê cîamerdu: *Memo, Uso, Heso, Alo* tu kotiya, tu sekena

d) Eke pers kerd, eve nezaketi nêva, mordem nezoneno ke kata şiyê, juyê bîni ra pers kenê, u waxt nîya vanê:

Gule kata şiyê/şiya, *Ele* kata şiyê/şiya, *Harse* kata şiyê/şiya?

Yê cîamerdu: *Mem, Us, Hes, Al* kata şî/şiyê, se keno/se kenê?

Hetê made eke namey giranê, cîra nîvanê *Memo, Heso, Uso, Rîzo*. Eke hêni va giraniye darîna we, hewleni tey çîna.

Hetê made, Dêrsim de ke vengâ jiaru, vengâ mordemunê pilu, mordemunê giran u hewlu da, namê dine (ine) dard we, her waxt namê eve giraniye ("saygi, "hürmet", Al-manki: respekt) vajino:

Coka her waxt vanê: *Duzgin Bava, Ana Fatma, Seyit Rıza, Khalfêrat*

..... Eke na namey namê mordemunê pilu, giranu, jiarru niyê u waxt mordem besekeno, eve samimiyeni, eve binezaketeni vazo:

Duzg, Fatê, Rız, Hes, Al, Us ...
Eke ni namey namê Dew-resunê, mordemunê pilunê, giranune, u waxt nêbeno!

Mesela, gegane pêserokunê Kırdasu de (Khurru de) servê (seveta, semeda) *Seyit Rızay* nia vanê: "*Seyit Rızo*". Hetê made nia nêvajino! Make nia va, ayvo, heqereto, bêhurmetenia, bê ar u bê edevo. Kamo ke kulturê ma naskeno, hêni nêvano!

Eke sima besekenê marê adresa *Tija Sodiri* rê namunê hetê ho birusnê. Heni bibo ke, waxto ke "*Kitavê Namu*" vejîya, namê hetê sima ki tey bibê.

Berxudar bê!

Not: Amorê mayê bini de sîmarê naraê ki namê lazû (lacu, laca), ciamerdu dame.

OMIDÊ HO MEBIRNE

*omidê ho rnebirne
rozê yena tij vejîna
werte beno roşt
kori vinenê, hesnenê kherri
khudi besekenê bifeteliyê
bomi benê baqlî, domani'pili*

*omidê ho mebirne
Koy honde berz niyê,
roze yena vore vileşîna ro
O waxt
merg u hêgay benê kêwey
gul u nergîji benê ra
meşî hemge kenê top
Tî endî qerm niya u bena cîncînk
çiçege've çiçege ra fetelina*

*omidê ho mebirne
zumuston vêreno ra, omnon yeno
O waxt beno germ
temuji wanenê, vêsnena tîji
dîn u yîmanê ho çîno
her çi şîye keno sae*

*omide ho mebirne
a rozeki yena
deşî rijînê, dêşê xepîsxanu
dêşê xepîsxanu qafîkude
o waxt
endi destê to keleşe niyê
xepîsxaney çînê, thomete ki
domonê to ki benê
u tî cîrê khurnîked e
lorîka haştîye vana*

*omidê ho mebirne
rîndên u sosîneni biara ho vir.*

Qemerê Ali

ROŞTBER U HUNERBEND

Xamirpêt

Her qewm u qomade çiyoke sero zêde êno qesêkerdene u vindetene ninara ju ki roştberên u hunerbendênia. Çimke hatani ke roştberê ju welati, roştên u tariêna welatê xo sero sare medajnê; ne xo, ne ki welatê xo naskenê. Ma waxtoke dugela u ejnebiyade niadame yan ji wazeme ina naskbike-me, ju; hunerbend, ozan u roştber. Dide; Politika u siyasetê xo kami destero, grêdaiyê kamci dewletê ya ki xo seroê. Hirê; Karker u dewijê xo kami dîma şonê, rejimêde senên na dügelede esto, graniya dini çiqawa, kamci din esto na dügelede ... uçb.

Waxtoke ma vajime M. Gorki, Çehov, Dostoyevski, Puşkin, Gogol, L.Tolstoy, Lorca, Pikaso, W.Hugo, N.Hikmet, E.Xanê, Cigerxwîn, B.Brecht... hama virênde welatê dina eno ma viri. Nina çî nusno kami sero nusno, emrê xo çinayrê do. Politikvana sero ki onci şikime ayê vajime. Namê kamci politikvani vajime, onci virênde

name dewleta dina êno ma viri, namê diktatora vajime onci virênde namê dewletanê dina êno ma viri. Zonzanoğ, ozana sero vajime onci hên yo. Virende çî miletê kamirê xızmete kerda, a êna ma viri. Ez ita ebe kilmêni ju mordemi sero minak (örnek) bîdine.

Maksim Gorki, eke miletê Urîsi sero, derd u kulê dina, exlakê dina sero, kılamanê dina sero, raştie u nêheqia dina sero, raştie u çewtia dina sero, erf u edetanê dina sero, berbiş u zibina dina sero sarê xo medajnêne, çîqa tari derê, çîqa roştiderê medêne naskerde-ne ewro kes nêvatêne, Maksim Gorki esto. Qe rojê Gorki nêbiyêne. Heto binde ki, miletê xo, fikrê xo, gurê xo, kesê bini ra cor nêgureto. Nêvato ke ez teyna esta, nêvato ke, miletê Urîsi teyna esto. En mîleto rind Urîso, her çiyê dina cora nêgureto, feqet eke zaf çiyêde rindiki esto; peyde nêgureto, heqa dê(y) da. Qîmet u hêcawo ke Gorki de no bi. Emrê dê(y) şuma ki

zanê se derbaz biyo. Dolimê wašto xo ebe jar(ağıl) bıkişo, di dolimi xo kardi kerdo, hepisade mendo. Ma, emrê dê sero şanike menusnime, gelê dergo her-çiê ke wazenê şikinê bîwanê.

Ê klasik u roştberanê binara ki mordem, şikino nê çia vajo. Helbet politika ki kerda, çiê bê politika nêbeno. Karê roştberêni zêde zehmeto, emegêde hêcawo. Eke roştberê ju welati kêniyê yan ji çinê, taribune hondayê ki grana. Hondayê ki muj esto, hewri estê çimanê mîleti verde. Ebe kilmêni roştberêni sero hunerbendêni sero şikime çand qesa vajime:

Roştber-hunerbend;

Şahadê waxtê/dewrê xuyo. Rindêni xirabêni sero çike derbaz biyo u hona çî êno şahado. Eke na şahadênia xora vêreno, o roştber niyo.

Roştber-hunerbend;

Duşmenê xirabêni u dostê rindêni. Kamci rindêni ra heskeno, hunerbendê çinayio gere wayir vejio. Teyna şahadê waxti niyo, gereke hucumî ki vejio. Weçino, dima şoro hesab-kitab şano ravê bero. Ebe sed mêtro vaştene, ne hunerbend ne ki roştberêni bena...

Roştber-hunerbend;

En zaf piyawo ke sero êno qesêkerdene, xo dano naskerdene gere nayera meterso. Her çî sero vîndero, wayirê kezêbê de hewle bo. Roştberî de en çiyô zixm kezêba, sila u tîfangê xo kezêbe. Eke na ki çina cavirde roştberêni, raya xo ki nêvejeno. Roştber-hunerbend gere çimanê xo çar rakero. Mal u mîlkê dê(y) qomê dêwo, çîqa imkani destê estê, ebe nina qomê xo dewletikero. Eke bionciyo tolfê xo

beno feqir, çîqa ke wertê qomê xo kuyo, hondayê ki beno hostayê qomê xo, ravê şono...

Roştber-hunerbend;

Gere çand gami verêndia qomê xode bo. Feqet no ki mêro no fikir ke; qomê xora bîvîsiyo firdo. Eke peynia qomê xode bîmano; O waxt lorika ya ki şanika vano. Çiyêde zaf feqirio çimke; loriki, şaniki u bêvengêni çiyêde zaf kano, hênke şoro peyde şono. Roştber-hunerbend, emrê xode eke zidêni u qurdişani nêamê viraştene, o waxt ravê nêşio. Reng u şeklê qurdişana sero vîndetêne çiyêde xecelnayêna. Koka nina sero bingê nina sero bêro gurekerdene, nina sero vîndero...

Roştber-hunerbend;

Mordemo ke en zaf waneno, arêkerdoğêni keno, mişawre keno u zanayeni rê xîzmete keno uyo. Malimo feqet, telebêni ki gere xo vira mekero. Roştber-hunerbend, çiyô ke destê en rind nina nasbikero. Mesela: Eke "resmîkaro" gereke qasê ju tîxtori şêkî u şemalê isani, hatani mobikanê baria, bîzano. Welat u qomê xo, pêrinê ra zêde nasbikero, hatani en çiyânê çîşkeka bîzano, u nina sero hukimkero...

Roştber-hunerbend;

En kêfweş feqet, pote. En demokrat feqet, diktaro ki, en zerrewêşae feqet, en xedar. Berbeno feqet, en zaf huino. Bêveng maneno feqet, en şervanê de yemano(çêro). Nêterseno, nêqefelino, teslim nêbeno. Nina cêno qulubneno hatani cawo ke kîvş kerdo, resneno uja. Roştber-hunerbend, Ebe gime-gime girino, herroj beno zêde herbîo u zingeno feqet; zerê xode nê, nina vejeno teber hucum vejino. En zaf ju axwe

ju dolme keno xo ro. Timi aj dano, omidê xo çiyêra nêbırneno, ravê beno mehkeme keno. Roştberêni; ju qeydo, ju şero, ju kılama, ju heylemo, ju qêrayişo. Puk de, xedeb de raya xo ebe xo vêneno...

Ebe kilmêni roştber u hunerbendêni sero vindetime. Şikime hona gelê çiya rakeme dergkeme. Eke nê çiya roştber hunerbendênia Kurdistan'î şanime. Hona no kar beno des qat, beno vist qat. Çımke, Asınoke pola bo, teyna axwe nêdına cı, gere vırende adiro gurr de hasıl bo, binê derba de rew-ew mekopiyo. Welatanê bina de roştber u hunerbendê ke vejıyê, no adır pišta dina sero ki vêşo, axwa ke danê pola, a ki werda. Eke heni nêbiyêne, ewro ma namê nina ki, kar u barê nina ki, fikrê nina ki nêzanıtêne nasnêkerdêne.

Qomade en çiyoke zaf êno qesekerdêne, onci roştber u hunerbendê. Çıqa ke politika sero ebe granêni ênê vındetene, feqet êyê ke politika kenê ki onci roştbera sero vındenê. Gege ki granie danê nina, hêrs benê, qarınê u nustanê xode nina sero vındenê. Feqet êyê ke politika kenê vanê ke, gere roştberi ki hetê na politika bikerê. No her-tım raşt niyo. Çımke roştberi teyna politika nê, gere granie vênıtenanê xo sero bıguriê. Eke na siyaset de zaf jubini ra duri niyê, helbet hetê daê ki cênê.

Roştber-hunerbend, welatê xo gere zê kafa(kefa) destê xo naskero. Hêsirêni qebul mekero. Mı hondayê kerd, mı hondayê nusna na mirê besa, wa herkesi ki qasê mı binusno, bıwano hona qesêbikero, na şaşa. Na nêweşênia, na roştberêni niya. Gere çıyanê kana, çıyanê puça, çıyanê koletêni, her waxt anstekero vejo meydan. Roştia welatê

xo bo. Roştia isantêni bo. Her çiyê welatê xo gere en rınd o bızano, en zaf o sero bıguriyo. Siya girênêdano, hukum keno seke şairê vato:

**"Roji zavt keme,
zavtkerdena roji nezdiya"**

Nê pêro ebe na kezeba roştberêni amê vatene. Çıyo ke ma nêreseme cı, şikime dê(y) sero ki hukum bıkeme. Omidê muletê xo, qeweta muletê xo, roştia isanetêni bo. Roştber u hunerbend. Ebe na fikir, ebe no qeyde ravê şoro, ravê bero, bingê berzo cı...

MEYMANÊ DINA

*Mordem yêno riê dina vineno sono.
Taê tari de taê roşti de sono.
Tari ra têpia wencâ sodiro,
sodiri ra têpia wencâ tario,
hande hewl, hande pêt, hande çetin,
ju mireno sono, ju yeno.
Dinade her çi hem hengo cengo, hem hašto,
qe tawa hurênda xo de nêvındeno,
jê çimê ağwe hard ra vecino,
jê laşerê çemi beno raşt sono,
jê dilapê, ju helm de dina ra wencino.*

Kemal Astore

Adresa wastene:

Piya Kitaplığı

İstiklal Cad.
Büyük Parmakkapı
Sk. 7/4
Beyoğlu/İstanbul

SANIKA AY-YARÊKE

Marko Polo

Almanki ra çarnayışi: Derê Sodir

Waxtê de ju qral -ju ki çêna xo bena. Namê iy Kaydo u namê çêna xo Ay-Yareke biya. Janê Tatarun de manê xo; "Rošta Asme " vacino. Na çêneke hên quetn biya ke, Welatê qralun de qe lacêki çinebiyê na çêneke warro dê. Gucê ae sono têdine. Waxto ke qral wazeno çêna xo bızöwêjno, çêneke qebul nêkena. Vana; "O laceko ke mı ra quetn niyo, ez ebe eyi nêzöwêjînu". Na qesi sero qral soz dano çêna xo, a kami ke wazena eyi de bızöwêjiyo. Çêneke herbina xebere kena eskera, vana "kamo ke mı ra quetno sa ez eyi de zöwêjînu". Na xebere her ca ra bena vıla, têde welatu ra müşteriyê çêneke vecinê. Wazenê şansê xo bicerevnê. Têverdais ebe zewq u sefa beno ra. Qral sarayiya xo de caê xuyo berz u hira de niseno ro. Dima çêna qrali ebe kinconê ipeg u xasu xo xemelno, ama zerê Saraye de cayê xo cêna. Ayê ra têpia müşteriyê çêneke werte xas u qumasu de yênê.

Raver ra qarar do, gereke lacêk çêneke de gulase pêcêro, binê xorodo ke çêneke bicêro. Eke ebe çêneke besenêkeno sa, se tene ostorun keno vindi. Ebe na qeyde çêneke bena wayirê des hazari ostorun. Çike, kês nêşikino na çêneke de gulase bicêro, aê warro do. Peyniye de kêşi nêvînenê verva ae veyiyo.

Serra 1280 de ju xortê de qralê vecino meydan, piyê xo zaf-zaf dewleti beno. Na xortek zaf semto, rindeko, çimê xo qumperiyê, ebe hazar gul u sosînu yêno çêberê qrali. Qral Kaydo ni xortêk zerrewêşiye ra ceno zere u wazeno ke eyi zamaê xo kero. Coka dizdeni xebere dano çêna xo, çêna xo ra vano, "na gulase de to vind ke!"

Hama çêneke jê vireu qe gos nênanana piê xo ser. Qral ve qralu ra salonde caê xo ebe tayfa xo cenê. Sifte çêna qrali yêna jê boyna ture dana xo. Ucara têpia lacê qralê yê bini vecino. Xortek ebe rindekêna xo xo goyneno mîlet ke eyi vineno, vanê, "aha çêneke hona xorê waştîyê di!". Hora xortekê qralê bini hazar ostorê xo têy ardê, eke ke vindkero hazar ostoru besenêkeno pêyser bero.

Mîlet têde düay kenê ke, na gulase de xortek ser vejîyo u çêna qrali xorê bicêro. Xortek xêyle xover dano hama, çêneke xorteki darênawe danâ salîka kemeru ro. Naê sero kês çîno ke, vindkerdena xorteki sero murozın nêbo.

Na biyayış ra têpia, Ay-Yareke piyê xo ra nêvişîna, her daym tey sona ceng kena. Saiya dae de qral pêro cengu de servejîno. Hata na roze qe kês jê Ay-Yareke honde xirt riyê dina nêamo, nêvejiyo werte.

HEWNÊ Mı

MEHMET DOĞAN

Ez zof hewnu nêvinonu, ya ki vinonu hama, eke ustnu ra mı vira sonê. Ho vira kon.

Mı emsu hewn de khalıkê ho di. Mamekiye de vi. Uşira ho dest de viye, feteliyêne; saê ke tuwaê ho kerdi vi vindi, eve telasê çiyê ya ki juyê feteliyêne. Ame nat, şî dot, ho ´ve ho vake:

"Ğezevê Haqi! Na domanê mı, tornê mı kotiê? Tı vana hard qılaşıyo ra, te de biyê vindi şiyê".

Hetê bonunê lazê ho Ferati ra şî. Perskerd.

Juyi vake:

"Yinu ra kês endi ita nêmendı, pêrunê barkerd şî. Taê Estemol derê, taê pêgureti eşti zere. Ma hesna ke, tainê ki vozdo şiyê duwelunê teveri".

Domanunê çênunê ho Eme ´ve Savre rê perskerd.

Juyê bini vake:

"Yi hona tha rê"

Şî yinu fetêliya. Her ca de jê mu-leçıku esker u polês bi. Oncâ ho ´ve ho vake:

"Ğezevê Haqi! No honde esker u polês çıko? Tı vana tertelê ´38i yo." Hengırvan ra rastê juêdê Heyderji bi. Perskerd.

Heyderij vake:

"Apo apo, sene Hengırvano! Sene koê Heyderu no!... Teyna koê Heyderu de nê, pêro kounê Dêsimi de qulêde Haqi nêmend. Pêro vêsnav, kerdi thol. Bêteriya henene arde ke, ´38i ra bêter...!"

Sas bi. Ğeyal ´ro cı guret. Kerdi war... Uza ra şî qewa Alu, tornunê ho ra kês nêdi. Qewa Usıvu de ki niada, uza ki kês nêdi. Qewa Demenu de rastê tornê ho lazê Baki, Mem ´ı bi. Mem kırşiyê ho ra perra, şî lew na khalıkê ho desta. Khaliki lew na çımunê tornê ho ra, vırare fişte pa. Hurdêmine pia kerdi war. Khaliki perskerd.

Memi vake:

"Hal-mezal niaro khalık! Wertê dı adıru de mendime, saê ke Kırmancıye vêsne qedenê."

Desinde dewa ho amêra viri, çımê ho bi ´ve gırşî, bi ´ve jê adırı. Dest u paê ho tı kay; tı vana bi bom. Hurêndâ ho ra til bi, tornê ho ra vake:

"Mı bere Sanu."

Memi eve arabê ho khalıkê ho berd Sanu.

Vake:

"Berx u dar ve Memedê mı. Tu endi horê so karê ho."

Arebe ra ame war, saê ke eve vostiş şî diyarê bostanê ho. Şêrkêrd. Xırave vi.

Vake:

"Ax ´ve mırê vo!"

Şî fekê çemi, bi çhot, ame çhoku ser, destê ho kerdi uwe, te de rınd miştay, dıma kerdi riê ho ra. Lopê ho kerdi pır, mird uwe sımite. Ustı ra, oncâ eve lerze şî zerê dewe, diyarê baxçê huyê gırşî. Uza ki xan-xırave vi. Lewunê hêrugı, alamçu, tıy u sou ra taê bivi huskı.

Oncâ vake:

"Ax, ax 've sarê miro vo!"

Dîma vengi hesnay:

"Alê m`!... Alê m`!"

Cêro çênê ho Eme ve Savre ra amey. Eme ameyvi diarê waa ho Savre. A ki Sonu de viye. Hurdêmine lew na destunê piê ho ra. Khokim ame war, çênê ho jê domonunê qızkêku koti vîrara piê ho; juyê sarê ho na 've ra qorê raşti ra, a binê ki qorê çepi ra. Kêş qesey nêkerd. Bêveng bervay, heni mendi. Wertê ra xêyle vêrd ra, roze şikiye, ho çarna.

Pi ust ra vake:

"Ez sonu diyarê bonunê ho."

Çê ho ca ca rijayvi, kêş te de çinê vi, bêkes vi. Leê huyê ke baxçê çêyi de vi, saê ke pêro bivi husk. Bonê (balığê) mêsu têde gıayvi puro, endi cı ra vengê mêsu nêamêne.. Na rae cı raveng nêvêjiya. Verê çêveri de nişt ro, hên vînet; saê ke bi husk u khol. Roze şikiye. Şi zere, werte ro şî dunike; Dêka mı amê viri:

"Mêrê, Mêra mı!"

Kêş cuav nêda cı. Dîma şî oda meymanu. Taxtê ho hona hên vînete vi. Miyanê ho sana ustine. Ğeyalu guret berd... xêyle hên mend. Bi pêsewe. Phoşt ser merediya ra, çimê çêrangı ra mendi, hewn çimu nêkot. Hata sodır ğeyali amey şî, çimê ho pêranênişt hata ke bi sodır. Roştı Tiji est zere. Ustı ra, şî hini, uwe kuye riê ho ra, verê ho çarna 've roji, destê ho kerdi riê ho ra, vake:

"Ya bimbarek, roştı ho ma ser ra dūr mêfiye!

Ya Xızır, ya wayirê homete, bê comerdiye!

Miletê ma oncâ tenge dero, ya Xızırê roza tenge! De bê! ..de bê birese!

Az u uzê ma bisevekne! No sene ğe-zevo amo hometa ma ser!

Ya kemerê Bımarêki, ya kemerê Duzgini ma rê alaqtariye vaze! Qêda u bela az u uzê ma ra dūr fiye!

Jêlee!, çel çukê ma binê perrunê ho sane! Domonê ma bavokê tuyê! Ya hewsê Kureşi, ya Ewlâyê Serê Dêşi, kotime bextê sîma; cênc u rowalunê ma rê wayir bivêjiyê! ...qori kerê, raa çewte ra raçarnê!

Ya Çewres Osporê Qelxeru, şiya ho ma sera kê mekerê!

Xızır! hardê to binê lıngunê dolê Osman u dolê Mervani de mendo!

Hardê Kırmanciye, hardê Ewlâwu, welatê jiar u diyaru bisevekne! Bisevekne zonê Ma, yitîqatê ma, azê ma vind meke!

Xızır..! Duzgı..!, Kures homete rê çêverê rake, koso ju dê ki marê rake!

Mı vengê lazê ho Dêsim î hesna. Ustne ra. Desinde era ho nêamune, aqılê mı hona hewni sero vi. Lazek mı ho vira kerdo.
"Bao tı bervena!"

Amune ra ho. Lazek guret vîrara ho:
"Nêê roê m' nêê! nêbervon, hewn ra ustne ra coka..."

Miyon (Maven) Koyu

Gagan Çar

Î cenderme veciyene ser tili ro;
 Zerê reşberu biyo tırş;
 Riyê xu kenê xu ver ro;
 Pošta xu ro, mîlê(vîlê) xu çarne
 vi:
 Barubê dine biyê berz, tenena
 giron bî.
 Niy cendermu de biyê çeku,
 beşliyu-
 i day merdemu ters: ceyray
 ser no koyu, xetu, bayiru
 derunê ma peyde xortunê ma-
 Î qirr kenê merdemunê ma rındi
 teni monenê kêynekunê ma pili.
 Tım kenê zerê ma teng;
 Tım erzenê ser ma veng;
 Kenê ma berme; ma keme ceng;
 ne keme gerrı, ne keme ne zi beme
 tıng.
 Ma onceme zunê xu cer,
 zunş ma kılmo beno lal
 zunê ma nêbeno zê zerec.
 Koyu ra cêrenê xortunê ma
 ke veyşu tesu(teysu) beme, wayirê
 kıncê dırayi.
 Ma ne gême, ma ne hesneme vengê
 dine
 çond mangu(aşmu), heftu, serru.
 Bextê ma khalo, wuşko, estewruno;
 qesê ma
 beno gerewte-gıre dayênê decunê
 ma.
 Wıca(uca) benê, ma beme tewş, ma
 nê yeme ni merdemunê sari,
 verni ra ma ser nêvındame,
 khaleme.
 Vereceme zeke awka vayi este de
 geweri,
 Geweri vırazına zê kê
 azmuni(asmêni)
 Ma nêşeme ser, no azmun hime.
 Virê ma nêşêno ser.

Ma beme zaf ters;
 keme lacekunê- niadame, niadame
 keme hêrs
 ma nêbeme wayirê pers
 ma beme wayirê zaf zê bırr,
 keyke ma erzeme çend qesey ser,
 ma beme wıca(uca/uza) ra, gême
 pırodayiş.

Ma ra memun merdemunê sari
 vanê:
 "Mekerê gırvê şeleti, çepi,
 bıkerê tım gıtvê raşti, bıkerê
 gırvê howli, ravari!"
 Şar wazeno ma pêmeno, vas keno
 serê tey de ma ra kuweno:
 Gırvê ma zafo/deyro
 ma beme wayirê gırvunê umnoni, we-
 sari, payizi, zımıstuni.

HARD

(Kılami, Kuratey,
Vatey(vatenê) zê Kılami)

Gagan Çar

Zımıstun beno zaf serd, gıron ma
dome/dame coru xılt dewari.
Aneme sap, vas, sımer
kêy ke nu pêro qedino
ma şeme wesar ser koyu,
çend bari gun kenê verê gayu
weş kenê pırr zerê mereku
dono ine perey ra daru.

Ma bırneme ay miyon de payiz ro
Çend deru ke resen leyê cı, kenê
kholi, kenê peru/pelgu.
Zımıstuni ma vêşneme kholi;
ser de adiri, zer de soba ra.
Xete derge, bariye, xoriye; himê
dine nivinino.
Çend rayu pay ma nêşeme,
Ra wıca ra şêro-umnoni
wesar, payiz lungunê ma dırnenê
sowli
zaf ni wırinê rew.
Umnoni na desta Bermazi berza zaf
germ nêbena
Wa yeno zaf keno germi serden.
Kınci benê hiy, key ke kes beno bı
Soyrege
Bakır, Mardin u Çermug.

Merdemu ceyray ronışenê peroc
Bın de daru, çimi nêvına hemı ca
Çend dızonê ma cavênê.
Çend merdımı vinenê ine
Herinenê benê Xarpêt, Madın
Roşenê; çond merdımı ne benê
Wayıre zaf qayıl-sa
Ceyrenê çend zeru
Ser koyu ra fetelinê keru
Ke rengê bıni kiho, kere, mor.
Rengi benê awka golcıge; ma niada-
me, beme zengi
Kena çond çemu werdi-
Çond çemu zolı-
Rengê cı oncia asmoni-
Bıngê nê golcıge çino, zê nu
azmun.

Çimi vinenê çond makinu şenê
Wa ceyreno serdê koyu, deştu
Kenê ine kıc, erzenê peyde cı
dıma.
No kenê pêyra raye derg,
Zeke no beno miyon dê asmen ra
verg

Ser de keru sıpi roneşenê ro
zonıyenê cı
Deceno çond dekey tepey.
Mılçık u gorgeçine ceyrenê
Ser êyniyu, ser çemu;
Ver deru, perenê ser xetu
Ra hıra, hime, bari benê hetê ra
qesu rew.

Hirê laceku kaykenê piya, erzenê
çuwu
Ver de vılu(tılu); şenê ser de
xetu
Vera donê dewarê wıca ra; dırnenê,
Sowlu, kıncu-dest benê guni
Genê çend çuwu cer de na xetı.
Çinenê çond lewu, nengu;
Arıge yenê cer miyon dê aluşka
Şuwenê ro uca, piya uncenê zere
Xu-riyê cı beno sur; ka kenê;
Decenê engıştunê cı-engıştı kıcı
Lınga cı jivenê nalenê; ronıştenê
kıştı deri ver.

Çend dekey vındenê; dewar kuno ine
viri.
O biyo vini, bızı şiyê kıştı çepi
ra.
Meye(miye) şiyê ser çıme. İ kenê
dore hire
Lete: wirkes (herkes) şeno doriya
xu verni,
Oncenê miyon de destı ro keru,
salı, sala
Kilor vısnenê destê kami cere çuwe
bo
Ay erzenê jê be jê (ju be ju)
İ niya pêmenê: Dorê destê veri,
destê mavên, destê cêr areze beno.
Dorê dewari hona çar niyo. İ per-
senê jumini ra:
"Kam şeno cayunê gıruni?
Kam şeno cayê nezdi? Cayê teliye-
cayê duri?"
Ni hire ombazu de este, hire destu
Piya dest ser dest ju çuwa;
Veri donê qesê jumini, sond
wanenê.
Hirêmenı ki wazenê şêrê vecinu,
yenê reyê xu ke pişenê
Bıne de çuwa-vernı kenê reyna qe-
se, bırnenê qese: kenê bar doru;
Kenê gıre, nia bar niy qesu.

Vanê: "Kam verni de beno, şeno cay nezdi

Kam yeno maven diyinu, şeno miyu ano.

Î nebenê tenena duri.

Kam yeno hireyina peyni, şeno ano bîzu.

Î duriyê pêroyine ra (zaf duri)."

Jê be jê erzenê dest ser çuwa;

Heta ke pey day êno.

Dest ke beno verni, keno veyve.

Laceko verin êno huweno (huyino); zaf sayo, zerrê xu honiko.

Laceko diyin ceno holike, tayê he-dîrê cî êno.

Lacoko hirêyin(peyên) ki esto çel;

o beno hêrs bextê cî nêçine bî:

Gone cî be waştene maneno

Peyna şeno beno vindi

Êno nengi çineno xu rê,

Ewru beno rocê cî şiya, o nêwazeno şêro.

Qese raşt da. O ey nêbıcinno ra, ne bîrnino, ne şikneno.

No dore giruni maneno hetê ey rê.

Bîzi vindi biyê verdê çımı ra, çerenê.

O geno çuwe, towrê (turikê) xu girêdano ey peyde poştî ro,

Vazdano serdê mili(vılı) ro

Zeke awreş kuno ver, maven çerek u gunu ro,

Têlu ro maven de raye, xetu, vayu u deru ro şeno.

O peni vînenno bîzu, verdê koyunê embriyunu(cironu).

Duri beno girun beno, ine wazeno erê keno beno pey de ju tile(vîle).

Lingê cî kefilya arığı amo ser de çare,

Çuwa dey kerd hawl ey rê.

O werzino êno serdê awka deri ro, sowle cî nêbenê awkên.

Dota serdê guni ra erziya, têli girotene

Çoyt(çewt) vi, kotene dî kışta linge ro

Beno dec(dez). A arığa vorena goni ro ser, zekê awka çiri.

O horo beno, horoseno(hesreno) xu rê, no roc çelo ey rê.

Nengu çineno onceno tewre(turiki)

Xu kışta ra keno ey destê xu ro

Dano çuwa guni ra, ser vîndeno:

"Çaê ez niy bîzu arê ken?

Kata beno cayê rınd? Vano xu ra hêni;

ez onen niy bîzu cêr de oroji dota ez onen ine nezdi ni, nêaşenê şerê rew çeyrenê."

O oneno cay no vatênê xu ra here-dano, xu ra vengeno.

Vıreyni êno lacek verin rew

O ronışeno uca cayê newe

O keno ey dota pêyni kêf

O verdano gayu mangu, pawuno omba-zunê bini

serde merga tılı,

miyunê xu keno derg, erzeno a lıne a ser linge.

Çêfê(hedirê) cî êno. Ewro no waxt rocê deyo.

Bextê cî biyo, gonê cî honiko, zerrweşiye keno, zerr hirayo.

Cêr ro ombazê diyine vecino

Miyu mangayu, gawu tey ano.

Pêşmiya miyu biya derge

TERESIYE ÇEMÇE

Gagan Çar

Vecinê tever. O cıneno fitige, da-
no veng.

Qefelîno zaf nêbeno çêf
Nim satî têpiy maneno herey.

Ombazê hirêyine(peyên) vecino duri
ra

Lewiya lewiya de miyu(meyu) bîzu
pey koyu saneno xu ver

Hêrs cî biyo vîni(vîndî), rîşiyô
arîge cî kote war

Zuwa(husk/juwa) verda ine tey
xetu;

pêro heme çî ardeqe veng dano ine,
Dono ine ro çend çuwu

Nia inu ra hêfê xu cêno, xu nerm
keno.

Bîzu nêvernî ra miyu

Şînê tîm kîştâ rayu,

kîştâ dey decena kêy ke necdiyo
peynî êno heta dîne ke

Ne wuwa rîyê cî nîştâ, verdê ine
rengê aluşki

Biyo kolî-gonê cî biyo ar, tewş,
tuc, bari, tenik, kok

Lewê cî biyê testî, biyê zuwa

Weşenê çîmê cî zê luyî, benê vîni
newe ser

Vîlu ro kenê nêşenê peyde cî ra.

Ombazê cî nêdanê, cî ra vanê:

"To rê î reware bî, to î reware
are kerdî?"

Çîmê dey veciyê, çîmê cî benê kok,
hîra, fînahure.

O wazeno, vano: "Ewro rocê mî

niyo. Roc pernâ mî ser; rocê mî
nêviyo."

O vano, şîma vacê se şîma wezenê?

No roc mîrê çoyt biyene

Meştî o huwa mî ra eyî ki mî
vîlêna.

Peroc ey mîrê kerd dest berz

Tepey perocî werza, îştô wê,

Ey girot bextê mî mî ra.

Ondêr vî! rînd nêvî

Lewunê mî bî serden, î biyê zekê
kolî.

Bînde ine veng kenê.

Î teynîa ez nî nêşînen(hes nêken)

Aluşkê mî biyê cemed, gonê mî biyê
zê rowt

Ez bine wayirê hêrs, niy bîzu.

Kotene ser koyunê embîryon(ciron),
kotê mavên rezune dine.

Lîngê mî decay, hurîyay, qariay
lîngê qefîlyay,

ez qariyayu, mî vet xu ra veng.

Ez zaf tersune wîca ke dewîcunê
embîryon

Ênê bî mî kuwonê, ma şeme bî vâtîş
pêrodaiş keme.

Mî de tenî zuna çuwe, çara het
rona,

Ez kîlm yene vî, girun nêbeno bero

Zêke ez nî bîzu biyene, ma-

vên(miyon) rezi ro,

Sîzer beno, o nêbeno pêt,

Çewt nîka fîrrê cî peyser êno zaf

şenik, keno çîmê şarî kok.

Nîka ez gên ey, cay ke ez şên(son)

No beno tîm mî ra.

Lacek juyine âkeno, towrê xu tey
de nun u toraq, run u çond soyî kî
têy benê.

O şeno ine weno, musneno ombazunê
xuyê binu ro,

Wazeno î ke kî wenê.

Verê dewarê xuyê moreme;

Towrê lacekê diyîne kî esto,

Jumîni rê persenê bere bure

Piya mî, ranunê mî nunê nayînu we-
so, nuno neweo

Nermo moya mî o poto esmo.

Lacêkê hirêyîne vano:

"Moya mî kî poto no nuno nerm zê
peşmîyo

Nêbeno rew zuwa(Jua) nuno lastî

Rengê cî zerdo, çeqero beno rew

hurdi, beno rew wîsk(husk)

Dîzonê mî ey rew cawenê(cûynê),

kenê zê kenger

Munê genîmî nerm maneno nerm, zaf

weş rewa nêbeno

Wîşk ke miyon nerm ke bî,

Ma pore wame, o bîvo marê esto.

Çend serre-têpiy ma çây de ma rê.

Ma wayirê ey beme tîm."

Hîre laceku kenê letê ju nuniya
xu,

Î danê letunê(parunê) nuni jumîni:

Xu ra vanê "Sene no nunê genîmî?

Senîno no nunê lastî?

No nunê nayu senino?
 Nia perskenê ni hirê ombazu.
 Peyni niy zunên ke nunê genîmi
 weşo.
 Ni çend serru pêro dewıcu neçar
 rinde wenê,
 Ni çend serre verni merdemu werde
 nunê fiti,
 nunê lobıku gıra gıra (vera vera):
 Merdemu kerd çiy rınd, raver howl
 Gırve newe arde gırvê bini
 Niy no nun weş nêbiya.

Lacekê hirêyine vano, "kêy ke zaf
 merdumu ceng kerdene,
 heme çî biyo teng.
 Nêbiyo çiyê zaf merdemu
 Waşt ke mı rê vengê vêsaneyên(wey-
 suni), têsaneyên(têsuni) zıma.
 No tawo niy no waştı, miyon de
 kolıku mendi.
 Mı aşnawıta(hesna) rınd piyê xu
 ra."
 Ey mı ra va: "Kıçê mı, ma bime
 wayirê zaf barunê ma, ma vêşun
 bime
 ma tım dımê riyê cengi şime, ma
 bime zaf wayirê cay serdi
 Hasarê tırşî bi serr a serri, hay-
 darê xu kerime,
 Leşunê xortunê ma mendê serdê
 hardı
 Ma mezelê dine nêdi
 Cênıkunê ma biyê bê mêrde(mırde)
 Neweşiye, tunevi bi mavên de, corı
 vêciya ser.
 Merdumê pili nêviyê.
 Weşeyê zerê dine, weşê zerê cı
 Ke i mıray, biyê nêweşi.
 Ni cengunê, ni pêrodayişê na hardı
 nêsınay(hes nêkerdi)
 Biyê hêrs ey ra sarê dine decneno,
 vengê tırşî kerdene.
 Ni cênıkunê ma kerdı pêro gırvunê
 (qurvanê) ma.
 Riyê dine nêhuyay, zowt raunê ma
 rê roniyê.
 Zure kerdı qest nêviyene, towa no
 azmun biyêne ra hepıs
 ma merdemu kerdene ay ra wıca
 cıte biya tım serde cı ra
 Çımê cı ra arıge, hırsi(hêrsi) ome
 (ame) cer.

Şiyene miyon alışku ro.
 Çend merdemu remay xeverê cengi
 ra:
 Ni comerdeni nêkerdene, nêwaştı
 pêrodayiş kerê.
 Jeyê dine numıt maven genem, juyê
 dine maven lasti,
 pinani mendi, hetake reyna tepişe
 bi.
 Tayê pêy ko merdi, tayê mavên raye
 Verni tew meştı kıştı hêgay kotene
 Heta nêvine bi, xu miyon hêgay ku-
 wene,
 wıca tersenê no merdemunê hukumati
 ame ey tepişenê, berd verde onci
 ceng.
 O vano têyniya xu, merdemu êy ra
 towa nêvato
 Eke ni merdemu ey gerrı kerê, bi
 ke gerrê çêyi nêvi.
 Cendermê peyni amê ey vinenê.
 Merdemu ey ra herroc wiya(huya) ey
 rê tewş ardi
 Ey ra kurata kerdı."
 Merdem ke reme ine ra va: " No
 ceng, no pêrodayiş gıruno
 rınd niyo. Şıma tiya veng kenê,
 reware (rew a rew) vengenê,
 şıma rê beno şanı.
 Vengê şıma tiya rınd pırdı (desın-
 de) beno binê miyondê ey.
 Tırş beno şıma ra, o mı rê howl
 nêbeno, qalê(qesê) dêyi ki rınd
 niyo.
 Tunedi, xıraviye u jevégiye tede
 estê.
 Şıma vacê, şıma se vunê.
 Ez ken se, ez wazen, ez şêr şıma
 nêvınden.
 Ez xort, çêr, piyet niyu, çımê şı-
 ma mı rê êno?
 Şıma rê ez jê pısingunê ju pısinga
 ez besênêken ke ceng!
 Remenê cengi ra benê mor;
 ez cengi thaw nêken: O gere ko
 thaw beno.
 Ez merdemunê na harda rê, serdê
 cengi rınd niyo, çekı cerê(gerê).
 Destê xu rê oncerê binê lınga
 Cı ra ombazu şenê mirenê ju be ju
 Hayleme(welwele/tertele) kıray
 benê wıca

Merdım vineno kasiyene, leşunê
merdenê merdemu.
Teng benê zerruni, est wıca tım
weyşuni(vêşaniye)
Tım benê tey teyşuni(têşaniye)
Pawenê şewe, roce kisenê.
Xıravınê ma, ma keme hard, deste
daneme
Înê ma werzayme şeme
Zerrweşiye, gonweşiye nêbena
wıca(uca)
Ma tım cêyreme ca be ca
Nêoncenê dez nezdi ro
Nêwazeme bıbeme dorme(çorşme) ro.
Xum, Xag benê niadanê vişiyê virê,
çinê holıke
Desinde kenê serê xu berz ke, kesi
nêdi ez rema.
Çend zeru kenê qesê pili pırdi,
kenê çend(çond) zeru mırd,
kenê vını çend gonu; goni ninu ra
êna
waxtunê ma tolıkenê.
Çend serrey nêoncino no ceng,
Erdişi benê pil, zımeli benê derg
Merdemu benê khokım, rew hêlıs,
zeke niy biyo miyon hepıs.
Merdemu nêwazenê çiy serde
Na hardi ser azmen nêkeno çend,
qesey ma arê çeku, tıngu kenê
Pauwt ser de niy qesunê piluno
Ware keno weş çêyu, zunu
keno nêweş çend cayu, zeru
şarê ma hewn nêkerdene
qesunê cendermu êno ser, teydê ma
zeke koli êno.

Ma tım hena kenê ine ra.
"General kot verdê ma, kerd qesê
pili; ma cendermu
aşawite niy qesey posti
ey da ma ray raştı, akerd raye.
Ma kerdı, seni ey va;
ma kerd peyde destê dey ra."

Generali va: "Bê tiya, şo wıca
(uca)
bıkerê niy, bıkerê ey, şêrê cêr,
şêrê cor
mekerê niy, mekerê ey, bıçarnê
sare"
Derg nêbena qesunê dêy,

"Bê! ronışe! nê meronişe!, pa
mene! mepanel
me'rze lınga xu ser ! qeê
mekerê!."
Ey perna ser cendermu ra; "cuwane
şêrê! rast şêrê!
tepişê çek!"
Tıfungu ra rınd,
raşt tım qesey gironi ênê
feki ra mıre howl nêbena.
"Merdem ke rema, zerê xu verda,
zerê xu ont;
ey xu ra tım perskerd.
Ey da qesa xu: " Ez remen,
Naca ra şenê dewa xu ke, ita ra
zaf dıri ra, aşme
Ez ben wıca, ez nêdan goşe
qesê dewıcu benê jê kerr!" nia va
piyê mı.

"O nêşermiya, ey xu rê rınd kerd.
Ey teysani di, merdemê dêy kunê ey
vire."

Ma weme nıka nunê rındeki,
sowlunê ma zaf rınd niyê,
hetake ma newe gême, hewn êno
Vira, vire kuno tım çêyê xu; gonê
dine girino.
Vace kerde wayire, avên hêgau:
Dewıcu, khalıkê mı ramitene dine
Kızku şene verdê dewaru
Roce newe keno pil ine.

Şun be kuno honık, şenê raye; heme
ca sare
Benê xerış/bell verê niy hire
Laceku beno gıra gıra
Arê verdê raye ser, i benê rowt
ver,
vera vera benê dewari.
Waxtê çêy zunenê, ke tawo biyo
Wayirê dewaru pawenê tey de çêyu
Şıt dosenê cı ra, ni dewarê kızi
kenê miyo(mavên) cage,
Gayu, vıstırayu, nalegu, mangu
lınge
dine gıredanê, nêverdanê ca.

ISSN 0946-4573

Ware

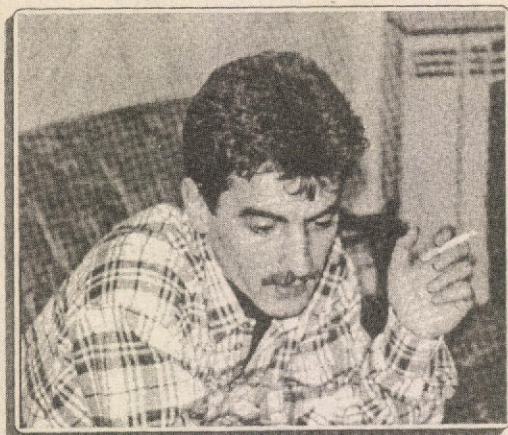
Pêseroka Zon a Kaltarê Ma: Dimilî-Kirmanç-Zaza
Dimilî-Kirmanç-Zaza Dîlî ve Kûltûrû Dergîsî
Zeitschrift der Dimilî-Kirmanç-Zaza-Sprache and Kaltar

Amor 8

Galane 1993

Adresa Wastene-Yazışma Adresi-Kontaktadresse: *Ware*
Postfach 1369, 72258 BAIERSBRONN, DEUTSCHLAND

Kaseta Metin-Kemal Kahramani sero Kemal 'i de ju Reportaj

Hawar Tornêcengi

Perso viren: Kılama simawa ke namê xo "Apê Musa" bi u albumê simao peyên de vêjiayvi; a kılame de sanika mawa ke her ca de rind zonina, sanika "Pepug"i ardivi ra zon. Gurê simayê kaseta simawa ne-wiyede ki sima kılama "Heso"yi de sanika Hêşi arada ra zon. Wazon ke ita de, kulturê qomi ma muzikê sima sero çitur karkeno, perskerine...

Cuavo viren: Kulturê Dêrsimi hona rind, pak nêamo doskerdene. Dewletiya na Kulturi hona nêzome, kulturo rew a (öz-gün) hona nêvejiyo werte. Lawik u kılamu rê tema biyane rê, "Bebuk" u "Heso"y ra qêyr hona hazaru ra jêde saniki u hêkati estê hama, gereke bêrê nas u dos kerdene. Çıxa destebera ma ke amê, honde lawikunê Dêrsimi vame, melodiyê dine cineme. Kasetunê xo de ca dame ci, hama jê sanikunê "Bepuk" u "Heso"y marê proginae ninê. Ni saniku de alaquadarêna Sarê Dêrsimi ya rowae u tabiyati vêneme. Na alaquadariya rowae ma oncena hetê xo. Giraniya xo ma sero esta.

Ju ki, Kırmanski de ke ma lawiki vati; kulturê dêyo rowal ra çıyo ke vêjino ey ceme, karakterê i kulturi lawiku de amera zon. Yanê, lawikunê ke ma wazeme

biwanime, çıxa ke hetê enstrümanu ra ciaro, hetê melodi ra wazeme kulturê Dêrsimi yo rowal (otantik) ra dūr mekume, wertê na atmosferi de çiyunê binu ra ki fayde kerime u tingayisê xuyê rowali vejime werte.

H. Tornêcengi: Na kasêta xo de sima lawika Memed Çapan'ya "Duzgın Bava"y vata. Tı vana no gorê fikrê simayê corênio coka?

K. Kahraman: Heya, lawika "Duzgın Bava"yi ki na na çarçeve de saybena. Yanê ju Saniki nê, çı ke çivik u parçê na kulturi yo; saniki, kuratey, çiboneki, leqi, efsaney, kılamê haqiye, düay, qesê pi-khaliku, her çi... çı beno bibo, çı vana o roşt dano ve kılamunê ma. Ni têde çimi çenga dêsê kulturê Dêrsimi ra yênê. Tı ki zonena ke, Duzgın Bava koo de Jiargeo. Pilê Jiaruno. Pil ra qız her kes cıra xeverdaro, sono ser. Ney sero, yanê Duzgın Bava'y sero diasê efsanêy estê ke, her ju efsane cia vajina. Vajime ke; kırameta dêy, esq u çêfê dêy, hêrsbiyana dêy, qewğa dêy, ciranêna dêy sero vatene her ju efsane wa. Eve weşıya xuya ewroyêna Suke de ke ma niada, na

çimi tenê bê mane ya ki temaşe asêno. Hama ma ra gore na çimi (çiyo ke cor ame vatene) zaf muhimo. Çi ke, na ewiki têde feylezofiyê weşiya Dêrsimiji u weşiya xo çituri anêra zon, ey musnenê ra ma. Heto bin ra ki, lawilka "Duzgîn Bava"y hetê tekst u hetê melodi ra zof zof lawikade hewla. Weçintena maê na lawike de bara na hewliye esta.

H. T.: Çekuyo ke sima ve xo kerdo peyê lawika "Duzgîn Bava"y, uza de sima gëletiyê ra Duzgîn Bava fito bervis u jivayis, kerdo gerreçi... Duzgîn Bava çira sima fito bervis; ya ki Duzgîn Bava qe bervenoy?

K. K.: Taê lawikunê qomê ma de bervis, qarriayis u jivayisê dêy sero çekuy estê ke ni çeku de qalo nianen esto... Yaki zulmo ke nika qomê marê beno, verva dêy ke ison besenêkerd tawa bikero, besekeno nia xo ifade kero... Yani Duzgîn Bava mara juyo. Ekê ke qarino, -heredino, -haskeno, -kuno qewğa, çae mebervo? Ez guma, na hondae zulmo ke Dêrsim de beno, Bava Duzgîni fino bervis u kederê dêy keno jêde. Ravêr ra dormê Duzgîni de hondae milet amêne biyêna top, dormê dêy de cem girêdêne, xorê minete kerdene. Nika Bava Duzgîn tekteyna mendo; çî ke milet besenêkeno şêro ey jiya-ret bikero; çî ke kerdo yasax. Coka vanu, beno ke Duzgîn Bava na rivat ra bibervo, bijivo u bibo gerreçi.

H. T.: Na kasete sima de dî lawiki estê. Jue "Ağıt" a, a bine ki "Hala Bêrê" wa. Ni hurdêmine lawiku de hervoy ke Dêrsim de beno, ey sero amê vatene. Vajime, jêde na

zulmê nıkayeni anêra zon. Na têde biayışo aktuelo ke nika welatê ma de beno, muzikê sima de çitur karkeno?

K. K.: Xeverê xiravini tabi ma de ki karkenê. Zerê ma beno teng, qarriayisê ma beno jêde. O waxt, no hêrsê ma, bê ferqê cıbiyêna ma, sewle dano lawikunê ma ki. Hama tî ki zonena ke tarixê Dêrsimi eve

biayis u xeverunê nianenu ra pırro... Tarixê ma de xêyle jênosidi, surgin u talan kerdişi biyê/estê. Ni kutê lawiku, neqisê şuwaru biyê. Çiyo ke ewro verva ma beno ki tede; na têde çimi teverê şinate u şinatkaru de niyo...

H. T.: Gurayisê xo de çik bingê cênê: muziki ya ki teksti?

K. K.: Eger muzikê qesê feki ke kena, ni hurdêmine çiyu besenêkena têsêra cia kerê. Yani, na

...jê "Bepuk" u "Heso"y sanikunê qomi, mara terê vatên u cınitêna sayir u sanıkvazu mewazê, çike sosyalizasyonê ma u yê sayir u sanıkvazunê maê khanu jê jumini niyo, coka. Çi turi ke ju sayir eve usilê xo dano piro vano sa, eyrê hên wes yeno, o hên rindek vano. Ma ke ewro ronışime jê sayirunê maê khanu bıcınime u vajime, çiyoy de çewt vejino wer-te ke, no ki weşiya ke ewro ma tederime, ayê rê ters yêno. Çike ma Sayirê qomi nime. Ozan qe nime.

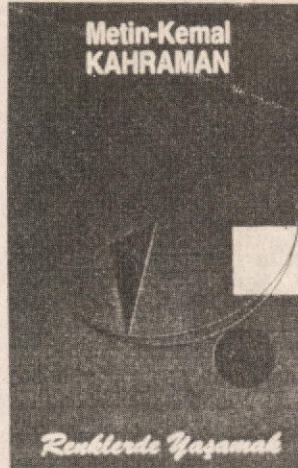
hurdêmine çiyu ki, çixa ke desteberra ame wazeme heqe cı dime. Melodio de xıravın, etkiyo ke tekstê hewli rê lazımo nêano werte u rindekiya melodi rê keno şıye. Tersê xo ki heni yo; teksto de hewl eve melodiê qefçılı zaf çı keno vind. Gunê mordem qese u melodi, çitur ke nenik ve goştı ra juminraê heni bızono.

H. T.: Kulturê Dêrsımı de, muziko ke sima kenê caê xo çıko?

K. K.: Raste ke perskena, cuavê na perşi heqa ma niya; yanê kulturê Dêrsımı zaf kulturo de hira u dewletıyo. Çiyu ke ma keme, hona dengız de ju dılapa wa. Na rivat ra cuavê na persê torê hona waxt rewo. Çiyu ke ma keme vengê xo reseno Dêrsımızı, mao vêneme... Çitur haskenê, çitur sero mısawre kenê zoneme. Na têde çı, çitur raver sono, çitur bingê cêno, sene dêşı rê beno kemera qori, mêşte-biro vêneme. Gereke bekle kerime...

H. T.: Persê muno ju ki serva gurayışê sımayê hetê teknikio. Ez vaji gurê sımâ muzikide hata nika hewao de rowal, yanê otantik çino. Hem hetê cınitêna enstrumani ra hemı ki hetê vatêna lawıku ra, usilê kulturê sarê Dêrsımı ra cia; usilê maê rowali ra düri muziki kenê. Kulturê ma rê faydê na usilê nianeni çı tur beno, tora gore sene fayde reseno kulturê ma. Ya ki, to se vana?

K. K.: Ma, gurayışê xode çı ke keme, eve zerra xo, eve wastêna xo, zewqê xo keme. Yanê çitur ke zerê ma ra yêno heni keme. Mara "lawıku jê Sayırınê maê qomi vazê" mewazê. Ya ki jê "Bepuk" u "Heso"y sanıkunê qomi, mara terê vatên u cınitêna sayir u sanıkvazu mewazê, çıke sosyalizasyonê ma u yê sayir u sanıkvazunê maê khanu jê jumini niyo, coka. Çı turi ke ju sayir eve usilê xo dano pıro vano sa, eyrê hên wes yeno, o hên

Renklerde Yaşamak

- A**
1. YAPMA 7:03
Söz-Müzik: KEMAL KAHRAMAN
 2. DÜZGÜN BAVA 8:55
Söz-Müzik: MEHMET ÇAPAN
Serbest Bölümler:
Söz-Müzik: KEMAL KAHRAMAN
 3. ATEŞE BOR 3:17
Söz-Müzik: KEMAL KAHRAMAN
 4. HES0 İLE HES0 2:29
Söz-Müzik: METİN KAHRAMAN
 5. SADECE BİR KAÇ SAATLİĞİNE 8:08
Şiir: JOHN BERGER
Müzik-Düzenleme: ÖMER ÖZGEC
- B**
1. KUTSAL DUVARLAR 8:07
Söz-Müzik: KEMAL KAHRAMAN
 2. HALA BERE 8:08
Söz: KEMAL KAHRAMAN
Müzik: METİN KAHRAMAN
 3. DİYELİM Kİ 6:48
Söz: NARFER KARA - KEMAL KAHRAMAN
Müzik: KEMAL KAHRAMAN
 4. AÇITT 2:48
Söz-Müzik: KEMAL KAHRAMAN
 5. SERDO 3:32
Söz: HAYATI MUTLU - METİN KAHRAMAN
Müzik: METİN KAHRAMAN
 6. CANE 2:48
Söz-Müzik: ANONİM
Uyarılma: METİN KAHRAMAN
KEMAL KAHRAMAN

rındek vano. Ma ke ewro ronışime jê sayırınê maê khanu bıcınime u vajime, çiyu de çewt vejino werte ke, no ki weşıya ke ewro ma tederime, ayê rê ters yêno. Çıke ma Sayırê qomi nime. Ozan nime. Hama ewro taê ki jê dine vanê... va vazê. Yê dine ki xora gore thamê xo esto, rındekiya xo esta. Hama kulturê her qomi de zewqê belekını estê, her tur rastê xo estê. Çıxa ke ju ozanê qomi wazenê gostê, hode ki gureo ke ma keme ey rê qayılı estê. Ma pêro zerê ju qomi ra vêjiayme, beno ke têhet de vınderime, ja ki cia. Ez vaji çiyu xıravın niyo. Hatta dewletıya mawa, hêni ki bêro vênıtene. Faydê gurê ma reseno kulturê ma, nêreseno ez nêzon, jê vatêna mına verê coy; rozê waxt musneno.

H. T.: To, "Çıxa ke ju ozanê qomi wazenê gostê, hode ki gureo ke ma keme ey rê qayılı estê" vake. To ra gore en jêde kamci het sima zerr u weşıya ra gosdano?

K. K.: En jêde, iyê ke sosyalizasyonê ma tey weşıayme, i gosdanê. Yanê azo newe; xorti ma eve zerr u weşıya gosdanê. Hayê ke kırmancı (zazaki) xovira kerdo, eve etkiyê muzikê ma ey reyna anêra xoviri. Ma xeyle xortu naskeme, niadame ke i muzikê ma gosdanê, dima

ki wazenê ke kîrmanckî bîmusê u lawîkunê ma fahm bikerê. Na hal diyayis diyağ dano ma, dewam kerdêna gurê ma tenêna keno miqayim.

H. T.: Lawîkê ma taê se-serru ra nat vajinê. Bingê taê lawîku heni miqerremo, heñî melodiyê xo biyo qayim ke, hona se-serre ravêro ki -ez vaji- vindnêbenê. Hama tayê ozan u sayirê ma hona di kîlamu besenêkenê yimîskerê, wazenê ke desinde na lawîkunê ma kîhanu bîvurnê, cîra varyanto newe(!) vezê. Halbu ke lawîkê ma eve na qeyde kok u bînyatê xo ra bîrinê, herke sonê benê vindi. Famê sayirunê ma tayine hona nêreseno cî, i nêzonênê ke hala na kultur, ni lawîki eve sene zor amê na roze. Kulturê mao kîhanu ke tari dero defê bîêro roşti, binusiyo; hona mordem ey sero biguriyo, bîvurno u varyantu jêde kero. Ez 've xo verva teknik u enstrumanunê newu niyu. Mordem besêkeno eve her tur estrumani biguriyo, hama lawîki kok ra vurnayene mas niyo.

Ewro ke ju lawîke tenê nasbiye, desinde diasê rey vurina, kuna varyanto henen ke, kokê melodi u tekstê a lawîke reyna nîno naskerdene.

Sîma ra gore lawîkê maê qomî çîtur bêre vatene?

K. K.: Varyantê ju lawîke ke çîxa jêde benê, honde ki gosdarê xo her hetra benê. Ma besenêkeme ke zewq u haskerdêna kêşî rê mane bime, ya ki çeper cî sanime. Vajime; "Lawîki nîa bîvajiyê, hên bîvajiyê" nêbeno. Standarto nîanen besenêkeme pêsanime. Ez van; lawîki ke eve se-qeyde bîvajiyê tayna rîndo. Eve qeydê rowali (otantiki) ke vatêne ki muhîmo, jê Popî vatêne ki, eve qalivê Cazi u Rapi vatêne ki... Axîriya nîne de hona çîk yêno meydan, nîkara pê nêzoneme çîke... Çiyê ke jumîni ra cayê, bîvîrajiyê bêre werte ke; dewletîya kulturê xo ki eskera bîvênime, çeperê kulturê xo ki...

H. T.: Perso de bin: Sîma kasetunê xo de hem kîrmanckî (zazakî) vanê, hemî ki tîrki... Karo ke sîma na hurdêmine zonû de kenê, ferq werte de esto? ...eke ke esto çîxaşî yo?

K. K.: Tabî esto. Lawîkê ke ma tîrki de vame, daha jêde yê sukê. Tîvana lawîkê qefeliayisê maê. Lawîkê ke ma kîrmanckî (zazakî) de vame, daha jêde germ u zerre raê.

H. T.: Pêkhala, sîma lawîku tîrki de vate-nerê mecburê?

K. K.: Cuavê "mecbur me" ya ki "mecbur nîme" dayêne bêmaneo. Yanê, mecburiyetê qe taway çîno. Hama yemê mao ju ki tîrkiyo... Eger rozê ma ke qerarê xo bîdime u yemê xuyo ju ke bîerjime, o waxt besêkeme tîrki mêvajime. Hama to ki qewul kena ke, no yêno manê retkerdêna xo 've xoy. Ju ki Dêrsim de mîlet eve jêde zonû no. Sayirê ma zonunê ke zonenê, i zonû têdine de lawîkunê xo vanê. Ez 've xo çîm arêkerdêna lawîku de rastê cî bine. Sayir lawîkunê xo hem kîrmanckî (zazakî), hem kîrdaşki, hemî ki tîrki de vano. Na hirêmine zonû de taê lawîku zoneno u eve hewes na lawîkunê xo vano.

H. T.: To qalê gurê arêkerdêne kerd, hona amera mî viri... Eye namê; "Tanîklarıyla Dersim '38"i, kasêta de sîmawa videoy vêjiye, cîra xeverdaru...Teverê muzikî de eve kar u gurê nîaneni xorê çî gaye kenê?

K. K.: Verê coyî ki ma qal kerd; Tarixê Dêrsimî, lawîkê qomî, efsaney, kîlamê haqiye, zon uçb. yanê kultur têdepîa hona nêamo doskerdêne, nêardo werte. Hala na serrunê peyênu de, zulm u hencîtêna ke mîletê ma sero; politika asimilasyonî welatê ma de her çî kerd xan xîrave. Kulturê ma ki hên bî ke; vîlabiyêna cênc u xortunê ma rê problemo de giran vet vîrênîya ma. Tarva girane nêro zon u kulturê ma ser. Tersamî ke na zon u kulturo delal reyna

nêcêro 'ra koka xo ser. Ewro xortê ma zon u kulturê Dêrsimi ra zaf duriyê. Tarixê Dêrsimi ki vênitêna sistemê dewlete ra musenê. Ma wazeme ke na rae de kulturê mawo ke beno vindi eyi dima kume, coka jêde khal u khokîmunê ma de wazeme qesey bikerime ke, na kultur bêro arezekerdene. Wazeme kulturê marê xîzmeta ma ki bibo... Kasêta Vidioyia "Tanîklariyla Dersim '38"e ju nimunewa de qijkêka. Çiyo ke sifte vêjino her tim acemiyên tede ra, hama onca ki vame zaf zaf muhimo. Na ra têpia ki wazeme na rae de gureunê nianenu bikerime.

H. T.: Vana na gurê nianeni sade tarixê Dêrsimi serroê?

K. K.: Nê. ...mî çituri ke satabine va, na "Tanîklariyla Dersim '38"e gurê ma de ju nimunewa de qijkêka. Dêrsim de mîlet çituri weşino; jiar u diyari, qalê haqiye, lawiki, efsaney, saniki ki wertê gurê ma de ca cênê. Çi fayde ke mîkanê ke ma dest de zaf zaf senikê, jê zerra xo besenêkeme na rae de kerê bikerime. Hervo ke welatê ma dero, her çi keno xirave u tari...

H. T.: Serva tawê vera ma, sene projê sima estê?

K. K.: Projey aslinda zafê. Mesela wazeme dewamê kasêta Vidioy biarime... Lawiku sero wazeme tenena rind bigurime... Hama wazeme sifte ju kaseta enstrûment-hale vejime. Gereke nêjdi de dest berjime-
ra cî, bîvirajime. Aê ra dîme ki wazeme ju kasete eve lawikunê esqi (haskerdene) virajime.

H. T.: Yanê, ju kasete eve pêro lawikunê Kirmancki (Zazaki) virazenê?

K. K.: Hêya... ju projaya mawa nianene esta.

H. T.: Ez wazon na kaseta sima wa newiye de lawika "Canê" sero çiyê perskeri(ne). Ozan u sayirê ke Dêrsimi sero na

karê kulturê wazenê bikerê, jêdine de zaf kêmaniye vênonu... Vana "çaê?" Çike tayine de çimêşiyani esta. Taê sade xo ver cênê, emegê i binu nêvênênê, ya ki nêwazenê bivênê. Ez vaji na xuya de xiravina... Kamo ke emeg dano na zon u kultur caê dêy gunê biaso. Mesela na kaseta sima de lawika "Canê" yê sayirê maê khani Sa-Heyderi ya u eve destê Zîlfi Selcan î ama arêkerdene. Mî 've xo dayvi K. Karagöz î, ey kasêta xuya virene de vatvi.

K. K.: Arêkerê lawika "Canê" Zîfi Selcan bio, hona to ra hêşime pê. Na lawike ma sifte Kadri Karagöz î ra gosdê, sero tenê gurayme u gurete kasêta xo. Eyi kasêta xo de namê Arêkerê lawiku cinêkerdvi. Eke ke esta, na xeta yê mawa. Z. Selcan qusirê ma de niamedo. Niyetê maode kêşî rê nê 'qiye kerdene çino.

Perso peyên: Wazêna perloda *Tija Sodiri* u wendoğunê Tija Sodiri rê çiyê vazê?

Cuavo peyên: Ez ke gelet nêson, vajine *Tija Sodiri* pêro Kirmancki (Zazaki) de vêjina... Hem Awrupa de hemi ki Tirkiya de ju perloda de nianene sifte vetene mordemi sakena. Berx u dar bê. Na mavên de kêmaniya ke esta, belka *Tija Sodiri* hurêndi kena pîrr. Umîdê mî uyo ke, omrê xo beno derg, bena toreo de mîqerem. Wendoğunê *Tija Sodiri* rê ki ju rica mî esta; eger her kes ke dormê xo de, khokîmunê ma gosto, vengê dine ra saniku, efsanu, kîlamê haqiye, lawiku, qirkerdêna mawa '38i sero ke bioncê kasetu u videu zaf rind beno. Belka eve na toreo virênîya vindbiyena zon u kulturê xo cême...

ĜEYALÊ AP MURSA'Y

Usxan Cemal

'38de qırrkerdêna Kirman-cunê(Zazaunê) Dêsim'î (Diarêsim), Xızirê kemerî era kêş memusno. Zulm, qırrkerdêna ke Dewleta Tırki marê arde, hona caê dinade ne heşiya pê, neki ama diêne. To rê di-hire meselu vajine: Esker, cêra kotra Dêsim hetêra qırrkerd ame'ra Kal'an ser. Dêšta Xozat'î de cuaniki, cuamêrdi, domani kerdî top hetêra qırrkerdi, meyiti ki vêsnyay.

Dismên vato "Meyitunê Dêsim'î-zu dame we, mezelê dine hard de onciya roenê benê pil verva ma vîndenê!" İyê ke kîsti, ura têpia meytê dine pêro vêsnyay. Sungi kerdêne vêrê cuanikê dıganiu de zerê ra domanê soyi veti kîsti. Kamij cêncê Dêsim'î ke khalikê hora perskero cîrê '38i, tarva dîsmênî tek u tek qeseykeno. Cêncêna ma eve meselunê '38i vêrde ra, cigêra'm. '38i de her çê ra, her dewe ra cêniki, cuamerdi kîsti. Qeytan jû çê çino ke cî ra '38i de şehit nêde. Taê caude ki sarrê çêyi pêro qırrkerdi. Wayirê koyê Jêle dîsmên ra perskero! Golê Xıziri fitil fitil pîrnika dîsmên ra biaro!

Ya baê'm ya!.. Tarvê ma zaf giranê. '38i de taê aşiru jê zaranca gonine xayinên kerde. Tayine ki milisena dîsmên guretivi ra ho ser. Koti ra dîsmên ver az-uzê xo day kîstene. Khalo sîpe lozina dine we-daro! Hora taê Kîrmancê Dêsimî

ke şî eskerie, cîrm da dewlete, u waht çêverê Dêsimî dîsmên rê kerd çaus, dîsmên rê çixır kerd ra. O çixır ra dîsmen kot Dêsim.

Aşirê Dêsimî ke poşt zumin dêne, dina made bas nêkerdêne. Na vatenâ mi domanunê horê qesey kerê. İ ki domanunê horê qesey bikerê. Fekra've fek bivajio. Qeytan jû Kîrmanc (Zaza) ho vira mekero. Hata 1939ine Dêsim kerd thol. "İ

Xêyle çêy, aşiri rusnay surgin. İyê ke Dêsim de mendi, i ki ardî pêser, horte/ werte de qaraqoli viraştî. Domanê ma, mara gurêt rusnay mektevê "yatılı" u waht vêsanie ra, bêkesie ra ma besenêkerdene ho weyie keme. Kîrmancê Dêsimî vatêne; "Hora ma vêsanme, domanê ma şêrê bixeleşîe " nê zonêne ke peynia na domanu sebena. Xıziro khal bojiê domanunê made bicêro, ine rošta hora morim mekero!

Ya ya Baê'm, hortê ra serri vêrdi ra. Xêyle mileto Kîrmanc tırki mîsa/musa. Domanê maê ke şîvi mektevê "yatılı", pêyser amêy ke çî bivênime, mara biyê ğeriv. Saê ke i domanê ma niê, domanê sariê. Domanê ma ke amêy Dêsim, ma cîrê '38 qesêy kerd, hêsîrên u zulmê Tırk'î cîrê vake. Gonîa domanu marê giriye. İ cêrayra adet u torunê ma ser, zonê kîrmancî (zazakî) qesêy kerd. Pîr u Rayverê ma ke nêbiyêne, ma besenêkerdene ke lîngunê xo sero vîndime.

Oli, raa Pirunê ma akero, ine mara nêbirno!

Cigeram nika ez ho, hora persken. Nika cêncê ewroy çutir(çitur) gonia pi-khalikunê ho hovira kerda, ya Tırku dima, ya ki Khurru dima sonê? Şiê sarri rê gurinê. Ne Pir u Rayveri, ne ki Xıziri naskenê. Her çiê Dêsimi ho vira kerdo. Tarixê Tırki, Khurri(Kirdasi) u yê miletê ejnebi ezber vanê. Saê ke iyê ke '38 de qırkerdê khalikê na cêncu niyê...! Hala hala, ison çutir namê Xıziri nêdekereno? Xıravo xıravo, Oli kêşi sas mekerol! Xezeve ama na cêncunê ma serde, awa şiae, ama çimu serde, miletê Kirmanci nêvinenê.

Kokumunê Dêsimi vatêne :

"Kherga ma, çê ma de qut wena, sona sari rê ki haku kenal" Nika bio fênda cêncunê ma; ma de wenêsimenê, sonê sarri rê xizmete kenê. Hora, roza ke cêncê ma şî mektevê Tırkû, a roze ma zona ke ni endi raa ma ra vejînê! Avdal Musa adirê ho ve mektevunê Tırki ra nol! Maylimunê Tırku lal kero! Duzgin topa ho ve dismên ra nol! Haê vanê; Awrupa de na serrunê peyênu de taê cêncê ma cêrê ra rae u olağa Kirmancie ser. Lao, ma ke xevere gurete ke, cêncê ma Komelê Tırk u Khurru ra birriyê ra, mesela Elevên u Kirmancên (Zazaên) sero vindenê; endi tenê tija Oli-Mihemêd este zerra ma ser, bime germin. Baê'm baê'm, sarri aqıl sarê cêncunê ma de nêverdo ke, meselunê ma çi famkerê! Hata roza ewroyêne hortê cêncunê ma de kori, kheri, xêgi zafê. Î cêncê maê ke wendo, inede ki xêr çino. Hên giranên kenê ke tora se vajine! Çê ho de kou puf kenê, eke amêy tever benê lal. Î ki jê mebusunê maê meclisê Tırki, zarancê goninê. Zafêtenu hata roza ewroyêne Tırku rê, Khurru rê

(Komelunê Tırk u Khurru rê) xizmete kerda. Miletu Kirmanc-Zaza berdo kerdo Khurr. Maa u pi ke vatêne; "Ma Khurr nime" na cêncu vatêne, "ni cahilê, nêzonenê". Heya, na domanunê ma eslê ho inkar kerdo. Qeseê bi vatena: "Iyê ke eslê ho inkar kenê haramzadeyê".

De heya bira, ma jü miletme, bime di letey. Elewi hora vanê Kirmanc, Sunni hora vanê Zaza, ya ki Dımili. Elewu ra vanê "Qızılbaş", Sunniu ra vana Şafi. Çixa inancê ma zumin mecêro ki zonê ma, tarixê ma, hardê ma jü wo. Hortê ma u Tırku u Khurrmancu de ferqê zoni, kulturi, werd u simitêne, adet u torêy, tarixê ma zumin nêcêno. Vanê; Khurrmanc xelkê(çomê) İranê ceri, ma Kirmanc-Zazay xelkê İranê cori me. Kirmanc-Zazay çutir benê Khurrmanc. Ez ke vajine na fikir oncia yê komelunê Kirdasu no? Taê Zazaê Şafi kotêra komelunê Khurrmancu dime. Taê Kirmancê Elewi ki kotêra çepunê Tırku dime. Taê ki, binê namê Kirmanciye de khurrên; politika Kirdasu kenê. Na halê miletê Kirmanc-Zazay sebena? Hortê miletê Tırki de ki Elewi u Sunni estê. Hortê Khurrmancu de ki Elevên u Sunniên esta. Î ça zumin ra nêbirrinê ra? Demake, newdarê Khurrmancu marê Yezidên kenê. Tırki ki ma sero biê Muaviye. Xızır lozina dismên wesayno, cêncunê ma ça ranêverdanê?

Heya cigera'm, xeleta cêncunê ma ki esta. Ne biraên, ne dostên zonenê. Sewa yêniye momi ne finêra ci, ne ki Xıziri naskenê. İsono nianen çutir beno "roştber"? Ma ça a roştadine nêvineme? Hortê miletê ho de çi ardo, sekerdo. Niade Baê'm, hawo oncia Dêsim kerd thol, dewi vêsna, dar u ber vêsna, kês nêmend. "Roştber"ê ma, roznamunê Tırku u Kirdasu de nivisnenê.

Cigera'm to rê nêvan, Haq rê gesêyken. Ma ke nîka şime axrete, dawa Dêsimi hortê ra darina we, ho vira kenê! Ne zonê ma maneno, ne ki adet u torê Kîrmanc-Zazaiye. Marê biê "roştber"! Hona besenêkenê jü roznama vezê. Sonê sarr rê mine-te kenê ke, binê namê ho de roznamunê dinê de binusê. Niade, mîletê ma hortê rnevê Tîrki u Khurri de rnevê, hao telef bi, şî. Hem cêncê ma telef bi, hemi ki welatê ma, ma destra şî. "Her vas koka

ho sero, hardê ho sero rowênol". Raşt, towa hōliga koê Dêsimi Almanya de rewêna? Gereke wela Dêsimi bo ke, hōlige birewo. Domannê ho ra zonê kîrmancî (zazakî) salixdê. Adet u torunê ma bîmisê.

Ya cigera'm taê Kîrmancê (Zazaê) ma, marê dîsmenên kenê, inê ra ho bîsevekne! Xîzîr şîya tora kê mînebî! Qedaê to cen, viçikê çîê ho dîsmên mede. Rozê yena simarê lozim beno, mî qedaê can..!

MEMED ÇAPAN

MUZIR BAVA

Muzir Bava tî çema adira
Dormê to ne bağo ne hengura
Tî wele tasena ana gilê kou ra
Dirvetîno mîsayîvê mî
Jê hesê birri, hesê bîrr

Muzir Bava tî mara se vana
Xatîrê wayîrê xo sane
Derdu ver bîme letey ameyme war
Gavarê to sîkneme hêgau ser
Lînga ma bêro ver, bêro ver.

PİYÊ MIRÊ ZU XETE

Bao ginê hîris serre merdena to
Vîrende sîlam kon
Lew nan destunê to ra
Kuyê destê to?

Binê hardî serê hardî
jü niyo
Zonen bê cuav manena
Na xeta mî ki
Lew nan lîngunê to ra
Kuyê lîngê to?

Nîka koy rut-rupalê
Seke bîvoro gêzev sono çem
Ma kata şî idarê waxtê to
Va waxtê to.
Hêgay bî, mal bî
Îso bî veng dêne
Ma nîka?
Niyade reyê
Kuyê çîmê to?

TO RA VAN

Qese esto zerê mî de
Bîra bîyo derd nîbeno wes
Van piya bîgurime, piya bome
Sar hetê ra sono ez hetê ra

Lao nu hêgao na vaa
Bêrê gavar biçarnîme bero ser
Non deyra vo, ca şên vo
Sîma hetê ra sonê, welat hetê ra

Çîqaş kou pufkena pufke
Dîna nîmanena serr ve serr
Bê gos mî ra ke bê xo ser
Zamano ke vana Çemê Muzîriyo
Rozêde hetê ra sono, sewêde hetê ra.

ZAZAKI VINDBIYANE DERO

H. Cansa

Zazaki verende asma gulana hazar u newsey u hêştay hêşti de ebe kar u gurê rameti €. Pamukçu'ra İşveç de kutira'be lingu, hama zaf ravêrneşi. Zazaki verende ma fekte bi, ma qesey kerdene hama, nustene nêzantene. Naraki nustene musayme nikaki qesey kerdene caverdê. Zunanê sari musa- yêne rê pêtme, destinde musenime, qeseykenime, dorê ke amê zunê ma; benime famkor, yanki gos pa nêkutene ra, qeseynêkenime.

Eke tey ke zazaki qeseykon, yanki cira- ke vanu, "zunê ma u piyê xu qeseykerê cerenera mordemi ebe tirkî- yo kêz (kaba) taê vanê,"yaşamı hep zazalı-ğa çevirdiniz".

Ez niadon ke sarê ma çarno'ra tirkêni (tirkeliğe). Ju mordemi zunê xu, xorê zaf ke di, zunê xu domananê xorê ke jêde di, milletê heneni ra çî posnena. Zun çêverê çêyio, zun hêdigarê pi u khalikiyo. Ju millet zuni ra yêno meydan. Demeke aqlê dine hona na qesu nêreseno ke; zun tewtê dinede niyo. Zunê xu, xora dūr cenê.

Terso ke zerê mide bi, roza 4/8/95 de Qezeta Hürriyet'e de yêmê 12ine de "Güneydoğu Raporu" de ama ra çîmanê mi ver, ez biyu tewre. Nika simarê raporede analizê zunu don. Çê de kamci zuni qesey kenê: Kürtçe: %65.1 = Kürtçe -Türkçe: %14. 2 = Zazaca: %3.4 = Zazaca-Kürtçe: %0.1 = Zazaca-Türkçe: %0. 1.

Cade de kamci zun qeseykenê: Kürtçe %21. 5 = Türkçe- Kürtçe: %52. = Zazaca: %1.1 = Zazaca-Kürtçe: %0. 1 = Zazaca-Türkçe: % 0. 4. Hora hetê siyasi ra qe çinme. Demeke ma hona kamia xu nezanenime coka ra ke têtwtê ma de, ne zuno, nê ki raxelêşiyana (rabilaşiyana) sarê mawa.

Roştberê (roşterê) maê ke -eke estê, çike ez nêvinon- siyaset kenê, serva sarê xu siyaset nêkenê, i vozzenê, serva sari xu taşêle kenê. Saro ke raxelêşiyao, sonê inê xelesnenê ra. Sarê xu ca'be-ca kas beno, ine vera çîmanê xu nevinenê.

Heto bini ra roştberê(!) maê ke estê, zunê xu qeseynêkenê, domananê xu verende zunê xu ci nêmusnenê. Roz be roz zunê xuyoke welat de, hemi ki te- vera beno vindi. Cîrê waşir nêvejinê. Çîmê dine cao berzi rao. Cao berz destê dine ci nêresenê. Verê xu ki tenezur nêkenê. Eke zunê made asmede reyê ke, ju pêseroke (perlude) bivejiyêne rind nêbiyêne? Hora ke rindbiyêne. Hama i haê çê xo de zazaki qeseynêkenê, kotira çîyo hênen! Na tewir ra, unca hesemê zazaki birino. Çike çîmê dine hona havore (cor) ra nêamê war.

Dêmdaranê ma şiyêne (hona ki sonê) dūr ra dūri karkerê sari xelesnêne'be ra. Lewê xo de sarê xu, zunê xuyoke serre be serre biyene/beno vindi, kulturê xuyo ke maven ra dariyêne we/darino we, hayrê diy nêbiyêne/nêbenê. Çiyê xuyo ke kip(çip) verê destu de , diy rê waşir

nêbiyêne, cawoke destê xu nêrestene cı, şiyêne (hona ki tae u vade rê) pêleşiyêne uzau ro. Nazay sero ma hem zunê xu, kulturê xu kerd vind. Hemi ki Tırku sarê ma cı pızkit, welatê ma kerd thal. Naê ke xu roştber vinenê, tenê zunê xu zar-zor qeseş kenê, xeyle ca ki xeletê dine estê. Eke yenê têarê, hona zunê xorê wayir nêbiyê; i sonê zunê sarîyê ke televizyonde vejîyê, zaf-zaf raver şiyê, i zunu anê Zazayîye de, marê kenê serbest. Made ju qesa uluqe esta. Vanê: "To bê doê mı bisane, ezi ki son doê çê Mir'i sanon". Nika ki bio fênda na roştberanê ma. Î hona sonê doê çê Mir'i(!) sanenê, hama kes doê na roştberu nêsaneno.

Mi hete roê roştberanê made veto. (na xusis ma pêrunede esto). "Ma tersanê xatirê sari ra, nêtawrênme ke xorê çiyê biwajime". Coka ra ke ma mendime pêyniya têdinede. Herkes naê rind bizano, roştberanê ma eke vat; "ma (...) ken'me serbest!" sima bizanê ke çiyê piş u khalikanê ma, marê beno thome-te. Nika taê vanê, na qesa kotira vejîe? Ez na qesanê serenu ra vezon. Roştberê ke çê xo de, zuno ma woke thometa iy serbest nêkenê, zunê ke hem serbestê hemi ki zaf raver şiyê, vanê; "i zunu anime welatê made kenime serbest".

Qalê xu ke ardıra pêser: Ju zun çixae ke qeseş bi, hunde rind beno. Çixae ke nusnia, dı hundi kî hîn beno rind. Ju sar zunê xuke zanit, hetê zuni rake xu ke naskerd, nara ki u sar xuserbiyêne rê urzeno ra. Vatenê ke havore ra mı vati, tami ki nazade roştberê kulturi u siyaseti gereke na kar bikerê, hemi ki kerdenederê. Çıra hem kultur, hemi ki siyaset de bon pure? Çike sarê ma nêzanerê

kamie u kêşia xuşo, sarê ma nezanoğê wayirê ju welati yo, wayirê ju qomi yo.

Iyê ke Awrupa derê ebe seru zerê polikade biyê, çı tawi yo zunê xu sero gurinê. Qenderbe i, hona hayrê na lomi (dawa) niyê!... Sonê, namê suke anê kenê namê Welat. Taê ki vanê "ma", "i". Sarê ma xorê ebe camatu biyo, hona taê besenêkenê camatu ra vejîe, ju miletberê. Çike, verende ju Tırku pay naybero qolincanê ma, hama ewro bi dide. Juki Kurd u Kurdistan vejîya (Khurru ke teyna welatê xorê raurstêne, têrabiyana (işyan) ma wa 1921e ra 1925-1938i ke yê xo ke nêkerdêne, welatê marê ke "Kurdistan" nêvatêne; mi, dine sero tawêyê nêvatêne) bi ra ebe dı hundi. Ma ke kulturê xu raver guret, sarê ma ebe kulturê xu, ferqê xu u iyê binu vineno, hemi ki kulturê ma vindi nêbeno. Çike hem Tırki vanê, "Zazay, yanki Alevi pêro Tırkê", heto bini ra ki Khurri vanê, "Zazay pêlê de Khurranê". Heto binde ki 'dernek'ê Aleviyu, hemi ki federasiyonê Aleviyu de namê Khurranê Aleviyu¹ Tırkanê Aleviyu danê we, namê sarê ma nêvajino. Sarê ma sarrê xo kerdo xuver, ju "Ali" vanê, jobina çiyê nêvanê, hemiki nêzanê.

Sarê ma ke kulturê xu guret, ferqê xu u iyê binu vinenê. Na gurênayısı ra têpia ki destinde hetê siyaseti ra têareniyên (organizasion) bijeriyo de. Çike welatê ma de eskerê dı miletu estê. Zaf hereynekuno, ni dismeni hurdimena miyandê serre-diserrude yêne werey (hurê). O taw welatê ma mavenê jubinde barêkenê. Halo ke Khurri kutê cı, naraê ki ma kunime cı (Irak, Tırkia, İnan, Suriya de). Mesela ma, hereykutene nina. Hetê siyaseti ra çiyode bin esto ke, eskerê Tırku be Khurru ra ceng weletê

¹ Khurrê Alevi çinê, Zazaênê aleviyu rê vanê "Kürt".

made gureto de, lingu ver welatê ma be sarê ma ra şî. Khurru mexsu ceng guret welatê ma, çike ma têarê nime. Khurri têarêyê, vanê, "senen bo ki ma Tîrku ra ca cênme. Xora Zazaÿ ke made amay kenme asimle (hemêlnênme). Xorake nêamay ki welatê xu marê maneno.

Çike Zazaÿ hona hayrê zaneyena qamê xu niyê, hatanke i bimusê ma raê veze-nimê.

Mao ke nika ra çîmanê xu çar rakerime.

PERSKE NU KAMO NIA GIRAN DIRBETINO

perske nu kamo xerebiyato de omêda m`
nia giran dirbetino perske nu kamo
zerêka m` zerêca m` asma rindêka zerrê m`
nu sene zimistano zerrê mi de nêgedino
nu kamo zi havabu nia giran dirbetino

desti xu bide omêda m`, dest bide destê mi
serdo oncâ zimistano waris vareno
zerê mira vareno zi çîmanê mira
ya mevînde ya dest bide ez dirbetina
daxhîba mi zerêka mi, ahî zerêcê zerrê mi

qulê hegi nêzaro ke ez ça dirbetina
ça deceno nu zerrê mi, sene zimistano
ez kami pinu binê na hentê vore de
silga na dirbetina ju zembule de
nu balising zerrê mira hêfê kami cêno

kês nêzaro ke dina ma ça hentê tariya

çimê ma zanê, zerrê m` zano çina asma tu
kês nêzaro key ercena tij, sodir kêy yênu
key yena galaxe, key bena ya/ra na gula
sure

komo nia hezkeno to ra, nia dirbetin tu pinu
zimistano, zerrê m` deceno to çina bêkesu
verê mi khali miz u pakê raê olağê khendi
natê mi de çimê to, dotê mi de porrê tu
dormê mide boa tu, ça nêgedina perske
nu kamo çinbiyayna to de, nia dirbetino

na seni owuka bêkêsa m` zê goni zerê mara
sona

heyta xenekinim ma xêxim toi dirbetina
dest bidim jima, veng bidim zemperiya
zerêka m` zerêca m` asma rindêka zerrê m`
heqa moa, zerrî bidim jima kî ma bixeleşim
piya.

XOJIVÊ SARI VO

Hasan Dewran

11.

Vanê,
welatê sari germo, hirao, cenneto,
hêgayê ho oyiyê,
eke roza juye toxım berzê cı,
roza diyinede rêseno, horê çinenê,
cünde çarnenê, arêde rinêra,
roza hireyinede pojino, yeno serê honıke;
eve iştâ ho, kenê war, qulotnenê ro.
Vanê, pizeê sari herroz mırdo,
vêsaniye-têsaniye nêzonenê,
xojivê sari vo!

heşireni, hepişêni çina,
xapnayeni, xıravneni çina.

Vanê,
eke miyunê sari veyve kerd,
sılayiye rusnenê vergu rê,
vergi xeleşinê ra yenê,
piya wenê, simenê,
virare finê jumini ra,
govende cênê,
piya kunê reqıs;
kes werdê kêşi nêbeno,
kes boka kêşi nêbeno.

12.

Vanê,
hetê sari de kesseveta parçê noni,
seveta gepê uwe,
çê ho canêverdano,
welatê ho ra nêvejino,
ara ra u u wolağu nêkuno,
rau ra vileçewt nêmaneno,
carıs u mılamet nêbeno,
çengeldariye de nêvındeno,
kêşi verde destura nêkeno.
Xojivê sari vo!

14.

Vanê,
wayirê sari deyraê,
dewresê ho, doxtorê ho, pirê ho, rayverê
ho, hekimê ho, vekilê ho,
mılê ho, malimê ho deyraê,
deyra u dengijiyê.

Vanê,
têde seveta qulê ho gurenê,
qulê horê rındeni wazenê, xêre kenê,
ho kêşi ra berz nêcênê.

13.

Vanê,
xojivê sari vo ke,
welatê sari de pêrodayış, hurenayis çino,
vêsaneni, têsaneni çina,

Vanê,
miletê sari de piya gurinê,
piya wenê.
Kês motazê kêşi nêbeno,
kês binê bandıra kêşi de nêmaneno,
her kes horê wayireni keno,
her kes wayirê huyo, ağâê huyo.

Vanê,
 hetê sari de,
 wayirê dina, dina horê wayireni keno,
 kêşi vileçewt nêkeno,
 kêşi bêmurod, bêmid nêverdano.

15.

Vanê,
 taxa sari de sayiri estê,
 her qeyde ra, her sewda ra
 kılamu vanê,
 derd u khulê hometa ho anêra zon,
 zonê hometa ho de, zonê miletê ho de,
 kenê kıtavu.

Vanê,
 poştıya ho qeyima, tersê ho çino.
 Vanê,
 rozê ke dısmeno bêçêver, zalımo affat
 Sayirê sari de bıqariyo,
 vatena Sayiri mewazo,
 tey sare bıncı, rıke bıkerı,
 Sayirê sari bıarızo ra dare,
 dare bervena, jıvena,
 hurında ho de lerzena,
 ho gızgıznenana ra, yena ra zon,
 uwa zımzımı vae ra reqêşına yena,
 yena kuna khulêrê dare,
 sena resena kencê bıne hardi,
 dare yênara ho, koç girêdana,
 jıl dana tever, çiçeg kena ra,
 sewk de bereqına,
 pelgo gımgım kena tever,
 sowê suri nısenê pa, sıs kena,
 roştı u kılê de bıluşkına.

Vanê,
 u waxt Sayirê sari beno tılsım,
 kuno royê mırcıke,
 royê mırcıka pêrtê çınıke,

Hasan Dewran **FEUER**
 SEIT
ZARATHUSTRA
 Gedichte, Aphorismen und
 ein lyrisches Märchen

Brandes & Apsel

pereno ra, seno, nıseno gılê niçıke;
 gılê niçıke de oncıa hurdı hurdı waneno,
 derd u khulê hometa ho anora zon.
 Xojivê sari vo!..

16.

Vanê,
 welatê sari de her çi serbesto,
 kam ke kamiji zon zoneno, qeseykeno.
 Kam ke kamiji lawıke wazeno, vano.
 Kamiji çêneke u lazek, cinıke u cıamerd
 zumını ra haskenê, zewejinê.

Vanê,
 hetê sari de pêroyinerê heroz veyveo,
 sondane kunê têvirare, zumını qeyta
 canêverdanê,
 domanê ho werte de nêmanenê,
 tê ma u bê pi pil nêbenê.

18.

Vanê,
hetê made, hora ma na dî çî naskeme,
zu weşiyê, zu ki merdene,
Hama hetê sari de na hurdêminera zovi
vanê, hona hazar çiyô bin esto...

19.

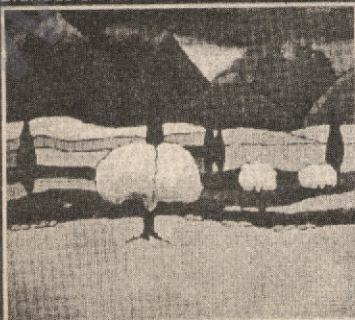
Vanê,
hetê sari de ne ke weşiyê,
merdene ki pere kena.
Vanê,
zu ke taxa sari de bîmîro,
komê ho pêro yeno pêser,
serre bervenô,

Çapê diyine nejdi de vêjino

Hasan Dewran

ENTLANG DES EUPHRAT Gedichte

Drances & Absel

hard u asmen naleno,
bervis seno her ca,
Haq heşino pê, cirê zerrê ho vêseno,
royê dey peyser dano cî,
cendeg yeno ra ho, beno wes u war,
Haq ey rusneno zovina dina,
dina rindeke, dina gul u nure...
Xojivê sari vo!

20.

Vanê,
murodê kami ke na dîna de nêbi,
a dinade ki nêbeno.

Vanê ke,
kam ke na dinade zonê ho hovira kerd,
a dinade ara hoviri nêano.

Vanê,
kam ke na dinade ho kerd vindi,
a dinade ho nêvînenô.

LUYA CAZUYE

Hewes Miro

Rojê luya cazuye vana ke, mî rewêna mordemê xo nêdiyê, şori mordemanê xo bivênine.

Luye kuna re rae şona, heş duri ra vêneno ke, luye hawa doçikê xo ta da-na şona. Heş duri ra qêreno, vano:

- Waa luye tî heni kata şona?

Luye vana:

- Bira heş mî rewêna mordemê xo nêdiyê, zaf kewtê mî viri, şon mordemanê xo vêneno, juki uja çî çino ke; hemgên, goşt, katê, hewla, ..tî çî vana esto!

Heş vano:

- Waa luye beno ezî ki tode bêri?

Luye vana:

- Bira heş qeyi mebo!

Heş kunê ra luyê dime piya şonê. Heş u luye kunê re rae, tayêke şonê, rae ra raştê avrêşi benê.

Avrêş luye u heşi ra perskeno:

- Şima niya kata şonê?

Luye vana:

- Ma şome lewê mordemanê mî.

Avrêş vano:

- Nêbeno ezî ki şimade bêri?

Luye vana:

- Bira avrêş qey mebo! tî ki made bê.

Luye, heş, avrêş tayê rae şonê, rae ra raştê juji benê.

Jujê perskeno, vano:

- Nêwê wayê şima niya şonê koti?

Luye onci erzina ver, vana:

- Bira juje, ma şome lewê mordemanê

mî, mî rewêna mordemê xo nêdiyê, ez wazen ke şori ina bivêni.

Juje ki perskeno, vano:

- Nêbeno ke ezî ki şimade bêri?

Luye vana:

- Bira juje qey mebo, tî ki made bê!

Luye, heş, avrêş u juji kunê re rae şonê.

Şonê-şonê qefelinê, caê de nişenê ro.

Luya cazuye xobe xo fikir kena, vana "ewro çand rojiyo mî tawa nêwerdo, zaf vêşanine. Ez sebikeri ke nina bixapni."

Luye vana:

- Gelê braa, ma xêlê rae amayme, raa ma xêlê çetine bie, hona xêlê raê çetini

ki raa ma sero estê. Maê pêro bime vêşan, se pizê xo mirdkeme, ma se bikerime?

Heş, avrêş u juje qaytê ruyê jubini kenê, payjo ki, qaytê ruyê luyê kenê.

Vanê:

- Waa luye, itaa çiyêde werdene çino, tî vaje ma se bikerime? Tî rae bîmusne ma! Luya cazuye, fikrê xo virêndera kerdo hazîr. Hermanê xo şanena ro, çîmanê xo tikê asmêni kena, xaftîla zirçena, vana, "çiyê amê mî viri, ez zan ma se pizê xo keme mîrd..!"

Ê vanê:

- Waa luye, çî amê vira to hala mara ki vaje.

Luye vana:

- Ma pêro-pia çar hebi nime? Ebe dore ma nama moreme, namê kami ke peyniyede mend, ma ê wertê xode weme.

Pêro biyê vêşan, nat-dotê xode niadanê, qaytê ruyê jubini kenê, payjo qebul kenê.

Luye hama erzina vana:

- Gelê biraa ez ke nama bîmori, şîma se vanê?

Ê bini vanê:

- Waa luye, qey mebero, tî bimore!..

Luya cazuye, sîfte namê xo vana, payjo namê heşî, namê avrêşî, peyniyede namê juji vana. Seke namê juji peyniyede vana, pêro piya erzînê juji ser, juji kenê tike 'be tike wenê.

Luye vana:

- Raurzê raa ma hona gelê duriya, ma giran-giran (era) rae kume.

Avrêş u heşî ra kunê re luye dime şonê. Tenêna ke şonê, onci luye vana:

- Nênê gelê biraa, ez heni qefeliya ke! Bêrê ma xorê tenê ita ronşîme biarasime ra!

Avrêş u heşî luyê ra vanê:

- Waa luye, tî zana ma ita konax kerime?

...

Hirmêna pia nişenê ro, heş vana:

- Waa luye ez heni biya vêşan ke!

Luya cazuye vana:

- Bîra heş, eke şîma wazenê, ez onci nama bîmori?

...

Luye morena. Onci virênde namê xo, dima namê heşî peyniyede ki, namê avrêşî vana. Seke luye namê avrêşî peyniyede vana; heş u luye erzînê avrêşî ser, kenê letê 'be letê. Ê ki wertê

ra danê we. Karê luyê her ke şono be-
no çetin. Sarê luyede gelê fikri ênê-şonê,
hama nêşkîna ke qerarê bido.

A rae de heş luye ra perskeno, vano:
- Nênê waa luye tî aye mevaje, hona
xêlê rae vîrîniya made esta? Luye ven-

go xîznade vana:

- Nê bîra raa ma şenik menda, eke anê
tumikra ravêrime; o waxt resemê caê
xo.

Heş vano:

- Waa luye, eke heniyo rae kume, ma
ancax şome!

...

Şonê-şonê, hem qefelinê hemî ki benê
vêşan.

Heş vano:

- Waa luye, ez hem qefeliya, hemî ki
heni biya vêşan ke!

Luye vana:

- Wêyê! nênê bîra heş sebi torê lao!
Ma hona teze kewtime rae, nawo şenik
mend, hama ma nîka resemê cî! Hala
tenêna deyxake, lao sebi torê?

Tenê rae ra şono, luye qesta tîvana çiyê
eşto xo fek cuna, heş niyadano ke luye
hawo çiyê wena. Heş defê qaytê luyê
keno, vano:

- Nênê waa luye, o çîko tî bê mî
wena?

Luye vana:

- Bîra heş ez heni biya vêşan ke, mî
çimê xuyo raşt vet eşt fekê xo.

Heş vano:

- Nênê waa luye, tî nêşkîna çimê mî
ki vejê ez buri?

Luye vana:

- Hêya bîra!

Luye ebe pencik kunarê çimê heşî veje-
na, erzena fekê xo. Hardî ra ju
puşqule cêna erzena fekê heşî.

Heş tenê ke cuno, vano:

- Nênê waa luye, no çimê mî qey niya
thalo?

Luye vana:

- Bîra heş, çim xora heni thalo. Çimê
mî ki heni thal bi.

Tayîna rae şonê, luye onci qesta-mesta
fekê xode çiyê ana-bena.

Heş onci perskeno, vano:

- Nênê waa luye, o çîko tî onci bê mî
wena?

Luye vana:

- Bîra heş, ez zaf biya vêşan, mî nafa-
ki çimê xuyo çep vet, eşt fekê xo!

Heş vano:

- Nê nê waê, ma to hurdmêna çimê xo ki veti, tı se verê xo vênena?

Luye perskena:

- Bıra tı ê tumi vênena?

Heş vano:

- Hêya

Luye vana:

- Ma ke ê tumi sera xo gilêri ke(ri)me onci vêneme, çimê ma benê weşi.

Heş xêlê biyo vêşan, vano:

- Waa luye, eke heniyo nê çimê minê bini ki veje!

Luye onci ebe pencıka kuna re çimê heşi vejena erzena fekê xo, hard ra ju puşqule cêna erzena fekê heşi. Heş bê mode cuno. Luyê destê heşi cêna tumiki serde şonê.

Luye heşi bena serê ju zınarê berzi, vana:

- Bıra heş, ez van ma amayme serê tumiki. Ma ke itara xo gilêri keme, o waxt onci çimê ma benê ra. Nê nê bıra, tı tawa boe oncena? ..boa goştı u boa werdene êna! Bê ma itara xo gilêri keme ke, wa çimê ma herbina rabê.

...

Heşi ra vana:

- Bıra heş, tı virênde xo gilêr ke, ezi ki to dıma xo gilêr kena.

Heş meredino ra. Luye seke heşi thon-dana, heşi zınar ra gilêr kena. Heş se ke giraniya cendegê xora gınenno hardro; vazdê qına heşi vazdano teber. Luye hona zınari sero vınetaa. Se ke vazdê qına heşi vênena, modê xo beno ra, ebe gamanê gırsa heşi serde şona. Defê qaytê heşi kena ke, heş hard de biyo

meyit. Xo-xode vana belka heş merdo. Feqet heş nêmerdo, heşi xo nore merdene. Luye nêzana ke kotira dest berzo cı buro. Payjo giran-gıran fek fina vazdê

qına heşi, wena. Luye çıqa ke vazdê qına heşi wena, heşi ki qına xo xonde keno hira. Heş qına xo çıqa ke keno ra, luye hondayê havarde şona.

Sarê luye ke kuno qına heşi, heş vano:

- Luya cazuye, na torê ki nêmanena!

Heş qına xo ano pêser, keno kip; sarê luye zerê qına heşi de maneno. Luye çıqa ke dest u nınga erzena xo ver, zerê qına heşira nêxelesina ra. Hatani ke doçıkê luye beno rep. Heş axa xu, ê avrêş u juji luya cazuyê nêverdano. Peyniya luya cazuye ki niya bena.

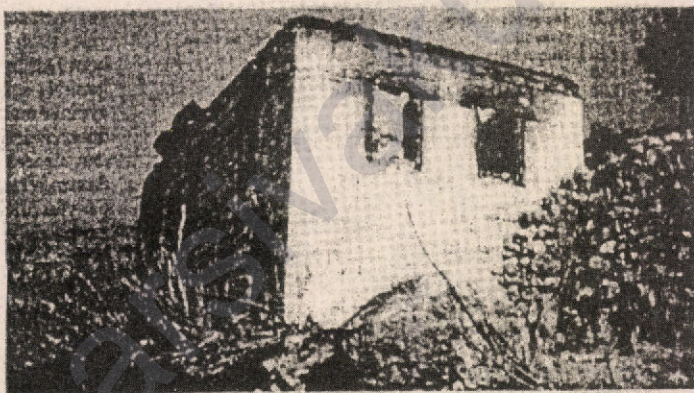
Tolkerdena Dêrsımı

Bıvındarnime

Rozunê peênude vilaatê Dêrsımı de (Tunceli) nüfus, her ke şî, dayina zêde kenê tol. Or-di-yê Tırki ve özel timira kerdo mane ke, vanê 'ma verva gurupunê teroristu lezkeme.' Eve na mane dewun u hekinun u gemu vêsnenê, xof verdanê miletî ke, sola barkerê şêrê. Tayine ki eve zor dewera kenê tever.

Na kerdena eskeriya indi do ra aste, miletê Dêrsımıê bêwayırî rê roza de rete nêverda. Xeverunê basını ra gore, eve vatiso resmi, hata nıka 111 dewî ve 465 mazru ra vêsne, ya ki bomba kerdê, dewiji ve zor kerdê tever, qe tazminatê ki cı nêdo. Her roz xeveri vejînê ke, newe dewî vêsne. Dewiji ancax ev tersê merdene gureenê. Weyiye kerdena mal u gay ki zof kerda zor.

Eve zor kerdena hêrinayisê çiyê werdişî milet kuno tehlikê vêsaniye. Hêrinaena çiyê werdene zof kerdo zor, gereke ispat vo. Kam ke seweta meymanunê ho biherino, kuno binê ceza.

Qazanta *Evensel'era*, 4.8.1995, S. 11

Dêrsım, hokmatê eskeriyaê 1971'ye ra ve nat (24 serri!) eve qanunê eskeriya idara beno. Miletê Dêrsımı, çond des serriyê ke, binê zulimê herve idara-

biaey de biyo wayırê derdi. Hem na kerdena bêvicdane nêvindarnenê, hem ki na nêjdi de Heyetê Emniyetê Milli qerar guret de ke, dormê Dêrsımı çareli guretene devamkero. Xeverunê basını ra gore, 95 000 neway u ponc hazar) esker qelevito Dêrsım ke, dorme çareli bicerê. Şiyaen u amaena Dêrsımı zof kerda çetin.

Sevev

Kam ke sevevê na mesela perseno, bizono ke, çematê Tırkiya de zof miletî estê. Anayasa de tek teyniya haqa Tırku da çî, hama miletê bini haqa demokrasi ra morum verdê. Zonaagi zonenê ke, Dêrsım u dormê Dêrsımı de mileto *Kırmanc* (*Zaza*) esto, zono *Kırmanci* (*Zazaki*) qeseykeno. Dêrsımiji wayırê dinê eleviyê. Na din, eve zerrewêşiyê (tolerans), eve haskerdena mordemi bêliyo ke, na durımra gore mileto *Kırmanc* (*Zaza*) eve di qatî binê tehditi dero.

QESÊ VERÎ

No kitavê 3. (hireino) ez eve na zoni nusnenu. Yiyê vireni 5.1991de ZONÊ MA I, 6.1992 de ZONE MA II vejyayi. Mî hora tede vati vi 'metersê na zon vindi nêbeno'. Oncia itikade ki vanu, 'qe metersê hondeke HELM made bi, ma nêwast, na ZONÊ MA vindi nebeno. Hayê tayê halvoji vejiyê ZONÊ MA viarna ve zonunê binu ra. Hora ma ke niya bigurime kês mianê Ma bese nêkeno biaro hard. Ma 56 serriyo Tırku rê, 20 serrawa Kırdasu rê gurime.

Ma hora vame "Internasyonalistime" tamam: Sarê u çimunê mu ser. Internasyanolistenî eve zu het nêbenê, gereke yiyê bini ki to nasbikerê. To yinê naskena, hama yi, to nas nêkenê. O waxt na qese vatene karê ma niyo.

Vane: Ma birayme! Oncia tamam: Kappa şênê mu serro. Birayeni ke vate %50 - %50 o. Hama, birayê ma birayê xayiniyê, vanê: To ke serva ma guraa to birayê mawa! To ke qalê ZONÊ HO, KULTURÊ HO, TORÊ HO, MILETÊ HO kerd, to birayê ma niya. To kena ke ma letey kere. Vanê: O waxt ma je kundure beme letey.

Ezi ki vanu: Ma haqa birayiye wazeme, to ke vake nê, o waxt je kundure, ya ki jê qerpuze bena letey, letey ve. O problemê ma niyo. Sima ki zonenê ke niya birayêni nêbena.

Heto binra ki TIRKIYA de çond tenay PARTIYê çepi estê pêro domonê maê. Hama ni verecoy Tırkiya xelesnenê, sonê

DEWR 1Ê Tırku kenê. Tırki %93 DEWRIM nêwazenê. Sawata yine benê cencunê ma telef kenê. Eve sarê DÊSIMÎ DEWRIMÊ TIRKIYA

NÊBENO. Çıke sarê DÊSIMÎ Tırk niyo.

Tırk ke kot ve tenge vano: Ni ver u tepiya ra wazenê ke ma leteykerê, ni belayê sarê mayê. Mesela Erzingan de, Xarpêt de, Erzurum de, Bingol de, Gumuşhane de, Bayburt de, Sivas de, Malatya de, na sukê ke dormê DE-SİMÎ derê dinu de Tırku ra %1 DEWRIMCÎ çino. Pêro Faşistê. Ez ke xelê vanu Haq kenê; mira vazê, pêyde memanê! Biraênê, simayê ke DEWRIMÊ Tırkiya kenê (domonunê mara vanu), zu cencê ma eve 100 qulê bini keno, sima ki naye niya zonenê! Sawata qulê bini merdena zu cencê ma, QOMÊ marê haqeretode pilo. Isu çutir paxir, teneke, sooz beno; ZERN de vurneno. Zof zof ayvo, edevo. Nayê niya bizonê. Dewleta Tırku dewê ma, birrê ma vêsnav, thawa Tırku ra phizzê vejiye! Se kerd! Sima ra pers kenu?

Çepizunê ma hetê ASIMLASYONÎ qe hasav nêkerd, nêva ke, na DEWRIM ke nêbi ma çha na ZONÊ MA wertê ra dame we, keme vindi. Hora Turki 200 serra niya wazenê. Her siyaseti asme de 3-4 qezetey, peseroki (dergi) vetene! Bese nêkerdene ke zu pelge ki eve ZONÊ MAA HO binusnenê?

Ez ginunê po, mi ve çmunê ho di. No niya nêbeno. Dewrê dina nia nêmaneno, rozê tayê urzenê ra vanê, made rostoxi (aydin) biyê. Mara mirdî milqi kenê, thawayê ma ca nêverdanê. Maa ma, piyê ma, khalik u bavikê ma, hata ciniunê mara milqi kenê. Ez nêwazenu ke na milqiu bori. Ez maa ho eve muletê ho vatêne nêdanu. Dîsmen vano; waxo vazo, a murê zor nina.

Ez oncia itika vanu: Qê ho meqefelnê na ZONÊ MA vindi nêbeno! Sima ke nêwazê!

Heto binra ki "Kurdistan"i ki eve DÊSIM nêxeleşino, çhu ke made "qorucu" çino, hizbullah çino, faşist çino, MHP-MSP-RP çino. %97 Dewrimci demokrato. Cayê ma tengo, çarawelê ma qapano 1000 gerilla çha uza vindero? Kam, çhutir yinu weyiye kero. Hora Turki wazenê ke uza thol kerê. Heto binra ki Kurri DÊSIM zerê hode cia (ayre) vinenê. Î ki wazenê uza thol kerê, 'Ya ma serro mirena, ya ki sona', 'eke mara niya inurawa'. Turki niya vanê, qulê ma se bikero. No Palo de niaro, Piran de, Terikan de, Soyrege de, cawoke ZAZAY vîndenê, her ca niaro. Tabi no qayvet oncia DEWRIMCINÊ ma dero (domonunê Dêsimi ra vanu). Küba de, Çin de, Laos de, Tayland de, Arnavut de, Şili de dina alemi pêro vine-no, zerrê çê ho, verê pîrnika ho nêvî-neno. O waxt! Urfa de, Antep de, Maraş de, %95 MHP, RP, ANAP, DYP, faşist, qorucu, hizbullao çha

uzauna thawa nêbeno? DÊSIM de asmede reyê qumutanê vurino. Qumutanê URFA ra, ANTEPÎ ra, MARAŞÎ ra veng nêvejino. Nêzu uzauna qumutan esto, çino?

Simayê ke savata Tirku uzarê, sima ke Turkiya xelesnê, ma hora xeleşayime. Verê coy Kütahya, Kastamolu, Konya, Erzurum, Edirne, Mersin, Rize u iyunê binu, %11 xelasnay ma %97 leyê sima derime. Sima vanê: Dewrim eve quli beno. Qulê ma 20 (vişt) serriyo haziro. QULÊ ma mexapnê: Turkkk Dewrim nê-wa-ze-nooo...!

Simayê ke savata Kurdistanî uzarê, sima ke sukê bini xelesnay, ma vijêri ra

raxeleşayime. Ma bese nêkeme, khesê ma nêmendo ke şime savata miletê bini pêrodime. Eke waxt ame DÊSIM serro dame pero. Sima ke Urfa, Antep, Maraş, Malatya, Muş, Ağrı, Bitlis, Van u iyê binura %22 xelesnay ma %66 heta sima derime. Hona bes niyo? Hama; ma zorbajiye qeyta nêwazeme, qewuli ki nêkeme. Khes nayê serro planê ho mevirazo. Na qese %99 sarê DÊSIMÎ nia vînenê, vano...

Mesela: Turki vanê: Verê coy welat ("önce vatan"). Dêrsimçuk (Dêsmuz) vano: Verê coy can weşiye ("önce insan sağlığı").

Her kes çhêkunê ho bijero şêro welatê hode pêrodo. DÊSIM 17-18 rey na welati serro tek-teyna dulgeru de, leto jêde çê Osmani de dopêro, pêrodays rind zoneno. MALATYA nêxelesneno yêno DÊSIM de dano pêro, DÊSIM serro qeseykeno. Verê coy MALATYA bixelesne hona qesey bike... Uyo ke suka hode thawa bese nêkerd, %90 MHP, RP, HIZB, QORUCÎ tede cirite este, DÊSIMÎ serro qesey kerdene kara dey niya, kesi na haqe dey nêda.

Belka tayê mira vanê: HEYDER to çha politika kena? To marê binusne ma bihuyime beso. Torê politika çhi? Tabi raşt vanê, hama qul ke nêmend, dewi ke nêmendî, bê miletê ho ez kami rê vaji? Dare rê, khemer rê, wele rê vaji? Kounê rut u rupolu rê vaji? Gere ke mi çhi di, ey vaji...

Çhi ke! Ez D Ê S I M' R A U N E Mı oncia deşt u boji semernay we! Eve ZAZAKÎ, DIMILKÎ, KIRMANÇHKÎ (Mı qedayenê, hórê kamci name wazenê ey bicerê) sımare tayê kılami ardi pêser. Tayê ki KURATÊ AP İVRAİMİ nusnay.

Honde ke Ap İVRAİM wes viyo nêverdo ZONÊ MA vind vo, her waxt qori kerdo. Sıma ke wend, tede vinenê. Zerê pakie ra (van), hode rınd niaderê.

Gulane 1995, Almanya

HEYDER

İsteme Adresleri:

Desmala Sure
Postfach 1336
D-25706 Marne

S.Cengiz
P.O. Box 6739
London
N16 7DQ

Dış Kaynaklarda

KIRMANCLAR KIZILBAŞLAR Ve ZAZALAR

Birinci Kitap

SEYFİ CENGİZ

Desmala Sure Yayınları

SEYFİ CENGİZ

DERSİM VE DERSİMLİ

Desmala Sure Yayınları

ZILFÎ

5

vengê
WELATÎ

lawikê
ZAZAKÎ

1. Dêrsim Wertê Çor Koude 4.55'
kîlam u qeyde: kan, Zilfî
2. Silo Sur 8.01'
kîlami: Mursaê Silemani,
Zilfî; qeyde: Mursaê Silemani
3. Uşên kîlam u qeyde: kan, 5.53'
Silemano Qız, Zilfî
4. Serva Sekera Mi Vo 5.00'
kîlam u qeyde: Silemano Qız
5. Hewa Doy 7.00'
kîlami: kan; qeyde: kan, Zilfî
vatox: Lazê Hesê Poy
6. Çemo Çemo 5.00'
kîlami: Zilfî qeyde: kan
7. Soxariye 5.20'
k. u q.: Simayilê Im., Mist. Kor
8. Mî Va Derdi Derdi 3.40'
kîlam u qeyde: Nazmîyayîz
9. Roê Meleme 5.45'
k. u q.: Xeceriye ra lazekê;
vatene: Sileman C.
10. Dewa Gufe 3.52'
kîlam u qeyde: M. A. Zilfî
11. Welat Welat 7.15'
sayir: Seyid Qazî; q.: kan, Zilfî

1. AXCUNIGI
2. ÖZLEDİM DERSİM SENİ
3. NÛ SENE ZAMANO
4. DERDO DERDO
5. DUZGIN BABA
6. WEYVE WEYVE
7. MENALÎ TO WELAT
8. BEXAMI
9. TANJIGI BIVESO
10. ŞU DÛRBETLİK
11. TUTAM YAR ELİNDE
12. COLAMINA

A	B
1. Hoy Nar	1. Serdo
2. Tî Canê Mîna	2. Sari Gelin
3. Miro	3. Dîlo Yeman
4. Gül Türküsü	4. Arix
5. Siwarê Çaçikan	5. Erê Gulê
6. Süphan Dağı	

	IPA	Zazaki	Türkçe
Aa	[a]	ap	amca
Bb	[b]	bize	keçi
Cc	[dz]	cile	yatak
	[dʒ]	ciran	komşu
Çç	[tʰ]	çım	göz
	[tʃʰ]	çlte	başörtüsü
Dd	[d]	dest	el
Ee	[e]	des	on
Êê	[ɛ]	dês	duvar
	[e]	çê	ev
Ff	[f]	fek	ağız
Gg	[g]	ga	öküz
Ğğ	[ɣ]	ğezale	gazel
Hh	[h]	hard	yer
Iı	[i]	bılbıl	bülbül
İi	[i]	ısot	biber
Jj	[ʒ]	jil	filiz
Kk	[kʰ]	ko	dağ
Ll	[l]	linge	ayak
Mm	[m]	manga	inek
Nn	[n]	non	ekmek
Oo	[o]	ostor	at
Pp	[pʰ]	puç	çorap
Qq	[q]	qatır	katır
Rr	[r]	ri	yüz
	[r]	her	eşek
Ss	[s]	soe	elma
Şş	[ʃ]	şêr	aslan
Tt	[tʰ]	tire	oklava
Uu	[u]	ustine	direk
Üü	[y]	lüye	tilki
Vv	[v]	verg	kurt
Ww	[w]	ware	yayla
Xx	[x]	xılık	çömlek
Yy	[j]	yar	sevgili
Zz	[z]	zarance	keklik

HÜSEYİN DOĞANAY

MAMEKÊ BİVESO

a
yüzü

- 1-KEZAL
- 2-QOCOULI
- 3-DİLO DİLO
- 4-MERHO
- 5-HİME
- 6-QEQEBO

b
yüzü

- 1-MAMEKÊ
- 2-ZANKİREGİ
- 3-İSTE NED
- 4-DADA GOLE
- 5-TANJIGI

PIYA
MÜZİK ÜRETİM
Atatürk Bulvarı Ünlü İş Merkezi
B - Blok Kat.3 No:63 Unkapanı
İSTANBUL Tel.: 523 73 15
GRABEN str. 30-85428 RÜSSELSHEIM
GERMANY / Tel.: 06142 / 150 19

